

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG

FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HAN HERRED

1937

P. HAASE & SØN - KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1937

AMTSPROVST BENDIX

Ved Pastor HENR. LAURSEN, Vestervig.

PEDER CHRISTIAN BENDIX var født i Viborg 18. Maj 1775, Søn af Parykmager Peder Bendix og Hustru Elisabeth Cathrine Olesdatter Neerland, Student fra Viborg 1792, efter anden Eksamen 1793 nogle Aar Huslærer i Thisted for Sognepræst Carstensens Børn, teologisk Kandidat i Marts 1798 og 28. September samme Aar udnævnt til Sognepræst for Højbjerg-Elsborg ved Viborg. Men en Maaned senere, inden han endnu var ordineret og havde tiltraadt dette Embede, blev han 29. Oktober af Krigsassessor Christian de Moldrup til Stamhuset Wester-

vig, der havde *jus patronatus*, kaldet til Sognepræst for Vestervig og Agger, hvorpaa han under 8. Februar 1799 fik kongelig Konfirmation og Stadfæstelse. I en Menneskealder var han saa Præst i Vestervig, fra 1812 tillige Amtsprovst for Thisted Amts søndre Distrikt, indtil sin Død den 12. November 1833. Den 9. Januar 1799 havde han ægtet Jomfru Abelone Cathrine Jørgensen, Datter af Proprietær Hans Henrik Jørgensen, Strandetgaard i Ørum, Fjends Herred, og Hustru Regine Christiane Jacobsdatter Lerche. Hun overlevede Bendix og blev boende i Vestervig Præstegaard til sin Død den 19. Februar 1838.

Hvad her skal gives, er kun enkelte spredte Træk til Bendix' Karakteristik. Forhaabentlig vil de dog give et nogenlunde samlet Billede af hans Personlighed.

Evangelisk christelig Psalmebog.

Evangelisk christelig Psalmebog, som tit har maattet høre, at den hverken var evangelisk eller kristelig, udkom 1798, og 1800 tillodes dens Indførelse overalt, hvor Præst og Menighed var enig derom. Paa Øerne vandt den hurtig Indgang, men i Jylland mødte den mange Steder Modstand, især i de vakte Kredse, og adskillige Steder kom det til uhyggelige Optrin ved Gudstjenesten i Kirkerne, idet Degnen sang af de ny Salmer, Menigheden af de gamle, og de to Parter efter Evne søgte at overdøve hinanden. Sejgest var Modstanden i Aalborg Stift, i henved Halvdelen af Menighederne blev den aldrig indført, man holdt fast ved Kingos Salmebog, indtil den i Halvtredserne afløstes af Roskilde Konvents. Som

ægte Barn af „Oplysningstiden“ var Bendix ivrig stemt for den ny Salmebog, og han indførte den i Vestervig i Slutningen af Aaret 1803. De modstridende Oplysninger, denne Sags Akter giver, synes kun at kunne forliges ved at antage, at han forinden har ladet foretage en Afstemning, ved hvilken Flertallet af de stemmegivende har erklæret sig for den ny Salmebog, men at dette Flertal kun har været et Mindretal af hele Menigheden. I hvert Fald rejste der sig, endnu inden Salmebogen var taget i Brug, en kraftig Opposition imod den.

I Januar 1804 modtog Det Kongelige Danske Kancelli fra „samtlige Gaardmænd og Beboere i Westervig Sogn“ en Besværing over, at de af deres Sognepræst var paalagt at bruge den ny evangeliske christelige Psalmebog, og da denne Bog var dem ukendt, anholdt de om, at de maatte bestandig bruge og benytte sig af den dem bekendte gamle Psalmebog.

Samtidig dermed indkom til Kancelliet en underdanigst Forestilling fra Sognepræst Bendix, hvori han androg, at han efter de fleste Sognemænds dertil givne Samtykke havde indført den ny Psalmebog i sin Menighed, men at en Mand i Sognet, Peder Christensen Holm i Oxenbøl, paatog sig, i Ugen før den bemeldte Psalmebog skulde indføres, at ride omkring til hvert Sted i Sognet og tilvarsle enhver, at man næste Søndag ej skulde komme med de ny Psalmebøger, da det kun var Præste-Paafund og ej Kongens Villie. Om Søndagen fremstillede fire Mænd sig øverst i Kirken, som af bemeldte Holm dertil skal have været bestilt, og istemmede med det højeste Skraal de gamle Psalmer, hvorved al Orden og Andagt blev spildt. — Men da den ny Psalmebog

af de fleste bedre tænkende i Menigheden er antagen, og man vel igen har holdt op med denne Uorden, uagtet den flere Søndage derefter har været brugt, men der ikke desto mindre ytres om, at det ikke er Kongens Villie, forespørger Hr. Bendix, om den skal nedlægges og den gamle igen indføres, og anholder om, at Peder Christensen Holm, der paa en oprørisk Maade har stiftet Parti imod Psalmebogens Indførelse, maa vorde justitialiter tiltalt. 1

Forinden videre foretoges i Anledning af disse Henvendelser, anmodede Kancelliet under 27. Januar tjenstlig Biskop Studsgaard i Aalborg om „behageligen at ville foranstalte indsendt de Oplysninger, som maatte have om, at Pluraliteten af Huusfædre have bifaldet den ommeldte nye Psalmebogs Indførelse i Westervig Meenighed“. Biskoppen anmodede saa Herredsprovsten, Pastor Chr. Gierløff i Hvidbjerg, om snarest at forskaffe og tilstille ham de begærte Oplysninger; kunde fornøden Vished om, hvad Flertallet af Husfædre ønskede eller bifaldt angaaende den ny Salmebogs Indførelse, ikke tilvejebringes paa anden Maade, skulde han holde en skriftlig Forretning derom i Sognefolkets Nærværelse. Provsten meddelte saa Bendix, at han til „denne ubehagelige Forretning“ havde bestemt den 28. Februar. „Imidlertid, da jeg vel kan tænke, at det maa være ubehageligt for Deres Gode Kieriste at faa Stuerne tilsølede ved saa mange Mennisker, saa har jeg besluttet at holde denne Forretning i Westervig Degne-Skole, hvorfor De og vilde behage at tilvare Molderup at afsige Børnene paa denne Dag. Fornødent bliver det, at De Søndagen forud tilvarer af Prædikestolen: At alle Huusfædre af Sognet, saavel

Gaardmænd som Boels- og Huusmænd, møder den 28 Februarii om Formiddagen Klokken 9 i Westervig Degne-Skole, for at angive for mig, enten de ønsker den nye Evangeliske christelige Psalmebog anskaffet ved den Offentlige Gudstieneste, eller ikke“.

Om Forretningens Udfald indberettede Provsten: Ved den foranstaltede Sammenkaldelse stemte 108 Husfædre imod Bogens Indførelse, men 43 af dem har forhen tegnet sig for samme, følgelig maa de ved Modpartiet, især ved fire Mænd og iblandt disse fornemmelig ved Peder Holm, være bleven overtalte til at forandre deres Mening. Disse maa da efter deres først givne Betænkning regnes som samtykkende, og naar hermed sammenregnes 97 Husbeboere og Gaardfolk, som ikke mødte ved ommeldte Sammenkaldelse og altsaa blive at anse som samtykkende, ansættes de samtykkendes Antal til 140, hvorimod Antallet af dem, der ikke nogensinde har samtykt eller begært Bogen indført, ansættes til 65.

Efter at have modtaget disse „Oplysninger“, resolverede Kancelliet den 31. Marts, at den ny Salmebog, som engang er indført i Menigheden, bør forblive ved den offentlige Gudstjeneste, efter at Sognefolkene engang, og de fleste og bedste endnu ere enige(!) i dens Antagelse, efter at 400 Eksemplarer er skænkede¹⁾ til Sognet.

Bendix' Krav om retslig Tiltale mod Peder Holm har Kancelliet altsaa dog ikke fundet Anledning til at imødekomme, skønt Biskoppen kraftigt havde støttet det og indstillet, at den oprørske Modsættelse og den derved foraarsagede Forargelse for Menig-

---

¹⁾ uden Tvivl af Bendix.

heden maatte justitialiter undersøges til Afstraffelse, da Sognepræsten ellers vilde lide paa sin Agtelse.

Peder Holm og hans Meningsfæller, som jo ikke vidste om Provstens Manøvrer med Stemmetallene, kunde begribeligvis ikke fatte, at 108 Stemmer i mod og ingen for kunde give som Resultat et Flertal for den ny Salmebog, og da Kancelliets Afgørelse blev dem meddelt, kunde de umulig tro, at Kancelliet virkelig havde resolveret saaledes; der maatte stikke Svig under, man vilde aabenbart føre dem bag Lyset. Fire af dem indgav da „paa egne og næsten det hele Sogns Vegne“ i Sommeren 1804 et nyt Andragende, hvori de gav Udtryk for deres Tvivl om, at en virkelig Kancelliresolution befalede dem at beholde den ny Salmebog, og anholdt om, at det maatte paalægges Provst Gierløff at give dem Genparter saavel af Kancelliets Resolution som af det af Provsten holdte Forhør angaaende, hvo der vilde imodtage den ny Salmebog, samt at det maatte tillades dem ved Tingsvidne at oplyse, at næsten ingen af dem havde antaget bemeldte Bog.

I sin Erklæring udtalte Biskoppen med Henvisning til Sognepræstens og Herredsprovstens Ytringer i Sagen, at det var godtgjort, at Beskyldningerne var ugrundede; Klagerne havde selv læst en Kopi af Kancelliets Resolution; den ansøgte Tingsvidneførelse vilde kun bane Vej til Uenighed mellem Præsten og Sognefolket; han ansaa Klagen for et Værk af halsstarrig Modsigelseslyst og ikke Bønhørelse værd, saa meget mindre, som Afskaffelse af Bogen, nu da den var begyndt, vilde foraarsage Modstand paa flere Steder. Kancelliet fulgte Biskoppens Indstilling og tilskrev ham 13. Oktober 1804: „For-

anlediget af den fra Niels Lauritzen Randrup med flere af Westervig Sogns Beboere hertil paa nye indkomne Besværing over den nye Psalmebogs Indførelse i fornævnte Meenighed med videre skulde man efter at have modtaget Deres Høyærværdigheds Erklæring af 18de September sidstleden, med Bielag, herved tjenstlig melde, for behageligen at bekendtgjøre Vdekommende, at det uden nogen Forandring vil have sit Forblivende ved Cancelliets Resolution af 31te Martii 1804“.

Endnu en Gang ulejlige Vestervig Sogns Beboere Kancelliet med en fornyet Ansøgning og Besværing angaaende den ny Salmebogs Indførelse i deres Kirke, men saa brast ogsaa det høje Raads Taalmodighed, nu skulde det have en Ende. Det var vel for at afværge enhver Mistanke, at Svaret denne Gang blev sendt gennem Amtmanden, som i April 1805 fik Ordre til at tilkendegive Supplikanterne, at det uden Forandring skulde have sit Forblivende ved Resolution af 31. Marts 1804, samt at om de indgav ny Ansøgninger i denne Henseende, vilde de blive henlagt uden Besvarelse.

Saa maatte de give op.

Aggerboernes Gavebrev.

Vi underskrevne Beboere af Agger Sogn, Refs Herred, Thisted Amt, kjendes herved og vitterliggjøre, at vi — for os selv og vore Efterkommere — have indvilliget og tilstaaet vor kjære Sognepræst, Amtsprovst Peter Christian Bendix, og hans Efterkommere i Embedet | i Betragtning af den ringe Indkomst, Præsten har af det fattige Sogn | at, naar nogen Stranding for Agger Sogns For-

strand indtræffer, ved hvilken Agger Sogns Beboere, være sig een eller flere Byer, bruges til at bjerge, og ellers ved hver anden Lejlighed, naar dødt Skib eller noget, af hvad Navn nævnes kan, Løst ind-driver, at han og efterkommende Præster i Embedet da maa være berettigede til at kræve og nyde 1 heel Bjergningslod, lige med hver af de Bjergende, hvilket Lod beregnes og betales den værende Sognepræst af Forbjergeren eller den, som Regnskabet fører, til samme Tid de Bjergende, der forrette Arbejdet, erholde deres Lodder betalte — og det uden Afkortning i nogen Maade.

At denne Bestemmelse kan vorde en ufravigelig Regel nu og i al Eftertiden, overdrages det nuværende Sognepræst at faa Samme allernaadigst confirmeret.

Dets til Bekræftelse med vore Navnes Underskrift og hostrykte Forseglinger.

Røn, Toft, Øster Agger, Wester Agger, Nør Aalum, Sønder Aalum 1814 18 Maij.

Dokumentet, som er underskrevet af vistnok samtlige Beboere i Agger Sogn, i alt 80, med Sognefoged Lars Knudsen i Spidsen, er affattet og egenhændig skrevet af Amtsprovsten selv. Naar han skriver „vor kjære Sognepræst“, var det virkelig Udtryk for Aggerboernes Følelser overfor ham; som det siden skal berøres, havde de ogsaa al god Grund til at være ham taknemlige; i Vestervig Sogn var han, ialt Fald af dem, som følte Byrden af de store Udgifter, han krævede til Skole- og Fattigvæsen, mere respekteret end just elsket.

Gavebrevet blev i 1815 af Bendix indsendt til kongelig Stadfæstelse, men som det efter Sagens Natur var at vente, saa Kancelliet sig ikke i Stand til at meddele Konfirmation.

Gavmildhed og Hjælpsomhed.

Amtsprovst Bendix var en god Mand. Hvor utrættelig han med store personlige Ofre Gang efter Gang kom sin Hustrus Stiffader, Anton Frants Just, Udgiveren af „Viborg Samler“, til Hjælp, er der fortalt om andetsteds¹⁾). Men hans Godvillie og Gavmildhed strakte sig ud over hans Families og nærmestes Kreds, alle nødlidende fandt hos ham et aabent Hjerte og en aaben Haand. Ved Gavebrev af 28. Januar 1814 skænkede han ogsaa en Gaard i Tygstrup, dels til Lindahlsminde Skole, dels „til Bopæl og Brug for en i Westervig og Agger Distrikt ufortøvet ansættende Gjordemoder“. Begyndelsen af Gavebrevet lyder: „Med dyb Følelse af Tak til den Algode, der saa kjerligen har sørget for mig fra min Ungdom af; med fast Tillid, at hans Forsyn ogsaa i Fremtiden vil antage sig min talrige Familie, og endelig i Erkjendtlighed for alt det Gode, jeg i 15 Aar, som Præst her paa Stedet, har oppebaaret og dagligen oppebærer af mine velvillige Sognefolk, har jeg besluttet at give, ligesom jeg og hermed — paa denne vor elskede Konges Fødselsdag — skjænker, giver og aldeles afhænder fra mig og mine Arvinger, til Bedste for det Offentlige i Westervig Sogn, den mig tilhørende Gaard, beliggende i Tygstrup Bye, Westervig Sogn, staaende for contr. Hkorn 3 Td. 1 Skp. 1 Fk. $\frac{1}{6}$ alb., saaledes som jeg dem selv eier og besidder efter Skjøde af 18 Junij 1810.“

Mange trængende og lidende Mennesker hjalp han i Aarenes Løb til at faa Understøttelse. Hans Bønskrifter til Kongen for Agger Sogns fattige

---

1) Jydske Samlinger 3. R. IV. 265 ff.

Fiskerbefolkning rørte Landsfaderens Hjerter og besvarede med store Gaver i Korn og Penge. Han var i Stand til at vække Medfølelse for de ulykkelige, hvis Sag han talte, fordi han selv var besjælet af en inderlig Medfølelse med dem. Eksempelvis kan anføres hans Ansøgning til Stiftsøvrigheden den 19. December 1817:

A n n e P e d e r s d a t t e r af Stauersbøl, Vester-vig Sogn, 22 Aar gammel, havde sidst afvigte Sommer, da hun under Vejarbejdet kom Fylding paa en Vogn, den sørgelige Skæbne, at Grusbanken skred ned og begravede hende under sig. Saaledes laa hun flere Timer, og da hun endelig blev gravet ud og Lægen kom, fandtes det ene Kraveben knust, Brystet indtrykt og det højre Laar i Stykker, foruden andre betydelige Kontusioner. Vel er Benbruddet nu lægt, men dog kan hun ej flytte Fødderne eller gaa. Hun maa bæres fra et Sted til et andet. Hendes Forfatning er saaledes højst beklagelig, da hun fra en blomstrende sund og rask Pige er — i saa ung Alder — bleven Krøbling og har for hele sin Levetid tabt Helbred og Førlighed. — Forhen var hun — den ældste af 10 Børn — en umistelig Hjælp i Forældrenes Hus og Barnepige for de yngre Søsken. Hendes Fader døde for nogle Aar siden, hun fik Stedfader; hendes Moder døde for to Aar siden, hun fik Stedmoder; dog forlod hun ej sine 9 smaa Søsken og det fædrene Hus, hvor Armodts tunge Byrde, formedelst de mange Børn og en stor Gælds Forrentning, stedse blev føleligere og mere trykkende. Den daglige Nød bandt den gode Pige til Hjemmet og de smaa Søsken, hvilke hun havde været en Moder. Ak, at hun nu skulde blive et Offer for sit fromme tro Sind!

Den inderligste Medlidenhed føler jeg med hendes Skæbne, og denne bedrøver mig saa meget mere, som den ej kan overvindes eller forvindes. Det er derfor, jeg — med uindskrænket Tillid til Stiftsøvrighedens Barmhjertighed mod den uden Skyld ulykkelige — underdanigst ansøger, at bemeldte Anne Pedersdatter naadigst maatte tillægges en aarlig Hjælp af Aalborg Hospital, da vist ikke findes nogen værdigere eller mere trængende til offentlig Understøttelse.

Det behøver næppe at tilføjes, at Ansøgningen blev bevilget.

Toftboernes Flytning.

Under Stormfloden den 3. og 4. Februar 1825 overskyllede Havet den lille By Toft paa Agger-tangen, som beboedes af 4 Fiskerfamilier, tilsammen 24 Personer. Floden kom saa hastig og voldsomt, at de ikke kunde redde sig ved Flugt, og da Vandet trængte ind i deres Huse, maatte de søge Tilflugt paa Lofterne, hvor de i ængstelig Spænding tilbragte mere end et Døgn, indtil det blev muligt at bringe dem Hjælp.

Den 25. Februar skrev Amtmand Faye til konst. Herredsfoged Ostenfeldt: Da Toft Bys Beboere ere udsatte for Livsfare hver Dag de opholde sig i deres forrige Vaaninger, eftersom en ny paakommende Storm fra Vesten sandsynligvis vil bortskylle deres Huse tilligemed dem selv, saa skulde jeg tjenstligst anmode Deres Velædelhed om at sammentræde med Vestervig Sogns Fattigkommission for at overlægge, paa hvilket Sted deres Huse kunne henflyttes, saaledes at de som Fiskere fremdeles kunne beholde

deres Næringsvej. Imidlertid skal jeg bestræbe mig for gennem Regeringen at forskaffe disse ulykkelige Familier nogen Hjælp til deres Huses Bortflyttelse. At Undersøgelsen sker øjeblikkeligen, fordrer Sagens Omstændigheder og saa mange Menneskers Betryggelse mod Livsfare.

Den 24. Marts sammentraadte saa Ostenfeldt og Fattigkommissionen for at overveje, hvad der skulde gøres. Toft Bys Beboere, Poul Madsen, Gravers Pedersen, Niels Nabe og Mikkel Josephsen, var tilkaldt og alle mødt. Deres Forklaring gik ud paa, at de muligen vel kunde uden tilsyneladende Fare forblive endnu nogle Maaneder boende der, hvor de var; men inden næste Vinter var de nødsagede til at faa deres Huse flyttede, dog vidste de endnu ej hvorhen og kunde ej heller tage nogen fast Beslutning desangaaende, da de var aldeles fattige og hverken havde Raad til selv at købe Ejendom andetsteds eller til at flytte deres Huse, forinden de erfarede, om nogen klækkelig offentlig Understøttelse blev dem til Del. Indtil da vidste de ingen Udvej og maatte overlade alt til Guds og gode Menneskers Forsorg. — Bendix, som altid havde Skolevæsenets Tarv for Øje, tog det Løfte af dem, at de, hvis de blev flyttede, vilde overlade deres Jord paa Toft til Skolen paa Røn. I øvrigt mente Kommissionen foreløbig ikke at kunne udrette andet for Toftboerne end forsøge at „ophøre“ passende Byggested for dem.

Et passende Sted fandt man i Jestrup, Lyngs Sogn paa Thyholm, og da der af Kollekten til de vandlidte tilfaldt Agger Sogn 3563 Rdl. 3 Mk. rede Sølv, blev de fire Toftboere satte i Stand til at købe sig Jordejendomme dér, og i September 1825 flyttede de deres Huse dertil.

Men dermed er Historien endnu ikke til Ende, den har et Efterspil. Den 27. December 1926 sendte de Amtmand Faye følgende Skrivelse:

Vi fire underdanigste forflyttede Toftboere, som af Havets Oversvømmelse er fordrevne fra vort Fødested og har faaet Bopæl igen i Jestrup paa Thyholm, vi takker Hs. Højvelbaarenhed i største Ydmyghed for den store Naade og beviste Godhed, som Hs. Højædelhed ytrede imod os til vort Bortflyttelse, nu har vi faaet vores Huse opført igen, men ak, nu maa vi desværre beklage, at Skæbnen er tung for os, thi det, som vi havde, har vi tilsat i vor Huses Opførelse, saa vi er i største Fattigdom, og det ser vanskelig ud for os, thi vores lille Avl mislykkedes, og Aalefiskeriet, som vi haabede at skulle have udredet os af vor Trængsel, mislykkedes saa slet, at vi ikke fortjente det som Redskabet havde kost og langt mindre til vort Ophold, hvorfor vi nu er højst trængende, thi Kornet er i høj Pris og vi kan ikke fortjene noget dertil.

Saa fordriste vi os nu til i største Ydmyghed at anmode højvelbaarne Amtmand om at faa noget af den Hjælp, som hans Kongelige Majestæt har skænket til Agger Sogn¹⁾, da vi nu er i lige Forfatning og har stor Trang dertil lige saa vel som de, saa tror vi, at Højædle Amtmand, som før har hjulpet os i vor Trang, vil vist ogsaa hjælpe os til, om det er muligt, at faa noget deraf.

---

¹⁾ Efter Ansøgning til Kongen fra Bendix af 5. Septbr. var der ved kongl. Resolution af 31. Oktober 1826 tilstaaet Agger Sogns trængende 115 Tdr. Rug, 185 Tdr. Byg og 500 Rdl. Sølv, som fordeltes efter den Beregning over de enkelte Familiers Trang, der var fulgt med Ansøgningen.

Saa vover vi ogsaa at udbede hos Højvelbaarne Amtmand, om det ikke er mulig, at vi kan faa og beholde det Mark og Ejendom, som er tilbage af det, som vi flyttede fra, det som Hr. Amtsprovst benytter sig af og har taget til Røn Skole. Thi vi har købt og betalt det og har Skøde derpaa, saa tror vi ikke, at Amtsprovsten eller Skolen kan tilegne sig det, og tilligemed synes vi ikke, at Skolen har saa meget Mark behov, og der er mange af vore Paarørende, som trænger haardt dertil, og det kunde være os en stor Baade, om vi selv kan faa Magt over det og gøre os det til Tjeneste paa hvad Maade vi kan, hvortil vi udbede os Hs. Højvelbaarenheds naadigste Bistand.

Skrivelsen blev sendt til Fattigkommissionens Betænkning, og Bendix erklærede 8. Februar 1827 paa Kommissionens Vegne:

Det er noksom bekendt, at bemeldte fire Toft Bys forrige Beboere ej alene forlods udbetaltes af offentlig Gave den Summa, der behøvedes til Indkøb af Jordejendom — efter deres eget Ønske — paa Thyholm, men endog ved Øvrighedens gode Foranstaltning tilstodes Sognehjælp til deres Indbos og Husbygnings-Materialiers Transport, saa at de erholdte i sin Tid dertil al den Understøttelse, de behøvede og gives kunde.

Det vilde derfor sætte Kommissionen i Forundring, at de nu atter trygle og overhænge, dersom vi ej kendte disse Menneskers Unøjsomhed.

At de endnu skulle anses som hørende til Agger Sogn og nyde Del i den dette Sogns Trængende tilstaaede Kongelige Gave, formene vi ikke, da de høre til et andet, fraliggende Sogn, og da deres Trang og Vanheld ved Fiskeriet sidste Sommer er fælles for

langt flere langs med Limfjorden boende Fisker-Familier, hvilke dog ej kunne tilstaaes Del i den Gave, Majestæten allernaadigst har skænket med fast Bestemmelse: „til Agger Sogns Trængende“.

Paa Skolekommissionens Vegne erklærede Bendix med Hensyn til Skrivelsens sidste Punkt:

Af vedlagte Afskrift af Fattigkommissionens Forhandlingsprotokol for Vestervig og Agger Sogne erfares behagelig: at de efternævnte forrige Beboere af Toft By, tilkaldte — efter Amtets Ordre — til et Møde under 24 Martii 1825, ved samme Møde have erklæret og ved Underskrift bekræftet: „at i Tilfælde de erholdt offentlig Hjælp og bleve i Stand til at flytte deres Huse, maatte deres Ejendomme — om nogensinde enkelte Pletter eller Steder deraf skulde i Tiden kunne benyttes til Græsning eller anden Brug — være aldeles overladte og henlagte til Skolen paa Røn, dog Niels Nabe kun med Forbehold, om nogen skulde findes, der vilde indløse den fra Kongens Kasse, hvortil han for sin Ejendom paa Toft forhæfter.“

Denne Betingelse indgik Beboerne den Tid — ej overraskede, ej hemmelig, men offentlig og med god Villie. De indsaa da, at Skoleholderen paa Røn — dersom Toft By flyttede af Distriktet — vilde lide et dybt Skaar i sine smaa Indkomster, og undte ham derfor gerne de Ejendomme, de maatte forlade og ej selv kunde benytte. Gaven er i sig selv ikke betydelig, men Græsning blot til nogle faa Faar er den slet aflagte Skolelærer dog noget, skønt ingenlunde Erstatning for den Indtægt, han tabte, da Toft By flyttedes. At Beboerne nu ville fragaa hvad de med Haand og Mund have lovet og bekræftet, at de fordre

deres Gave tilbage, er barnagtigt og kun en Følge af, at tvende Nabokoner paa Røn, der er beslægtede med Toftboerne, misunde Skolelærerens Kone, at hun har det Par Faar flere, thi selv kunne Giverne, der have bygget og bo paa Thyholm, jo ingenlunde have Nytte og Brug af Ejendommen.

At jeg, Bendix, „benytter mig af Ejendommen“ modsiges som usandt. I alt Fald anser Skolekommissionen sig forpligtet til at vaage for Røn Skoles Tarv i dette som i ethvert Tilfælde, til hvilken Pligts lovlige Opfyldelse den haaber, at Skoledirektionen vil forunde den sin gunstige Bistand og Medvirkning.

Manden og Embedsmanden.

Amtsprovsten var ikke nogen stor Aånd, heller ikke just nogen dyb Begavelse, men et lyst Hoved, hvem alting synes at være falden let, som ogsaa havde let ved baade i Tale og Skrift at udtrykke sine Tanker i et velformet Sprog, vittig og slagfærdig, varmhjertet, letbevægelig, altid levende interesseret, flittig og utrættelig virksom.

Det var ikke den egentlige Præstegerning, der mest optog ham, den overlod han for en stor Del til sine Kapellaner. Han prædikede ved Landemodet i Aalborg 7. Juli 1824 over 1. Kor. 13,10, og hans egen Gengivelse af Indholdet kan give et Begreb om hans Forkyndelse. „Ud fra Texten udviklede han: Det er Christendommens Bestemmelse at lede Mennesket til stedse stigende Fuldkommenhed — i Kundskab — i Tro — i Haab — i Kjerlighed; og hvor Christendommen saaledes bliver Hjertets Sag — tillige Fremvekt i Dyd. Hvorhos han indrømmede, at, ogsaa i vor Tid, christelig Oplysning har mangan Kamp at

udholde, ligesaavel hos os som i Europas sydlige Lande, men at vi ei bør mistvivle om Christendommens Seier, naar vi betænke, hvad den hidtil har udrettet, og vedbliver at udrette; at det er dens Særkjende at virke i det Skjulte, og at den, beskyttet af Gud, vil gaa frem med langsomme, men sikre Skridt.“

For Skolevæsenet, som fremfor alt laa ham paa Hjerte, arbejdede han ihærdigt. Her skal blot nævnes, at han i Aarene 1816—18 til Trods for det haarde økonomiske Tryk efter Krigen og Statsbankerotten fik oprettet tre ny Lærereboder, bygget tre ny Skoler og en fjerde anordningsmæssigt indrettet, samt at han var en af Foregangsmændene for Indførelsen af den indbyrdes Undervisning. Ogsaa Fattigvæsenet tog han sig af med Iver og Dygtighed, grundig hjemme som han var i Fattiglovgivningen og hvad derhen hørte; han var overhovedet et Stykke af en Jurist.

Oplysningstidens Præster virkede nidkært for alt hvad der kunde fremme Almenvel og Borgerheld, og Bendix var ingen Undtagelse fra Reglen. „Jeg stræber, saa vidt jeg kan, at fremme enhver god Sag“, skrev han i 1825. Han udgav en *Kortfattet Vejledning til at avle Kartøfler i Thylands Sandklitter* (Viborg 1807), tilegnet Agger Sogns Beboere. Han slaar her stærkt til Lyd for Indførelse af Kartoffel dyrkning i Klitegnene, især i Agger Sogn, hvor den dengang endnu var ukendt. „Fordelen af Kartøffelavl“, hedder det, „er saa mangfoldig, at man med Sandhed kan sige, der i dyre Tider for den fattige Almue ikke gives nogen Plante, der er nyttigere og fordelagtigere. Maatte dog denne saa nyttige Sag finde en saadan Modtagelse, som den virkelig fortie-

ner, hvilken riig Kilde vilde da ej aabnes til Brød og Ernærelse for mangen hidtil forarmet Familie! og hvor lykkelige ville disse Mennesker prise sig, naar de selv kunne avle den største Deel af den Føde, de nu maa hente hos og borge af deres jorddyrkende Naboer“. Skriftet giver en praktisk Vejledning i Dyrkningsmaaden, Gødskning, Lægning, Lugning, Hypning, Optagning, Opbevaring, Anvendelse og Tilberedning (til Brød, Pandekager, Boller, Stivelse osv.) samt Valg af Sorter.

Til Husflids Fremme lod han en Seminarist, der var Huslærer i Præstegaarden, undervise Konfirmanderne, naar Præsten havde læst med dem, i Kurvefletning, og Toften sønden for Præstegaardens Have blev udlagt til Pileplantning for at skaffe Materiale til denne Industri. Og da han i 1810 bekendtgjorde, at der var Plads for en eksamineret Jordemoder i Vestervig Sogn, var det med den Tilføjelse: „Man ønsker helst et Fruentimmer, der kunde paatage sig at give Pigebørn af Bondestanden Underviisning i almindelig Syening, samt i at vadske og stryge got“.

Bendix optraadte ogsaa nu og da som Lejligheds-poet. Paa sin Jyllandsrejse 1826 gæstede Kongen ogsaa Vestervig og Agger. Besøget endte i Agger, hvor han besaa den nylig dannede Aggerkanal; der var rejst et Forfrisknings-Telt, hvis Indgang var en med Klittag beklædt Æreport, her nød Majestæten et Glas Vin, og en af Amtsprovsten i Dagens Anledning forfattet *Arie* blev overrakt ham.

Amtsprovsten vidste med sig selv, at han passede sine Embedssager, saa det ikke med Føje kunde kritiseres. Men han glemte heller ikke — for at bruge

hans eget Udtryk — den Agtelse, han som Præst skyldte sig selv og sit Embede. Traadte nogen ham i saa Henseende paa Tærne, bed han fra sig uden Persons Anseelse. Hvis Amtmanden sendte en Resolution i en Fattigsag til Sognekommisionen gennem Herredsfogden, som var Medlem af Kommissionen, i Stedet for direkte til Bendix som Kommissionens Formand, og hvis oven i Købet Herredsfogden var saa uforsigtig at paategne den: „Hvilket tjenstligst meldes til fornøden Underretning og behagelig Iagttagelse“, saa blev Bendix gram og lod, ærbødigt men bestemt, Amtmanden vide, at det vilde han ikke finde sig i. Særlig karakteristisk er følgende Eksempel, der er taget fra hans Journal for 1814:

9. Aug. Hr. Herredsfoged Høyers Brev.

10. Aug. Mit Svar derpaa saa lydende —

Velædle Hr. Herredsfoged Høyer! Det forholder sig saa, at jeg har forlangt og faaet Attest fra Deres Contoir om, at et levende født Barns Dødsfald paa Westervig er Deres Velædelhed anmeldt.

De forlanger at vide Anledningen og Hensigten med, at saadan Attest er affordret.

Med den største Forundring modtager jeg fra Deres Velædelhed et saadant Forlangende, da jeg hverken nogensinde havde formodet at skyldte Dem Regnskab for mit Embeds Førelse, eller drømt om, at De skulde bedømme mine Hensigter.

Vort mangeaarige Bekjendtskab og Naboskab, samt den Høiagtelse, jeg bærer for Deres Alder og personlige Fortjenester ville De behageligst tilregne, at jeg ikke yderligere besvarer en Skrivelse,

ved hvilken jeg meget finder fornærmet den Forbindtlighed og Tiltroe, Mænd af Embede og Dan-nelse skyldte hinanden.

I sin Ligtale over Generalauditør Lindahl paa Westervig 1812 udtalte Bendix efter at have omtalt hans Forstand og Vid: „Men ej mindre udmærkedes han ved Naturens ypperste Gave — et ømt og følsomt Hjer-te; men hvo der har et saa for-træffeligt Anlæg, er gerne ogsaa øm og følsom ved Miskendelser, ved Fortrædelighed, ved Fornærmelser; saa hos vor Ven, let flammede Ilden i hans Bryst“. Det er ikke til at tage fejl af, at disse Ord er talt ud af hans egen Erfaring, og at han her har tegnet sit eget Billede; men det passer sikkert ogsaa paa ham selv, naar han fortsætter: „men et godt Ord, et mildt Svar, en venlig Mine, blot nogle Øjeblikkes Tavshed — og alting var godt, alting glemt“.

GRAVGAARD^{*)}

ET UDSKIBINGSSTED FOR THYHOLM.

Af J. SLOTH ODGAARD, Ullerupgaard.

I DET 18. AARHUNDREDE var Styvelbæk iflg. Pontoppidans Danske Atlas Thyholms bedste og almindeligste Losse- og Ladeplads, men efter Aggertangens Gennembrud 1825 blev dens Betydning mindre og mindre, og fra 1832 kan man regne, at Gravgaard, der ligger paa Thyholms Nordside ved Skibsted Fjord, navnlig blev Midtpunktet for Egnens Ind- og Udførsel, idet Udskibning og Indladning af Tømmer, Mursten, Korn, Kartoffler osv. fandt Sted her, ligesom Ejeren af Gravgaard havde et Slags Monopol paa at besørge Losning og Ladning i smaa, fladbundede Kaage, som man endnu kan se det foregaa ved Visbyaa.

Fra 1832 til 1882 var der ved Gravgaard en stedse voksende Trafik, der især tiltog efter den fransk-tyske Krig. Her udskibedes saaledes Præstetienden fra Lyngs og Hvidbjerg Sogne, et Arbejde

---

1) Om Gaardens Historie vil der blive fortalt i en senere Aarbog. Den 78-aarige Gdjr. Chr. Odgaard til Gravgaard, der fra han var 15 Aar til Skibsfarten paa Gravgaard hørte op var med til at lade og losse Fartøjerne, der anløb Stedet, har fortalt de fleste Træk, som her er omtalt. De er nedskrevne af hans Søn Magnus Odgaard, som velvilligt har stillet dem til Raadighed for Forfatteren.

der varede to Dage. Omkring 1856—57 blev der bygget et stort Pakhus ved Udskibningsstedet; det tilhørte et Konsortium bestaaende af Gaardmændene Niels Odgaard, „Smerupgaard“, Anders Odgaard, „Østergaard“ i Hvidbjerg, samt Niels Smed, „Engbjerggaard“ i Semb, senere „Helligsøgaard“.

Naar Præstetienden blev modtaget, havde Husejer Gregers Jensen, Smerup, og senere Kromændene Chr. Møller og P. Rokkjær Marketenderi i Pakhuset, og der kunde tidt være et værre Leben i disse 2 Døgn; man handlede, spillede og drak Lidkøb.

Senere købte Købmand Lars Kr. Olesen, Lyngs, Anders Odgaards og Niels Smeds Parter i Pakhuset, der endelig blev nedrevet op mod Aarhundredskiftet.

At Skibsfarten i mange Aar blomstrede stærkt ved „Gravgaard“, skyldtes ikke mindst Niels Odgaard, Smerupgaard.

Om Efteraaret købte han Bøndernes Korn, lagrede det til Foraaret og byttede det bort med Tømmer fra Norge. Han fik Mursten fra Bracht paa Hostrup Teglværk og gav Heste, Kreaturer, Havre og Ærter for dem. Atter byttede han Stenene bort med Bønderne og fik Heste, Kreaturer eller Korn for dem igen. Dette bidrog til en livlig Skibsfart paa Gravgaard. Ligeledes fik han Drænrør fra Hostrup Teglværk, og de fleste Drænrør, der er nedlagt i Hvidbjerg-Lyngs Sogne, blev lossede ved „Gravgaard“. Fra Smith, Lemvig, fik han gule Sten ind; Købmand Bach, Vestervig, lossede ogsaa Tømmer her, han var den eneste, der fik svensk Tømmer.

3 Gange om Aaret kom der Skib ind til Købmændene Berthel Willadsen i Hvidbjerg og Lars Chr. Olesen i Lyngs fra København. Det var Skipper

Poulsen paa Fartøjet „Cort“ med Kolonialvarer som : Svedsker, Sukker i Td., Figner, Gryn, Kaffe, Eddike, 4 a 5 Fade Brændevin, Tjære m. m. Skibet havde ogsaa Varer med fra Aalborg og enkelte andre Limfjordsbyer.

Hvert Aar blev der lastet Kartofler til Spritfabriken i Aalborg, og hver Sommer blev der udskibet mange Tusinde Tørv.

Den 18. Marts 1883 indkom den største Sejler til Gravgaard. Det var en tomastet Kuf fra Bremen med Kul. Besætningen var tysk, Skipperen var 56 og hans Kone 28 Aar. Ingen havde troet, at Tyskeren selv kunde lodse Skibet ind over de vanskelige Grunde i Skibsted Fjord. Man havde allerede forud diskuteret Lodspenge, da Skibet af „Sagkyndige“ var dømt til at skulle gaa paa Grund, men Skipperen var selv Mand for at lodse Skibet ind, og det skabte han sig uhyre Respekt ved.

Gdr. Lars Odgaard, Gravgaard, og hans Svoger, Anders Fomsgaard¹⁾, forestod Ind- og Udskibningen og brugte først Baade, som Lars Odgaard og Brødre havde anvendt til Pulsvod-Fiskeri, da de boede i Odgaard; senere fik de bygget større Baade dertil; de blev bygget af Niels Arø Møller Mikkelsen, kaldet Hedemanden.

Priserne for Ind- og Udskibningen var :

Korn: 4 Øre pr. Td., oprindelig 2 Skilling.

Kartofler: 5 Øre, pr. Td., oprindelig 2½ Skilling.

Kul: 10 Øre pr. Td., oprindelig 4 Skilling.

Mursten: 75 Øre pr. 1000 St., oprindelig 2 Mark.

1 Fad Brændevin: 75 Øre, oprindelig 2 Mark.

---

¹⁾ Senere Lars Odgaards Søn Chr. Odgaard.

Med Hestekøretøjer kørte man ud i Vandet med Varerne, saa Hestene gik i Vand til Maven. Varerne ladedes saa i Kaagen, der ikke kunde sejle helt ind til Land.

Af Skippere, der kom ind til „Gravgaard“, kan nævnes: Kr. Pejter og J. Støvring, der sejlede til Aalborg efter Lægter, Træ, Kolonialvarer og Isenkram til Berthel Willadsen og Lars Olesen.

Chr. Drejer sejlede Korn for Trab Bach, Nykøbing M., Jens Madsen og Jens Lund, Struer, sejlede for Konsul Schou og T. W. Jensen, Struer.

Søgaard, Løgstør, hentede Korn og Kartofler. N. Chr. Pedersen, Thisted, hentede Kartofler.

Anders Baun, Doverodde, sejlede i Tresserne med forskellige Varer i en lille Baad.

Foldager sejlede med en af de saakaldte „Hustrup-Galeaser“, der var fladbundet og lastede 18,000 Sten eller 75,000 Tørv.

Jens Madsen, Jegindø, sejlede ogsaa til Gravgaard, men hans Baad lastede kun 20,000 Tørv.

De norske Baade kaldte man Slupper; de havde 3 Mands Besætning.

Af norske Skippere kan nævnes: Gitmark og Ole Olesen, Lillesand, Brødrene Salvesen, Arendal, Svenningsen, vist fra Kristianssand, P. Bertelsen og Ariansen fra Mandal.

Men blandt de norske Skippere var der ingen, man senere mindedes som Lods Tobias Ariansen. Han var født ved Mandal i Aaret 1822. Som 25-aarig blev han ansat som kongelig Lods og var Lods om Vinteren og sejlede paa Danmark om Sommeren. I 30 Aars Alderen blev han kristelig vakt, og han indviede fra da af sit Liv til Gud. Dette skete

engang, han laa i Thisted Havn, og hvor han senere kom hen i Danmark, var han nu Missionær.

Paa Stranden ved Gravgaard holdt han det første Friluftsmøde, man mindes, der er holdt paa Thyholm. Det var omkring 1870. Han holdt flere Møder, naar han kom herved, og Folk flokkedes for at høre ham vidne om sin Gud og Frelser paa sit djærve, norske Maal, og iøvrigt alle Vegne, hvor han kom, vidnede han om sin Tro ved offentlige Møder og blandt private.

Engang kom han ind paa Smerupgaard, hvor der sad nogle Handelsmænd, bl. a. Bracht, Hostrup Teglværk, der var Fritænker, men som senere vist blev en Kristen. Ariansen vidnede nu for dem og citerede Luthers Forklaring til den tredie Trosartikel.

Han missionerede ogsaa i Lemvig, naar han kom der paa Forretningsrejse med sin Slup.

Ariansen blev omtrent 90 Aar gammel og døde først 1912. Sin Sejlads paa Danmark afsluttede han 1899.

Sejladsen paa Gravgaard er nu en „saga blott“; thi da Thybanen kom, overtog den Trafikken, Sejladsen gik agter ud, og Skibene blev borte. Vi kom ind i Jernbanernes og Bilernes Tidsalder, og Udskibningsstedet ved Gravgaard maatte dele Skæbne med Styvelbæk.

HVORNAAR ER TISTED BLEVET KØBSTAD?

Af Arkivar JOHAN HVIDTFELDT.

TISTED er en af landets yngre købstæder, hvor- med ikke være sagt, at den egentlig er ung; sine første nu kendte privilegier fik den som bekendt i 1524. Men uden tvivl har den været købstad allerede tidligere.

I slutningen af det 15. aarhundrede var det en fastslaaet regel, at handel kun maatte foregaa i byerne, og at kun disses borgere maatte give sig af dermed. Der var undtagelser: Adel og gejstlighed med deres store privilegier havde ogsaa særlige rettigheder paa dette omraade, og det samme gjaldt bønderne i enkelte dele af landet, saaledes paa Lolland-Falster og i Halland. Men alt i alt stod regelen fast, selvom det aldrig lykkedes at faa den overholdt. Gang paa gang maatte regeringen indskærpe bestemmelsen, og rundt om paa landets ting rejste byernes borgere og kongens embedsmænd utallige sager mod overtrædere af loven.

Men dog maa man gaa ud fra, at en by har haft købstadrettigheder, hvis man kan paavise, at dens indbyggere i større grad har drevet handel. Og i slutningen af det 15. og begyndelsen af det 16. aarhundrede møder vi flere gange tistedfolk som han-

delsmænd. Fra 1484—85 er der bevaret et regnskab over tolden ved Gottorp, dette regnskab har især betydning ved at specificere de enkelte personer, som har betalt tolden, og nævne deres hjemhørssteder. Heri nævnes følgende tistedborgere: Magnus Jensen og Diderick Malre med henholdsvis 6 og 2 heste, Tonnies (eller Toniges) van Hamme, der engang kom med 6500 hvillinger og tre vogne, en anden gang med en pakke og 4 „laken wandes“ og endvidere to gange med ialt 8 heste¹⁾. Ikke noget stort antal, men alligevel et vidnesbyrd — dog ikke afgørende — om, at byen paa denne tid har haft købmænd.

Fra 1518 har vi et fuldstændigt toldregnskab fra Aalborg, og da de tistedborgere, som sejlede ud af Limfjorden eller lod deres varer sende denne vej, utvivlsomt skulde fortolde her, nævnes en del af dem i regnskabet: Jeppe Jenssen med 10 tønder mel, Mykel Jenssen med 17 tønder, Jeppe Crysternssen med 16 tønder, Anders Togerssen med 17 tønder og Per Villomssen med 9 tønder; da de i regnskabet nævnes lige efter hinanden, har deres varer sikkert været ombord paa eet skib. Det var nemlig almindeligt i datiden, at flere købmænd var sammen om at chartre et skib, hvorved bl. andet risikoen blev betydelig formindsket. Kun ved den første borger nævnes det, at der var tale om mel, dette har dog sikkert ogsaa været tilfældet for de øvriges vedkommende. Senere nævnes: Jens Sovrenssen med 1½ tønde skind, Mattes Larssen med en skindmesse²⁾, ½ skippund fjer og 5 huder, Knud Tøger-

---

1) Danske Magazin 6. række, 6. bd. 339, 350, 355, 357 og 363.

2) Et bundt skind.

sen med 2 skindmesser, 10 huder og 180 fisk, Niels Poelssen med 1 skindmesse, 10 huder og 30 fisk, Mattes Nielssen med en skindmesse, $\frac{1}{2}$ skippund fjer og 10 huder og Lass Nielssen med 220 torsk og 2000 hvillinger. Den sidste, der nævnes, er Christern Bangh, der indførte 3 læster korn med skipper „Selschass“¹⁾.

Selvom det ikke kan siges, at der efter regnskabet at dømme har været nogen stor trafik af tistedkøbmænd forbi Aalborg, viser det dog atter, at der herfra har været drevet handel, altsaa at byen maa antages at have haft købstadrettigheder.

Endnu mere afgørende er det dog, at der i et tingsvidne, optaget paa Læsø birketing den 20. august 1507, blandt købstadmænd nævnes folk fra Tisted²⁾, og at der i 1522 omtales en Oluf Persen som borger i Tisted³⁾, og et absolut fældende bevis paa, at byen har været købstad før 1524, har vi i et sagefaldsregister fra 1522. Dette register har betydelig historisk interesse, idet det er et bevis for, at Christian den andens landlov er blevet gennemført i den skikkelse, hvori den findes i en afskrift, som har været i Mogens Gøyes besiddelse. Det indeholder en fortegnelse over de bøder og andre beløb, som folk lovede at betale, da Mogens Gøye og Erik Banner i henhold til en bestemmelse i lovens indledning i foråret 1522 rejste rundt i Jylland for at fælde dom

---

1) Toldregnskab for Aalborg og Rødby (i Rigsarkivet). Da hjemstedet kun er nævnt ved forholdsvis faa af dem, der har betalt told, er det muligt, at der har været endnu flere fra Tisted.

2) P. L. Hald: Af Thisted Købstads Historie 13.

3) De ældste danske Archivregistraturer 3. bd., 46, J 11.

efter den nye lov; det er skrevet af den kongelige sekretær mester Johannes Wenck, som fulgte med de to herrer paa deres domsrejse¹). Dommerne havde begyndt deres rejse i Hjørring den 1. Marts, askeonsdag den 5. marts fældede de deres første dom i „Tistæde by“. Af de sager, som behandles denne dag, er det kun en sag angaaende Søren Mikkelsen paa Hannæs, som har interesse; denne lovede at betale kongen 2 øxne, „for han fik hr. Mogenses (Mogens Gøyes) brev at maatte indkræve hans vitterlige gæld, som han tilstaar; thi hans skyldner mener intet at være ham pligtig og ej vil svare ham, thi vor naadige herre (kongen) lod tage huden af ham i Aars (Aarhus) for et falskt vidne, han vandt“. Som kautionist nævnes „Christiern Søfrensen, raadmand i Tistæde“²).

Dette kan ikke bortforklares. Naar der nævnes en raadmand, maa der have været et raad i byen, og raadene fandtes kun i købstæderne. Der kan ikke være tvivl om, at Tisted i 1522 har været købstad og efter det foran anførte sandsynligvis har været det en del aar tidligere.

---

1) Se nærmere herom: Scandia 7. bd. 160 ff.

2) Registret findes i: Adskillige stykker kgl. indtægtsregnskaber fra Christian den andens og Frederik den førstes tid (i Rigsarkivet).

ADELIGE EJERE AF „NYSTRUP“

Af HENRY E. PEDERSEN.

DEN firelængede Gaard „Nystrup“ paa Sydsiden af Vandet Sø fortæller ikke noget om, at man her staar over for Resterne af en forsvunden Herregaard, der gennem 250 Aar var beboet af Adel, og selv om den vel ikke hørte til de største her i Thy, har den dog en Gang omfattet anselige Jordarealer. Men den Gang, „Nystrup“ var beboet af Adel, var den ikke beliggende ved Vandet Sø, nej, da stod dens Bygninger, hvor nu Nystrup Plantage breder sine mægtige Plantninger, antageligt helt ude ved Kysten. Men Sandflugten, der har lagt Gaarde, ja, hele Byer øde paa Thylands Vestkyst, fo'r ogsaa haardt frem mod Nystrup. Som Aarene gik, blev dens Jorder lagt øde af mægtige Sandmiler, Gaarden maatte flyttes, man mener tre Gange, maaske fire; sidste Gang, den blev flyttet, var i 1910, og Skoven har bredt sig om dens sidste Beliggenhed, der findes i Plantagen, hvor Fiskerne fra Klitmøller har rejst et Sømærke. Endnu kan man her danne sig et Overblik over den smukke Beliggenhed, Gaarden da havde, og endnu finder man Spor af Haven. Men inde i den store Plantage, hvor Vinden suser mellem Granerne, ligger skjult under Sandmasserne Sporene af

det endnu ældre „Nystrup“, der i Sandstormene mødte en Fjende af ukendt Haardhed og Styrke — men Stedet betegnes ikke ved nogen „Kaalhauge“ eller Minder af nogen Art.

De adelige Slægter, der har ejet „Nystrup“, hørte til Lav-Adelen og har ikke spillet nogen større Rolle i vort Lands Historie; men et broget Liv har sikkert udfoldet sig her ligesom paa de nærliggende Herregaarde. Overleveringen fortæller os, at i det 13. og 14. Aarhundrede kunde der til Tider ved Vang Kirke møde 7 Kareter med Fruer og Frøkener i stram Stads. De kom fra de omliggende Herregaarde: Nystrup, Overgaard, Kokkedal, Hovgaard, Korte-
gaard m. fl., der ligesom „Nystrup“ alle er forsvundne som Herregaarde. Bevarede historiske Kilder fortæller os om de Adelige, der har ejet „Nystrup“, og herom skal i det følgende berettes.

Børglumbispen laante Penge paa „Nystrup“.

„Nystrup“ nævnes første Gang 1443, da Gaarden ejes af *Henrik Blik*, hvis Slægt kan føres tilbage til det 13. Aarhundrede. I sit Vaaben førte han en halv sort afhugget Enhjørning i Sølv-Felt og paa Hjelman syv eller elleve vekselvis sorte og Sølv-Faner. 1429 kvitterede han tilligemed Væbneren Jens Laursen Otte Nielsen (Rosenkrantz) til Hevringholm for Betaling for Gods i Lyngby Sogn i Allelev, som de havde arvet med deres Husfruer Kristine Jacobsdatter og hendes Moder Ingeborg Nielsdatter efter Anders Eysens Død. Henrik Blik findes endvidere nævnt som Vidne i Aarene derefter, og fra 1443 er der

bevaret et Dokument, der blev oprettet i Anledning af, at han havde laant Biskoppen i Børglum en Del Penge. Det hedder heri:

„Vi Gerth Biskop i Børglum er skyldig Henrik Blik af Nystrup a. w. 200 lib. Mk. i libskæ og rinskæ Guld, hver libskæ Gylden til 26½ Skill. og hver rinskæ Gylden til 22 Skill., for hvilke vi pantsætter ham efterskr. Gods paa Hannes i Tymmerby Sogn og Otlø Sogn: Skordrup (Jes Pedersen, 8 Pund Korn), 2 Gaarde i Høgnstrup (Jes Pedersen og Per Maltsen, hver 5 Pund Korn), 2 Gaarde i Tymmerby (Jes Kat, 4 Pund Korn, Arer, 2 Pund Korn). Løsning skal kyndes 3 Thing paa Nesbothing for Midsommer, og løses inden Michels Dag næstefter, og da skal Skylden følge Hovedpengene.“

Som Medunderskrivere af Dokumentet finder man Nicolai Pet. de Aagaard, M. et Rathlau Friis de Nybel, Johannes Laurenti de Vixe og Cresterni Therkilli de Todbøl.

Man finder ingen Steder angivet, hvor stor Gaarden har været paa dette Tidspunkt, men Henrik Blik har sikkert efter den Tids Forhold været en ret velstaaende Mand, der ikke gik af Vejen for at udlaane Penge til Biskoppen i Børglum.

Paa hvilken Maade, Henrik Blik var kommen i Besiddelse af „Nystrup“, vides ikke, men naar flere Kilder angiver, at „Nystrup“ efter Henrik Bliks Død er gaaet over til dennes Søn Anders Blik, er dette ganske misvisende, idet man efter alt at dømme kan regne med, at „Nystrup“ i nogle Aar har været enten i Jes Kalfs eller Børglumbispens Eje.

Jes Kalf har antageligt været en af Børglumbispens Lensmænd eller Tjenere. Hvorvidt han tilhørte den adelige Slægt Kalf, er ikke let at afgøre, da han ikke findes anført i de adelige Slægtebøger. Han

har sikkert ejet „Nystrup“ nogle faa Aar, hvorefter Gaarden ved hans Drab atter er kommet i Familien Bliks Eje. I den Tid, i hvilken han har boet paa „Nystrup“, finder man ham flere Gange som Vidne. 23. Aug. 1462 har han hængt sit Segl for et af Jes Lauridsen i Ulstrup (Hundb. H.) udstedt Dokument. I Oktober s. A. var „Kall a Nyst...“ med at udstede en Vidisse paa Vendelboe Bygdething i Hjørring. 21. September 1463 var „Jens Kalf af Nystrup“ med at afsige en Dom i Kollerup Kirke, og 24. September 1465 var „Kalf aff Nystrup“ til Stede i Sundby Kirke i samme Anledning.

Mourits Nielsens Svende dræbte Jes Kalf.

Et Folkesagn vil vide at fortælle, at Jes Kalf blev dræbt af sin Svigermoders Skytte, men dette har intet paa sig, idet det er en historisk Kendsgerning, at han blev dræbt af Mourids Nielsens Svende. Mourids Nielsen til Aagaard maatte i den Anledning møde i Thisted Kirke for i Overværelse af en større Forsamling af Gejstlige og Adelige at indgaa et Forlig med Biskop Jep Friis af Børglum, betale en Bøde og ved Lejlighed gøre Afbigt for Kongen, der havde begæret Mødet i Thisted afholdt.

Dette Forlig fandt Sted den 7. Marts 1471, og blandt de fremtrædende Personligheder, der ved denne Lejlighed var tilsagt at møde i Kirken, var Hr. Strange Nielsen til Vestervig, Prior Gerluff Martinsøn fra Ø. Kloster, Landsdommer Niels Kaas, Provst Jens af Nors, Prior Jens Brun fra Nykøbing med flere, hvilke alle findes nævnt paa det Forligs-Dokument, der den Dag blev opsat i Thisted Kirke.

Fire Aar senere, nemlig 8. Maj 1475, gjorde Hen-

rik Kalf en Orfejde til Mourits Nielsen „for hans Fader Jes Kalfs Død“, og heri hedder det:

Henrik Kalf, der Væbner er: Jeg gør Vitterlig og bekiender med dette aabne Brev, at jeg med min fri Villie og med mine og mine Søskenes og Venners Raad og Samtykke har giort og sagt, gør og siger med dette aabne Brev hæderlig og velbyrdig Mand Mourits Nielsen paa Aagaard, Niels Mortensen, Nis Michelsen, Hans Fynbo, Olav Svensk, Matthis Jyde, Olav Niesle og Bent Knudsen og alle deres Fræenner og Venner, fødte og ufødte, en tro og tryk Orfejde til evig Tid for min kære Faders Død, Jes Kalf, hvis Sjæl Gud har, som Mourits Nielsens førnævnte Svende ihjelslog, og siger jeg paa mine og mine Søskenes Vegne han og dem Venskab og evig Fred, som skrevet staar, for hans Død og den Sag aldrig at drage frem igen, eller volde nogen Skade for den Sag i evig Tid, som os vil eller skulle gøre og lade fare, fødte og ufødte. Til Vitterlighed og Forvaring henger jeg mit Segl for dette aabne Brev med flere af mine og mine Søskenes Familie og Venner og andre gode Mænds som er Hr. Strangi Nielsen af Nørholm, Ridder, Hr. Henrik Olufsen, Provst paa Mors og i Han Herred, Hr. Gierloff Marthensøn, Prior paa Ø, Jens Poulsen, Sognepræst i Kjettrup, Hr. Terben Mattissøn, Sognepræst i Klim, Anders Blick af Nystrup m. fl. .... Givet og skrevet paa Hanherredsting.

Paa det Sted, hvor Drabet paa Jes Kalf fandt Sted, blev der rejst et stort sort Kors, som Pigen Ane Trab (født 1730, død 1830) erindrede at have set. Stedet kaldes endnu Korsbaaren, og man mener, at Jes Kalf blev begravet der.

Som omtalt nævnes Jes Kalf første Gang til „Nystrup“ 1462, og Mordet paa ham har sikkert fundet Sted omkring 1470. Muligvis har Jes Kalfs Søn, Henrik Kalf, haft Gaarden nogle Aar derefter. Man finder ham dog ingen Steder skrevet til „Nystrup“.

Krigeren Mikkel Blik var Thybo.

I Aaret 1475 var „Nystrup“ imidlertid igen kommet i Slægten Bliks Eje, idet *Anders Blik* af „Nystrup“, en Søn af Henrik Blik, dette Aar var nærværende paa Hundborg Herredsting og samme Aar forseglede Orfejden ved Jes Kalfs Død, og ved denne Lejlighed skrev sig til „Nystrup“. Sidste Gang, *Anders Blik* nævnes til „Nystrup“, er 1502, da han pantsætter en Gaard i Hillerslev Herred til Prioren i Ø. Kloster.

I sit Ægteskab med Anne Kaas af Voergaard havde *Anders Blik* fire Sønner, af hvilke *Mikkel Blik* er Slægtens mest kendte Mand, idet han under Grevens Fejde som Kriger og Hærleder svang sig op til at indtage en betydelig Stilling inden for Adelen. 1520 var han med paa Togt til Sverrig, var Høvedsmand paa Elfsborg og deltog i Stockholms Forsvar. 1523 var han Foged paa Akershus, sluttede sig samme Aar til Kong Frederik den Første, som til Belønning gav ham Skien Len, hvilket han dog atter mistede 1531, da han paany sluttede sig til Kong Kristian den Anden og blev dennes Fodermarsk. Alt hans Gods i Danmark, som rigtignok indskrænkede sig til tre Gaarde i Gjerløv Herred, blev derfor beslaglagt og bortforlenet til Axel Juul. 1534 stod han i Grev Christoffers Tjeneste og var sammen med Hans Franke grevelig Lensmand paa Nykøbing Slot. Aaret efter var han Lensmand paa Hjortholm, blev fangen ved Helsingborg, men snart efter udvekslet med Henrik Rantzau.

Efter hans Død, der sikkert har fundet Sted i Holland, hører vi, at hans Broder Iver Blik efter ham skal arve en Kyrads. I Brevet hedder det:

„Jeg Jep Friis, Hr. Tygé Krabbes Kjøgemester, gør vitterligt og kjendes med dette aabne, beseglede Brev (at)

have anammet og undfanget en Kyrads af ærlig, velbyrdig Mand og strenge Ridder, Hr. Oluf Rosenkrantz til Valløf, hvilket Harnisk og Kyrads arveligen tilfaldet er Iver Blick i Jylland efter hans Broder Mikkell Blick, hvis Sjæl Gud naade. Til Vidnesbyrd trykker jeg mit Signet neden for dette mit Brev, skrevet i Kjøbenhavn Fredagen næst efter Vor Frue Dag nativitatis (10. September) 1540.

Denne Broder, Iver Blik, var i Besiddelse af en lille Herregaard „Beg“ („Nørbækgaard“) i Sønderlyng Herred, til hvilket Slægtsnavnet var knyttet til henimod Slutningen af det 17. Aarhundrede.

En Søn af Anders Blik, *Henrik*, overtog efter Faderen „Nystrup“, hvortil han skrev sig 1507. Hvor længe Henrik Blik har ejet Gaarden, vides ikke, men fra 1525 til 1550 skriver hans Broder *Erik Blik* sig til Gaarden.

Adelens „frivillige Gave“ til Christian III.

Som Følge af Landets tyngende Gældsbyrde paa lagde Kong Christian den Tredie 1543 den danske Adel at svare en Tyvendedel af deres Indkomst i Skat til Staten. Skatten skulde dog ikke, hedder det i et aabent Brev til Adelen, regnes for Pligt eller Sædvane, men kun som „en frivillig Gave“.

I Skattelisten over jyske Adelsmænd finder man Erik Blik til „Nystrup“ opført til at skulle svare Kongen 6 Daler. Paa samme Liste ser man, at Thomas Madsen, Ullerupgaard, skulde svare 42 Daler 10 Mark, Jep Friis, Lyngholm, 173 Daler 380 Mark, Birgitte Dyre, Todbøl, 29 Mark og Lucas Krabbe, Vesløsgaard, 100 Mark. Som den største Skatteyder i hele Jylland finder man opført Frantz Banner til Kokkedal, der var ansat til 500 Daler 1200 Mark.

Det var jo ikke noget stort Beløb, Erik Blik skulde betale, men Sandflugten havde da ogsaa alle-rede paa dette Tidspunkt begyndt at lægge Gaardens Jorder øde.

Da Slægten Lunov kom til „Nystrup“.

Kender vi ikke ret meget til Erik Blik, der var gift med Anne Nielsdatter af Gersholm, saa gives der dog fra hans Tid Oplysninger, der lader formode, at der har været ført en Del Selskabelighed mellem mange af de Smaa-Adelsmænd, der paa denne Tid boede her i Thy. Og et Bevis herfor maa søges deri, at Erik Blik giftede sine 2 Døtre ind i Slægten Lunov.

Denne gamle jyske Adelslægt, der dog aldrig hævede sig over den lavere Adel, er oprindeligt indvandret fra Syd. I Mecklenburg findes et Gods af Navnet Lunov. Slægtens Vaaben var et delt Skjold: 1. Felt tre Gange tværdelt af Sølv og sort, 2 Felt Sølv. Paa Hjelman 2 Vesselhorn med samme Inddeling.

Slægten Lunov optræder første Gang i Thy i 1492, da Las Johansen til Søgaard (Hill. Herred) findes som Vidne førende Lunov-Vaabnet; i Ahnetavler kaldes han ogsaa Laurids Lunov.

Naar man nu ved, at Søgaard vedblivende var i Lunov-Slægtes Eje, indtil den 1574 af Hans Ovesen (Rød), en Sønnesøn af Las Johansen, der havde været Kaptejn i Syvaarskrigen, mageskiftedes til Kongen med Fasen og Moltum i Trondhjem Stift, kan man sikkert gaa ud fra, at *Niels Lunov* til Rudgaard (Nørager Sogn, Sønderhald Herred), der var Søn af den bispelige Lensmand paa Aulegaard Jesper Lunov,

under et Besøg paa Søgaard i Thy har stiftet det Bekendtskab med Anne Eriksdatter, der førte til deres Giftermaal. Og Slægtskabet mellem de to adelige Familier styrkedes yderligere ved Søsteren Ingers Giftermaal med Otte Lunov til Holmegaard (Rinds Herred), en Brodersøn til Niels Lunov.

Erik Blik levede endnu 1556, og Gaarden har i hans Tid lidt ualmindelig meget under Sandflugten, hvad der fremgaar af en Præsteindberetning fra 1555, hvori det hedder:

„Item leger ther en herregord wiid nauffn Nystrop oc beklager præsten, att hand fanger ther huercken thinde eller andet aff, oc sandt hauffer mөгitt öd thende forne sogne marck, saa thz mindskes huert aar mett sed“.

Erik Bliks to Døtre led samme Skæbne, idet deres Mænd døde, og de sad saaledes som Enker tilbage paa deres Gaarde. *Anne Bliksdatter*, der blev Enke 1573, havde endda hele to Gaarde, nemlig „Nystrup“ og „Rudgaard“ med samt deres Tilliggende, og hun har sikkert haft nok at gøre med at holde Styr paa dette. Hun har dog utvivlsomt været en driftig Kvinde, hvad man blandt andet ser deraf, at hun søgte at samle sit Gods saa nær til Hovedgaardene som vel muligt, i hvilket Øjemed hun mageskiftede nogle af sine Gaarde med Jord, der var beliggende i Nystrups Nærhed.

Anne Bliksdatter var 1578, da hun opholdt sig paa „Rudgaard“, udsat for, at denne brændte, og, hedder det i Overleveringen, „hun kom nøgen derfra uden Klæde eller Sko“, og hvad mere var, hendes Skøder paa de to Gaarde var ved samme Lejlighed gaaet op i Luer, og der udstedes i den Anledning et aabent Brev,

„hvorved det strengelig forbydes alle at rejse Trætte, Tiltale eller Forfølgning paa Rudgaard og Nystrupgaard med Tilliggende Gods, Fiskeri og anden Herlighed, der tilhørte Fru Anne Bliksdatter og hendes Børn, og som hun og hendens afdøde Mand Niels Lunov ulast og ukæret have haft i rolig Besiddelse, da hun har berettet, at hendes Breve paa dette Gods ere brændte ved Rudgaards Brand“.

I Niels Lunovs og Anne Eriksdatter Bliks Ægteskab var der fire Børn, nemlig Jesper Lunov til Rudgaard, Erik Lunov, Maren Lunov, der var gift med en ufri Mand Mads Iversen, Bartskeerer i Thisted, samt Christoffer Lunov.

Fru Anne Bliksdatter til „Nystrup“ blev begravet i Vang Kirke, hvor der opsattes en Trætavle til Minde om hende, men denne Tavle er dog forlængst borte.

Af Christoffer Lunovs Saga.

Allerede før sin Moders Død har *Christoffer Lunov* overtaget begge Gaarde, og 1585 solgte han Halvparten af Rudgaard til Erik Lykke. Christoffer Lunov har været en meget tvivlsom Person, hvis Rygte og Levned langt fra var en Adelsmand værdig. Allerede i sin Ungdom havde han begaaet et Vaadedrab, og i det hele har han sikkert været en Person, der søgte at berige sig paa enhver tænkelig Maade.

Da Erik Lykke dør og dennes Enke Margrethe Gøye til Trudsholm saaledes bliver Medejer af Rudgaard, sælger han sin Halvpart til hende, uden at han dog vil give hende Skøde, og efter at der havde været en aarelang Trætte mellem dem, ser hun sig nødsaget til at anlægge Sag mod Christoffer Lunov i 1608,

„fordi han ikke, som han havde beløvet, havde villet give hende skøde paa halvparten af Rudgaard, som hun havde

afkøbt ham, da han for hans store uskikkeligheds skyld, som han havde bedrevet imod hende, og for fred og ros skyld havde været nødtrængt til at købe ham ud af fællesskabet og give ham 8000 enkende daler for hans halfpert, skønt Gaardens og dens tilliggende ikke kan være halfperten de penge værd i det dyreste“.

Margrethe Gøye faar Medhold i Dommen, og Christoffer Lunov maa derefter fortrække fra Rudgaard.

Aaret efter at denne Dom var faldet, var Christoffer Lunov i Vinden igen. Ugift, som han var hele sit Liv, har han ført et forargeligt Levned, og han anklages denne Gang for at have bortført en anden Mands Kone. Det hedder i et Brev:

„Jens Grøn i Veedt (Vedø) i Hald Herred i Kallø Len, klager over, at en Adelsperson, ved Navn Christoffer Lunov, for nogle Aar siden voldelig har frataget ham hans Hustru, bortført hende og siden ligget i et løsagtigt og ukristeligt Levned med hende“.

Antageligt har det været med denne Kvinde, han havde Datteren Anne Christoffersdatter, der blev gift med Præsten i Vang, Hr. Jens Christensen. Denne Datter gav Christoffer Lunov 1618 sin Gaard „Elstedgaard“ i Hassing Herred.

Hvorvidt der i det hele taget blev noget Resultat ud af Undersøgelserne mod Christoffer Lunov for hans ryggesløse Levned, er meget tvivlsom. 1623 udstedes der atter Befaling til at rejse Sag mod ham, fordi „han havde levet sammen og avlet Børn med en anden Mands Ægtekvinde“. Antageligt har Christoffer Lunov ved Penges Hjælp forstaaet at unddrage sig Følgerne af sine Gerninger, og han døde paa „Nystrup“ Natten mellem den 7. og 8. Marts 1640 i Nærværelse af sin uægte Datter, der siden af Broderen Erik og hans Medarvinger mistænktes for at have besveget Boet.

De sidste adelige Ejere.

Efter Christoffer Lunovs Død overgik Gaarden til *Ove Lunov* (en Sønesøn af Inger Eriksdatter til Holmegaard), hvis Søster Fru Anne Lunov, Enke efter Niels Harbo, 1655 sad som Enke paa Nebel i Vester Vandet. Fra 1652 sad *Christence Dyre* som Enke paa „Nystrup“, der 1668 angives til 20 Tdr. Hartkorn. I sit Ægteskab med Ove Lunov havde Christence Dyre fire Børn, af hvilke en Søn, der 1676 var Kornet ved Oberst Kruses Regiment af jydsk Rostjeneste, betragtes som det sidste mandlige Skud af Slægten Lunov. Datteren Else var gift med *Vil Orning*, der 1687 maatte afstaa „Nystrup“, der nu var svundet ind til 12 Tdr. Hartkorn, til Kongen for Skatterestancer.

Dermed var Adelen Dage paa „Nystrup“ forbi. Gaarden blev udlagt til Ryttergods, og 1715 solgtes „Nystrup“ (6 Tdr. Hartkorn) ved en Auktion til Bonden Niels Jørgensen for 821 Rd.

Kilder:

Danske Atlas, Kancelliets Breve, Jydsk Historie og Topografi, Traps Danmark, Optegnelser ved E. Tang Kristensen, Kongens Rettertings Domme 1605—14, Krag: Christian III, Wulff: Vendelbo Stifts Historie, Danske Magasin, Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen, Stamtavle over danske Adelslægter, Dansk Biografisk Leksikon.

En smuk og interessant Nyerhvervelse til Museet i Thisted

og lidt om denne Erhvervelses Historie.

Ved Læge E. TOFT.

I AARET 1929 var jeg tilfældigvis sammen med Fru Landinspektør Miren Mourier, Hobro, ved en Fest i Vestervig. Vi kom i Samtale om Vestervigs Fortid, og jeg erfarede da, at Fruen var i Besiddelse af et Billede af Vestervig Kloster, malet af Rørbye, et gammelt Arvestykke i Fruens Slægt.

Jeg fik Maleriet tilsendt og fik Lov at tage et Fotografi deraf. Jeg var personlig stærkt optaget af Billedet og ønskede at købe det. Prisen var mig imidlertid for høj.

1930 udkom Maleren Martinus Rørbyes Rejse-dagbog, udgivet af Georg Nygaard. Heri findes pag. 46 gengivet en Tegning — farvelagt — af Vestervig Kloster. Ved Sammenligning mellem mit Fotografi af Maleriet og Tegningen i Rørbyes Dagbog var det klart, at Tegningen var Grundlaget for Maleriet, idet dette er en nøje Gengivelse af Tegningen — suppleret med en Forgrundsfigur — en henrivende Hyrdreng med sine Faar. Jeg antog, det var Rørbye, som senere havde benyttet Tegningen som Grundlag

Vestervig Kloster 1830.
Maleri af C. Dahlsgaard efter Akvarel af Rørbye.

for Maleriet og pyntet dette med Hyrdedrengen og Faarene.

Min Interesse vaagnede igen for Billedet — og har siden holdt sig.

Det resulterede endelig i Fjor i, at Thisted Museums Bestyrelse overdrog mig at prøve at erhverve Maleriet for Museet, hvor det selvfølgelig hører hjemme, hvad Fru Mourier ogsaa stadig har holdt paa.

Jeg indledede en Korrespondance med Fru Mourier. Heraf fremgik, at Fruens Fader, afdøde Distriktslæge Sofus Møller, Nørre Sundby, havde ejet Billedet, og at man mente i Fruens Slægt, at Billedet var malet af Rørbye (1803—48) under hans Besøg paa Vestervig Kloster 1830 som en Gave til Vennen cand. juris. Hans Jacob Lindahl, hvis Fader, Generalauditør — se Trap — Hans Jacob Lindahl 1808 købte den østre Hovedparcel af Vestervig Kloster. Hans Enke, Maren Svinth, samlede tildels hele Gaarden og solgte den 1834. Billedet er ikke signeret. Det har 2 Gange i Aarenes Løb været sendt til Statens Museum for Kunst. Her skal man første Gang have sagt, at det var tvivlsomt, om Billedet var malet af Rørbye, senere dog hældet til den Anskuelse — efter at Tegningen i Rørbyes Rejsedagbog var bleven kendt —, at det sandsynligt var malet af ham. Da Museet her ikke havde Raad til at købe Maleriet, ansøgte vi Ny Carlsbergfondet om Tilskud til Køb deraf. Maleriet blev sendt derover. Hr. Direktør Thorlacius-Ussing, der straks viste Sagen stor Interesse, kunde imidlertid nu fastslaa, at Billedet er malet 1849 af Christen Dalsgaard som Kopi efter en Aquarel af Rørbye.

Direktør Ussing arrangerede i Sommeren 1936 Jubilæumsudstillingen i Sorø og gennemgik ved den Lejlighed forskellige Notitser fra Christen Dalsgaards (1824—1907) Haand og fandt deriblandt Oplysninger om, at Dalsgaard havde malet dette Billede 1849 efter en Tegning af Rørbye, og det blev solgt til en Fru Djørup. Direktør Ussing tilføjer: „Ved Sammenligning med Rørbyes Tegning i Nygaards Bog vil man straks se, at Staffagen med Hyrdedrengen og Faarene er tilsat af Dalsgaard — og denne Hyrdedreng er i og for sig lige saa god som en Signatur“.

Fru Thalia Djørup er Søster til cand. jur. Hans Jacob Lindahl, blev gift $20/6$ 1830 i Vestervig Kirke — se Rørbyes Dagbog — med senere Overlæge i Hæren, Dr. med Konferentsraad Djørup.

Henvendelsen til Ny Carlsbergfondet, der er kendt for sin Hjælp til Provinsmuseer, var ikke forgæves, idet man $22/1$ 1937 vedtog at yde Thisted Museum et Tilskud — Halvdelen af Maleriets Pris — til Køb af Billedet. Da Museet samtidig havde Udsigt til fra anden Side muligt at faa Restbeløbet bevilget, købte Museet Maleriet.

Dette vil foreløbig faa sin Plads ved Siden af et Maleri af Vestervig Kloster fra Aaret ca. 1750, formentlig en Kopi udført af N. G. Rademacher (1812—1885) efter et gammelt Maleri. Ogsaa denne Kopi har tilhørt Distriktslæge Sofus Møller og er gennem afdøde Frk. Augusta Zangenberg skænket Museet af hans Enke, Fru Anne Møller, f. Heibroch, Fru M. M.s Moder.

EN STRANDING VED TORUP STRAND 1725

Ved P. RØNN CHRISTENSEN.

EN mørk og regnfuld Efteraarsaften, Tirsdag Aften den 27. November 1725 strandede paa Torup Strand i Vester Han Herred en hollandsk Smakke, der var paa Vej til Amsterdam med „Danzig Rug og Hvede“. Skibet havde lidt Havari i det haarde Vejrlig, og derfor mente Skipperen, Liewe Hiords, sig nødsaget til at søge Land. „Klokken ni slet“ strandede Smakken paa Revlen ud for Torup Strand, hvor den blev siddende, og selv om Strandingen vistnok endnu om Aftenen blev opdaget af Folk inde paa Stranden, var det dog umuligt at forsøge Redning før Dag gry. Natten igennem maatte Skipperen og Besætningen, der bestod af Styrmand Lippe Dyrch, Baadsmand Jan Mervidtz og Kokken Nellige Martins, under stor Livsfare opholde sig paa Vraget, men saa snart „Dagen brækkede an“, blev de fire skibbrudne bjerget i Land.

Ved Middagstid den 28. November ankom kgl. Majestæts Tolder, Ulrik Zitscher¹⁾, fra Thisted, og kort Tid derefter begyndte Bjergningen af Skibets

---

¹⁾ *Ulrik Zitscher*, Borger og Konsumptionsforpagter i Thisted, udnævnt til Tolder ²⁹/₄ 1715.

Ladning. Heri deltog Folk fra Klim, Torup, Vust og Lild Sogne med deres Baade, 5—6 Mænd i hver Baad. To foretagsomme Mænd fra Eggen, Peder Clemmensen fra Vester Torup Klit og Niels Andersen Kiib i Klim Nørgaard afkøbte Skipperen saavel Skib som Ladning for den Sum af 108 curante Dalere „i klingende dansk Mønt“, og de to Købere solgte derefter en stor Del af det bjergede Korn til Bjergerne, som i Bjergeløn tilkom Halvparten. Den Halvpart, der købtes, betaltes med Priser, som laa omkring 1 Rdl. og nogle faa Skilling pr. Tønde.

I tre Dage, den 28., 29. og 30. November, bjergedes der Korn fra Vraget, derefter var dette omtrent tomt og plukkedes efterhaanden i Stykker af Jamberbugtens Bølger. Dermed skulde saa denne Strandings Historie være endt. Maaske burde endnu tilføjes, at i det tidlige Foraar 1726, da Tolderen i Thisted afsluttede Regnskabet for 1725 i Thisted Toldbog, noterede han (under 14. Decbr. 1725) :

Told og Accise af en Slump fordærvet Hvede og Rug, vurderet til 108 Rdl.

Told, 12 %	12 Rdl. 93	Sk.
Oppenge	3 „	421½ „
Accise, ½ %		54 „
Angivelsens manglende stemplet Papir		48 „

Ialt... 17 Rdl. 451½ Sk.

Men der kom et Efterspil, som efterhaanden udviklede sig til en efter Han Herreds Forhold gigantisk Retssag.

Hvorledes det begyndte er ikke ganske klart, thi

ogsaa i 1726 forstod man at skjule de reelle Hensigter under formelle, juridiske Anklager. Imidlertid, i September Maaned 1726 lod tre Mænd af Klim Frands Christensen, Niels Mikkelsen og Anders Mikkelsen Skrædder indstævne Peder Clemmensen og Niels Andersen Kiib for Han Herreds Ret i Anledning af, at de først 11—12 Uger efter Købet af den indstrandede Kornladning havde ladet denne taksere, hvilket formentes at være ulovligt. De tre Anklagere beklager i høflige Vendinger, at de til deres „ærlige Navn og Rygtes Maintination“ (o: Bevarelse) er nødsaget til at begynde en Retssag, men det er tydeligt, at der bag de tre Klimboere staar een eller flere Mænd, som er den egentlig Aarsag til, at denne næsten eet Aar gamle Strandingshistorie nu graves frem. Det ses blandt andet af den Resoluthed og Kraft, hvormed Sagen føres frem.

Stiftamtmanden havde d. 4. Septbr. 1726 givet Ordre til, at Mons. Conrad Weideman af Nibe, efter Ansøgning fra de tre Anklagere, skulde være Sættedommer i Sagen, da Herredsfogden Niels Emmichsen formentes i tidligere Retssager at have givet de sagsøgte mere Medhold end de med Rette kunde tilkomme, og den 21. Septbr. begyndte Sættedommeren Afhøringen af en Række Vidner. Det varede hele Dagen, og „da Natten paafaldt“ udsattes i fire Uger.

19. Oktbr. mødte alle Bjergerne som Vidner, de fyldte „baade inden og uden Tinghus“, men det Udbytte med Hensyn til at fremme Sagen, som kom frem denne Dag, stod ikke i ligefremt Forhold til Antallet af Vidner. For de tre Anklagere mødte Procurator Christen Thomsen af Aalborg, og denne udviklede sig straks i en gevaldig Kompetencestrid med

„ædle“ Sgr. Mads Gregersen¹⁾ fra Aggersborggaard, der førte Sagen for de Anklagede, alt imens de gensidig beskyldte hinanden for at forhale Sagen. Sgr. Mads Gregersen fordrer i et vidtløftigt Indlæg Kaution af de tre Klagere samt Forhaandsbesked om de anklager hans Husbond for noget og omtaler de mange Rygter, som gaar paa Egnen, bl. a. har en fornylig beskyldt Sognepræsten i Klim, Hr. Johan Harmens²⁾, for Falsk.

Bjergerne fra Lild Sogn, 25 ialt, valgte nu to Repræsentanter til at føre Ordet paa deres Vegne, hvorefter de øvrige 23 Bjergere fra Lild fik Rettens Til ladelse til at tage hjem.

Den næste Dag vidnede de to udvalgte Bjergere, at de begyndte at bjerge Torsdag den 29. November sammen med deres Fæller i fem Baade fra Lild Sogn. Kornet i det strandede Skib var, da de begyndte at bjerge, under Vand. Det vaade Korn læssede de af paa Stranden paa noget Sejl, en Del dog ogsaa i en Dynge paa Sandet. De havde hørt af de andre Bjergere, at det var Tolderen fra Thisted, som gav Ordre til at begynde Bjergningen. Ved Middagstid om Fredagen hørte begge Vidnerne, at Folk sagde: „Nu er det købt af Peder Clemmensen og Niels Kiib og dem øster paa“. Syv Mænd, der havde bjerget med „Eldidsbøl Baad“, vidnede noget lignende som Lild-Folkene. Halvparten af det bjergede vaade Korn tilkom

¹⁾ *Mads Gregersen Speitzer*, f. omkr. 1670, boede i Aggersborggaard fra 1718. Bgr. i Aggersborg Kirke 1753.

²⁾ *Johan Christian Harmens*, f. i Gent i Flandern 1693, Præst i Klim fra 1721 til sin Død ²⁷/₇ 1739. (Blev udlagt som Barnefader af Mette Pedersdatter i 1733 og var i lang Tid suspenderet fra Embedet.)

Bjergerne, og den anden Halvdel købte de af Peder Clemmensen og Niels Kiib; Pengene herfor, saavel som Tolden, betalte de til Jakob Justsen i Vust paa Peder Clemmensens og Niels Kiibs Vegne. Disse sidste mente dog ikke at have krævet eller faaet Told af Bjergerne.

To Mænd fra Klim vidnede, at de paa Stranden ved det bjergede Korn havde hørt Peder Clemmensen eller Niels Kiib sige, at Tolderen i Thisted havde „nydt“ 10 Tdr., Strandforpagteren 10 Tdr. og Herredsfogden 10 Tdr. af det tørre Korn, som var blevet ført op til Peder Clemmensens Pakhus ved Stranden. En anden Klimbo vidnede, at han sammen med mange andre havde holdt Vagt paa Stranden om Natten efter den første Dag, da der var blevet bjerget Korn fra Skibet, og da Vagterne „drog Stok“, tilfaldt det ham at være Vagt den sidste Del af Natten. Kort før Daggry begyndte nogle Mænd at skovle Hvede i Sække og læsse dem paa to Vogne, der holdt paa Stranden. Da de var færdige og kørte hen til Peder Clemmensens Hus med Kornet, kom Skipperen og Tolderen til dem og spurgte, hvor de vilde hen. Folkene sagde, at de kørte Kornet til Peder Clemmensens Hus, og saa svarede baade Skipperen og Tolderen: „Det er godt nok“.

De to Købere af Kornet fremlagde i Retten det originale Købebrev, dateret V. Torup Klit den 28. November 1725, hvori Skipperen Liewe Hiords „unødet og utvungen“ solgte det vaade Korn for 62 Rdl. og det andet for 46 Rdl., „da det ikke kunde forsvares at lade det ligge paa Stranden længere for Sandflugt og Tyve“, men Købebrevet formaede ikke at klarlægge Sagen, endnu flere Vidnesbyrd blev aflagt,

som rummede hele eller halve Anklager mod de to Købere og andre, som havde ladet Korn fjerne fra Stranden. De to Procuratorer bidrog flittigt til at forplumre Sagen ved skiftevis at begære Udsættelse, at udtage Modstævninger etc., det led ud paa Sommeren, da opgav den konstituerede Sættedommer, Sagen overgik til en Kommissionsdomstol og traadte dermed ind i sin tredje — og sidste — Fase.

Ved kgl. Res. af 9. Juli 1727 udnævntes en Kommission bestaaende af Stiftamtmand Reitzer, Krigsraad Hauch og Borgmester Grotum, alle af Aalborg, til at dømme „i Sagen angaaende Misligheder, der skal være begaaede med Hensyn til den i 1725 paa V. Torup Strand forulykkede hollandske Smakke „Haabet“ kaldet. Procurator Christen Thomsen af Aalborg beskikkedes samtidig til Anklager.

Kommissionen begyndte sit Arbejde med Vidneafhøringer, der foregik paa Aalborg Slot, d. 11. Septbr. 1727 og fortsatte hermed Vinteren igennem. I Slutningen af Februar Maaned optoges Sagen til Doms, men det lykkedes Tolderen at faa udvirket en kgl. Resolution af 20. Febr. 1728, der befalede Kommissionen at give ham endnu nogen Tid til Forsvar, og først den 12. Maj 1728 blev da Sagen endelig optaget til Dom.

Kommissionsdommerne gik frem med stor Grundighed og, som det synes, med tilstrækkelig Myndighed til, at S a n d h e d e n nu kom frem.

Et stort Antal Vidner var enige om, at der baade den første og anden Nat, da Kornet laa paa Stranden, blev ført en Del af det bort, med Rette eller med Urette. Det oplystes saaledes, at Præsten i Klim, Hr. Joh. Harmens, havde ladet hente tre Vognlæs Korn

Natten mellem d. 29. og 30. November. Præstens Karle vidnede, at de lod Vognene staa mellem Klitbakkerne og hentede Kornet i Sække, som de øste fulde ved Hjælp af Skovle, derfor kunde de ikke saa nøje angive, hvor meget de havde hentet. En af Strandvagterne fra Vust forklarede, at „i Tusmørket“ noget ud paa Natten kom en af Præstens Karle og spurgte, om han maatte tage „et lidet Korn“ af deres Dynge, men Vagten svarede dertil: „Nej, jeg giver dig ingen Lov“. Saa gik Karlen til Christen Andersen Kiib, der ligeledes var paa Vagt, og bad om Forlov, og denne sagde: „Det er fra vor Præst, vi faar lade ham have noget“. Christen Andersen Kiib var Hovedmand for den Vagt, hvor ovennævnte Vustbo var Strandvagt, og Vustboen vidnede, at Christen Andersen Kiib „vilde alene raade, saasom han var interesseret i Baadene, der havde bjerget Kornet, og derfor sagde, at det gik ikke saa haardt paa et Fjerdingkar Korn“.

Præsten i Klim kunde dog — i hvert Fald formelt — svare for sig; han lod nemlig i Retten fremlægge en skriftlig Tilladelse, dat. 29. Novbr. 1725, hvorved den ene af Køberne, Peder Clemmensen, giver ham Tilladelse til at føre tre Læs Rug og Hvede bort fra Stranden. Man spørger uvilkaarligt: Hvorfor saa den mærkelige Adfærd ved Afhentningen af Kornet? Men saaledes spurgte Kommissionsdommerne ikke — fik altsaa heller ikke noget Svar herpaa!

Ligesom Præsten kunde ogsaa Peder Clemmensen og Niels Andersen Kiib svare for sig. De henviste nemlig til det tidligere nævnte Købebrev af 28. November 1725. Ganske vist lykkedes det Dommerne at faa de to Købere til at indrømme, at Købekontrak-

ten først var blevet underskrevet den 29. om Morgenen, men Brevets Indhold var ikke til at rokke: Skib og Ladning var lovligt købt.

En Medunderskriver af Købebrevet „Sgr.“ Jens Andersen Thorup fremlægger skriftlig Attest fra Peder Clemmensen gaaende ud paa, at denne sælger „et Ankertov, tre Ankere og en Mast“ til Jens Andersen, og saadan videre. Retten fandt intet Grundlag for at rejse Tyverisigtelse mod nogen.

Tilbage var Tolderen; om ham samledes efterhaanden Hovedanklagerne.

Det bebrejdes ham, at han allerede d. 28. Novbr. — inden Købet havde fundet Sted og inden hele Skibets Ladning var bjerget — havde givet Peder Clemmensen en „Passerseddel“, som gav denne Lov „til des bedre Conservation“ at lade den tørre Rug og Hvede opføre til Pakhuset, og desuden spørges han, hvorledes han turde understaa sig i at underskrive Købebrevet, før Ladningen var bjærget og takseret — den Taksering, som Loven paabød fandt Sted den 9. Marts 1726!

Tolderens Sag kom ikke til at staa bedre ved, at han først *nægtede* at have skrevet en „Passerseddel“, og siden forklarede, at han maaske nok havde skrevet Sedlen, men havde „glemt“ det paa Grund af den lange Tid, som var forløbet siden Strandingen fandt Sted.

En af Bjærgerne, Peder Mølbæk fra Vust, forklarede, at Tolderen den første Dag efter at Skibet var strandet bød ham være Strandvagt den følgende Nat. I Nattens Løb saa han en Mængde Folk paa Stranden, „men hvem de var vidste han ikke“. Om Morgenen kom Tolderen og sagde: „Du har ikke pas-

set vel paa i Nat, thi Skipperen har klaget for mig, at der er stjaalet saa meget i Nat“. Hertil svarede Peder Mølbæk, at alle, som han i Nattens Løb spurgte, svarede ham: „Du har ikke med vore Dynger at bestille, vi skal selv passe paa!“ Hertil sagde Tolderen, at han ikke kunde erindre at have talt med Peder Mølbæk. Haardt trængt af Anklageren tilstod Tolderen dog tilsidst, at han nok om Morgenen, da han kørte til Stranden med Skipperen, havde set et Par Vogne langt borte, men havde tænkt: „Kan Skipperen være fornøjet hermed, kan jeg vel ogsaa“.

Peder Clemmensen vidnede, at om Morgenen den 3. eller 4. Februar kom han til Thisted, medens Tolderen endnu laa paa sin Seng, og begærede at blive af med Toldpengene. Tolderens Datter Anna Zitscher sagde, efter hendes Faders Ordre, at Peder Clemmensen skulde betale 23½ Rdl., hvilken Sum han gav hende og forlangte Kvittering. Men nu sagde Tolderen: „Min Datter, du skal ikke give Peder Clemmensen Kvittering for mere 17½ Rdl., som er Tolden“. Og før han kunde faa denne Seddel, maatte han give Tolderen sin Seddel paa at levere ham 10 Tdr. Rug imod at kvittere derfor 1 Rdl. pr. Td. Ialt fik Tolderen altsaa 33½ Rdl.

Hertil svarede Tolderen, at dette Vidneudsagn ikke burde „anses“, da Peder Clemmensen var hans „Avindsmand“, og denne Paastand tog Retten til Følge.

Sikkert var det imidlertid, at der var bjerget mindst 495 Tdr. vaadt og 85 Tdr. tørt Korn¹⁾, og at

---

1) Rentekammerets Arkiv (R. A.), Kopibog for Aalborg-Viborg Stifters Kontor ¹¹/₁₂ 1728.

Tolden heraf, ifølge Toldbogen, kun var blevet betalt med 17 $\frac{1}{2}$ Rdl.; for denne og for andre „Misligheder“ dømte Kommissionen, at Tolderen Ulrik Zitscher burde afskediges fra sit Embede. I en „allerunderdanigste Supplique“ af 18. Okt. 1728 forsøgte Tolderen en sidste Redning, men denne mislykkedes, 1. Decbr. 1728 stadfæstede Kongen Kommissionens Dom, og Tolderen blev opsagt til Fratrædelse den 1. Januar 1729¹⁾). Dermed sluttedes omsider denne „Strandingshistorie“.

Kilderne til denne Historie vil, hvor intet andet fremgaar af Teksten eller af Noter, være at finde i Rigsarkivet under „Jydske Renteskriverkontor. 1697—1728: Sager vedk. nogle i Vendsyssel og Thy strandede Skibe“.

---

¹⁾ Rentekammerets Arkiv (R. A.), Kopibog for Aalborg-Viborg Stifters Kontor $\frac{7}{6}$ 1727.

ET OPRAAB FRA 1807.

Efterfølgende Henvendelse fra Amtmand *Faye* til Befolkningen i Thisted Amt og til „Amtets værdige Lærere“, hvormed menes Præsterne, er fundet i et Embedsarkiv, og da det afgiver et godt Bidrag til den Tids Karakteristik, har Aarbogen her ladet det optrykke. Hvor meget den foreslaaede Indsamling har beløbet sig til, er det ikke lykkedes at faa konstateret.

Men Opraabet giver os ogsaa et Indtryk af den Iver og Hjælpsomhed, der var saa karakteristisk for Amtmand *Faye*. Der var paa det Tidspunkt, da Opraabet blev forfattet, kun gaaet to Aar, siden han havde tiltraadt Embedet som Amtmand over Thisted Amt, og da Krigen med England brød ud, laa der et overvældende Arbejde for den pligttro Mand. Som Chef for Kystmilitzen skulde han sørge for Kystens Forsvar, og fra Regeringen fik han Ordre til at forsyne det vestlige Norge med Korn samt Christianssand med Korn, Flæsk og Smør, saa at han i denne Tid skildrede sin Virksomhed baade som „Spækhøker, Slagter og General“.

Ædle og agtværdige Medborgere

i Thisted Amts Købstæder og paa Landet!

Hvo er saa fremmed i Landet, at han ikke skulle vide, hvad der i disse Dage er skeet? og dog fore-

kommer det Nysforgangne os som en Drøm. Vi kjende Begivenhederne, og vi tvivle dog nesten om deres Sandhed.

Vor ædle Kronprinds laae med Danmarks Hær ved Rigets søndre Grændse. Krigen rasede nyeligen der i ald sin Rædsel, og det lykkelige Danmark laae roligt bag denne Formuur. Vore Hjerter vare fyldte med Erkiendtlighed mod vor dydige Landsfader og Første. E u r o p a beundrede hans Viisdom, vi Danske tillige hans Kiekhed. Verden ærede ham som Første, vi elskede ham tillige som Fader og Velgiører. Vi vare et misundelsesværdigt Folk — Lykkelige i vore huuslige Kredse, hædrede af alle Nationer, og velsignede af Forsynet.

Men, Verdens Tyranner, E n g e l l æ n d e r n e, dette Folk, der endnu ikke var mættet af Blod, endskiøndt det ved deres Rænker havde i femten Aar flydt strømmeviis over hele Verden, disse Niddinger havde vel flere Gange prøvet paa lumskeligen at overfalde os med Overmagt; men stedse tilbage-drevne med Mod, havde de omsider sluttet Fred og Venskab med os. De syntes endeligen at indsee, at det ikke lønnede Umagen, at spilde mere Blod paa et uskyldigt Folk, der ene stred for Frihed og Arnesteder. De syntes ikke mere at misunde os den smule Jord, som Skjæbnen havde anviist os til Opholdssted, og endskiønt de havde bemægtiget sig Herredømmet over Havet, og insulterede ethvert fredeligt Flag, saa syntes de dog at vise en Slags Agtelse for vort. Ja D e F o r a g t e l i g e ! de smigrede os, fordi de frygtede, de søgte at dysse os i Søvn, for at kunne myrde os i Søvne. For feige til at angribe os i aaben og ærlig Kamp, gik de Røverens og Morderens Snig-

veje. De listede sig under et løjet Paaskud omkring Landet, der laae aabent og værgeløst under Folkerettens hellige Beskyttelse. De handlede og vandledede som Venner i vore Havne, medens de lumskeligen indviklede os i deres skiulte Væv, for siden i Mag at kunne udtappe vort Blod. Deres Hensigt blev opnaaet, men Forbandelse og alle Nationers Afsky blev deres Løn. En Deel af deres Rov har Ilden og Havet allerede opslugt, og hvad de have tilbage vil ikke blive dem til Baade. Vi have tabt meget; men hvor lidet have vi dog tabt imod vore Fjender! Vi have mistet vor Flaade, men ikke vor Ære.

At Kiøbenhavn vilde falde, maatte enhver befrygte, der vidste, hvor faa og tildels uøvede Krigere vi havde at sætte imod denne overmægtige Røverbande. Om Staden ved Krigskunstens Hielp kunde have forsvaret sig nogle Dage længere, vil Tiden opklare; men om endog dette blev beviist, kan vort Uheld dog i det højeste skrives paa vor Erfarenheds aldrig paa vort Mod og vor gode Villies Regning.

Hvad vi tabte er timeligt Gods, som kan igjenvindes; men først da ville vort Tab være uopretteligt, naar vi, mismodige og klynkende over det skeete, hengave os til Uvirksomhed, naar vi unddroge os fra den kraftfulde Anstrængelse, fra de Borgerpligter, som vi nu mere end nogen Tid tilforn skylde Fædrelandet. Kunde vi, i dette Ulykkens Øjeblik, forglemme vor ædle Landsfaders Bekymringer, forgjette hans utallige Velgierninger mod Landet; Kunne vi med slavisk Ligegyldighed betragte Englands Vold. Kunne vi være letsindige nok til at indlade os i Handelsforbindelse med disse Røvere, saa

at vi, for at vinde en ussel Fordeel, rakte dem Midler til at forlænge vores og Verdens Ulykker; Kunne vi glemme vore ulykkelige Brødre i Sjælland, Dem, som uskyldigen blødede under Morderkniven, dem, som nu vandre huusvilde, forhungrede, grædende om blandt Ruinerne, og søge under Gruset deres Venners Liig; Kunde der i vore Hierter ulme nogen anden Tanke, end Troskab mod Kongen, Hielp mod vore Medborgere og Hevn mod vore Fjender; Ja! da havde vi tabt alt; da havde vi ophørt at være et Folk, da havde vi fortient den Tugtelse vi leede, og det endnu større Onde, der ventede os.

Men jeg er lykkelig, ved at være Medborger af et ædelt Folk, der altid viste sig størst i Modgang, og som stedse greb enhver Lejlighed til at lægge sin Kierlighed til Fædrelandet for Dagen.

Vi kunne ikke alle være Stridsmænd; men vi kunne alle ved Borgersind hielp til at give Krigen et lykkeligt Udfald, at formindske dens Elendigheder. Jeg opfordrer Dem derfor ærede Medborgere af alle Stænder, til at gjøre et frivilligt Sammenskud i Korn eller Penge til Fædrelandets Tieneste. Andre Egne have foregaaet os med et værdigt Exempel, og skulde vi være de sidste?

Amtets værdige Lærere ville gjøre sig en Glæde af, at understøtte dette Forslag, og i at indsamle enhver i sit Sogn, de ædelmodige Bidrag, som enhver maatte føle Trang til at nedlægge paa Fædrelandets Alter. De indkomne Lister over Givernes Navne skal af mig blive Hans Majestæt allerunderdanigst forelagte. De indkomne Summer skal med vedbørligt Regnskab blive Hans Kongelige Højhed Kronprindsen tilstillede. Ham kunde vi vel hermed

ingen Velgierning bevise; thi han har Ret til at fordre hvad Staten behøver; men det vil dog trøste denne ædle Første i Hans Ulykker, at see: at Han styrer et skønsomt og dydigt Folk. Ved hans Viisdom ville vore Gaver blive værdigst anvendte til Armeens eller Søeværnets eller til de Brandlidtes og Lemlæstedes, kort sagt, til Statens Tieneste.

Thisted Amtskontoir den 24de Novbr. 1807.

F a y e.

SKOV I THY

Af THORSTEIN BALLE.

AT DER ENGANG har vokset Skov her i Thy, beviser de mosefundne Egestammer f. Eks. fra Hundborg Mose. Deres Størrelse tyder paa, at de ikke stammer fra en mindre Bevoksning, ligesom den Kendsgerning, at Fund af Stammer er gjort i saa mange af Thylands Moser, synes at vise, at der har eksisteret en over hele Landsdelen udbredt Skovvegetation.

Egestammernes store Antal f. Eks. i Hundborg Mose gør det sandsynligt, at de har vokset paa Stedet og ikke er ført dertil af en Strøm.

For denne Moses Vedkommende findes der heller ikke naturlige Tilløb, der kan antages siden Isafsmeltningen efter Istiden at have været tilstrækkelig vandførende til at kunne transportere saa mægtige Stammer. Endelig er en Del Stammer fundet i en saadan Stilling, at man maa antage, at de har vokset paa Findestedet. Da nu Egetræer ikke kan vokse paa fugtig Mosebund, viser Fundene hen til en Tid, der var saa tør, at Moserne af Mangel paa Tilløb og Nedbør udtørredes.

Vidnesbyrd om en saadan Tørtid, der maa have været af flere Aarhundreders Varighed efter de fundne Egestammers Tykkelse at dømme, finder man overalt i Mellemeuropas Moser. Oldsager, der

under videnskabelig Kontrol er fundet i de fra denne Tørtid stammende Lag i Moserne, stammer alle fra den senere Del af den yngre Stenalder og fra Bronzealderen. I dette Tidsrum, d. v. s. fra ca. Aar 2000 til Aar ca. 400 f. Kr., voksede altsaa den Skov, hvis Rester vi nu finder i Moserne.

Fra den følgende Tid op til Nutiden har man ikke endnu ved Jordbundsundersøgelser gjort noget Fund, der kan bevise Tilstedeværelsen af Skov i dette Tidsrum. Maaske vil det lykkes ved mikroskopisk Undersøgelse af de Plantestøvkorn, der ligger i Jordlagene, at skaffe Klarhed over Træarternes Forekomst i Thy i senere Tider, men indtil en saadan Undersøgelse foreligger, maa man vende sig til andre Kilder.

Arkæologiske Undersøgelser viser, at de fleste af de godt 4000 Gravhøje, der findes i Thy, stammer fra den Tid, da Skoven groede, hvor der nu er Mose. I den første Del af denne Tid, den yngre Stenalder, byggedes ogsaa de Stengrave, Dysser, Langdysser og Jættestuer, der findes, om end i ringe Antal, rundt om i Thy, og mange markfundne Stenredskaber, fundet spredt over det meste af Landsdelen, fortæller ligesom Dysserne, at den Tids Thyboere, der var Agerdyrkere, boede og færdedes næsten overalt, hvor vi nu sætter Plov i Jorden. Langt den største Del af Højene tilhører Bronzealderen, og deres store Antal maa betyde, at der i Bronzealderen fandtes en forholdsvis talrig Befolkning. Naar man endvidere betænker, at mange Gravhøje maa være ødelagte i de 2000 Aar, der er gaaet siden, mange Dysser og Jættestuer plyndrede for Sten, mange Redskaber knust og tilintetgjort, maa man ledes til den An-

Fra Fortidsskove i Thy. — Fot. i Thisted Museum.

47 Fod lang Egestamme opgravet 1906 i Engen ved Landlyst ved Thisted. — En 24 Fod lang Gren optoges samtidig.

skuelse, at den største Del af Thy maa have været opdyrket, og at en stærk Rydning, maaske allerede en fuldstændig Udslettelse af de Skove, der muligvis før fandtes overalt, maa have fundet Sted.

I den følgende Tidsperiode, Jernalderen, indtraadte en Klimaforværring. Det blev koldere og mere fugtigt, en Udvikling, der ikke var til Gunst for den Skov, der muligvis endnu kunde være i Behold. De Jernalderboplads, der i den senere Tid er fundne, bl. a. den ved Ginnerup, kunde tyde paa Træfattigdom; Stolperne, der bar Taget, var ret spinkle, og Tagtømmeret bestod kun af Rafter, tilmed var Væggene af Jord, saaledes at der til Bygningerne var anvendt et Minimum af Træ. Stolperne var anbragt inde i Huset ligesom i de senere Landbygninger i Thy; herved opnaaedes der, at Tømmeret ikke udsattes for Vejret og derfor kunde vare længere. Ogsaa en Foranstaltning, der tyder paa, at der skulde spares paa Træet.

Fundene fra Jernalderen her i Thy er iøvrigt hidtil kun faa og synes ikke at kunne give nogen Oplysning om det her behandlede Emne.

Derimod er der en anden Kilde, som kunde tænkes muligvis at kunne yde værdifulde Bidrag til Belysning af dette saavel for Jernalderens som for den efterfølgende Tids Vedkommende, nemlig Stednavnene, idet de ældste af de Navne, hvis Tilblivelsestid med nogen Sikkerhed har kunnet udfindes, synes at stamme fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel, altsaa fra omtrent samme Tid som Ginnerupfundet. Muligvis er nogle Navne ældre, idet en Del ikke hidtil har kunnet tydes; men netop derfor har de heller ingen Interesse i denne Forbindelse.

Imidlertid maa det straks fremhæves, at selv om Stednavnene synes at kunne give Oplysninger om Tilstande i bestemte Tidsrum, maa man dog modtage disse Oplysninger med et vist Forbehold, da Tydningerne ofte er mindre sikre, saa at Forskerne kommer til vidt forskellige Resultater, og muligvis kan de endog være ganske misvisende, idet det danske Sprog i ældre Tider kun er ufuldstændig kendt.

Derfor kan det Tilfælde indtræffe, at et Navn, der er afledt af et nu ukendt Ord, sættes i Forbindelse med et kendt, ganske som det ofte sker, naar ukyndige forsøger at tyde Stednavne. Det ses da ogsaa tit, at ældre videnskabelige Tolkninger senere er forkastede, fordi man med nyere Tidens bedre Kendskab til ældre Dansk har fundet Tydninger, der lyder sandsynligere.

Endvidere kan det meget vel tænkes, at tilsyneladende lettolkelige Navne i Virkeligheden er meget gamle Navne, som i Tidens Løb er blevet moderniserede paa den Maade, at et sjældnere, maaske uforstaaeligt Navn eller Led er blevet ombyttet med et mere kendt, selv om dettes Betydning maaske slet ikke passede paa den Lokalitet, der bar Navnet.

Fra nyere Tid kendes der, ogsaa her fra Thy, Eksempler paa, at Stednavne saaledes er blevet ændrede eller er paa Vej til at blive det, for nogle Landsbynavnes Vedkommende nærmest under Paa-virkning af lignende Navne andetsteds fra, selv om gammel Udtale og Stavemaade viser, at der er Tale om betydningsforskellige Navne.

Saaledes staves Bynavnet Sjørrind, der 1231 skrives Syorændæ¹) og 1365 Sjørendh²) og endnu udtales 'sjøren', almindeligt Sjørring og udtales af

mange saaledes. Paa samme Maade er Bynavnet *sbæren*, oftest nu stavet Sperring og udtalt i Overensstemmelse hermed. En Lokalitet i Skaarup By, Sjørrind Sogn, har et Navn, der i ældre Tider udtaltes *kisel'hul*, dette Navn er paa Udskiftningskortet af Landinspektør Torm gengivet ved Kiesdal Hul, men har senere udviklet sig til Kirstenshule⁵ paa Grundlag af den nyere Udtale *kjesden'hul*. En ældre Navneændring synes at have fundet Sted for Landsbyen Koldbys Vedkommende, idet Navnet paa denne By 1556 staves Koelkode⁶), 1664 Kaldkud⁷), 1666 Koldkud⁸), men 1688 Koldbye⁹). Den gamle Navneform synes nu at være ukendt paa Egnen. Flere Eksempler kendes, men de foran anførte turde være tilstrækkelige til at vise, at uregelrette Navneændringer stadig finder Sted.

Finder man derfor Navneformer, der synes at tyde i en bestemt Retning, f. Eks. i Retning af bestemte Naturforhold, tør man dog ikke drage sikre Slutninger alene ud fra dem, medmindre de forekommer ret almindeligt.

Undersøger man nu Stednavnene her i Thy med det Formaal at finde Oplysninger om tidligere Skovbevoksning, vil man finde, at de Navne, der synes at indeholde et til Trævækst hentydende Led, procentvis er faatallige i Forhold til, hvad der er Tilfældet de fleste Steder i Landet, og en nærmere Undersøgelse af disse Navne fører endda til det Resultat, at flere af dem, selv om de ved umiddelbar Betragtning synes at være sikre Vidner om Trævæksten, maa forkastes som saadanne.

Saaledes maa Bynavnet Bersted (Snedsted

Sogn), hvis ældste kendte Stavemaade er Birckstedt (1518)¹⁰), antages ikke at have til Forled Trænavnet Birk, men Personnavnet Birky, Bereke, idet Navne endende paa —sted i Regelen har et Personnavn som Forled. (En Mand Petrus Birkystæth nævnes 1348 i Thy¹¹). Første Led i Navnet Elsted maa derfor snarere opfattes som et Personnavn Elef (eller maaske Elli) end som Trænavnet El, og paa analog Maade vil det være rigtigst at opfatte det i Thy to Gange forekommende Bynavn Skovsted som indeholdende et Personnavn.

Et Stednavn Bøgestedrende (Tvorup Sogn) har sikkert ikke noget med Trænavnet Bøg at gøre. Intet Fund tyder paa, at Bøgen i tidligere Tid har vokset vildt i Thy, og paa dette udsatte Sted vilde den ikke særlig vindføre Træart ganske sikkert ikke kunne trives. Udtalen *bøg.sde'ren* tyder da ogsaa snarere paa Forbindelse med Ordet bygge, der udtales *bøg.*, end med Bøg, der udtales *bø'g* og i S sammensætninger *bø.g*—. Naar man da i ældre Kilder tillige ser, at Betegnelsen Byggested har været brugt om Bosættelser: „Nye Byggested ved Klitmøller“¹²), ligger det nær at antage, at det er dette Ord, der findes i S sammensætningen Bøgestedrende.

Ogsaa Navnet Egebaksande dømmes af Udtalen, idet Trænavnet Eg udtales *je'g*, men Stednavnet *egbag'så.n*; paa Generalstabens Kort staves Navnet paa Sanden da ogsaa Ægbakke, i et Taksationsdokument til Brug ved Udskiftningen, dateret 8. Juli 1795, findes Formen Æbak Sande.

Navnene Kobberød, Kobberødgaard og Hellerød kunde derimod snarere hentyde til Skovbevoksning, idet Endelsen —rød, der f. Eks. er hyppig i sjælland-

ske Stednavne, maa betyde Rydning. Imidlertid er denne Endelse saa sjælden i Jylland, at man maa studse ved at finde den her. De ældste kendte Former af disse tre Navne: 1353 Koberøe¹³), 1603 Koberegardt¹⁴), 1602 Hillerø¹⁵), har da heller ikke noget d i Endelsen. Man tør derfor ikke drage Slutninger ud fra disse Navne. Endelsen —ris i Helleris er ogsaa sjælden heroppe og kan højst hentyde til lav Buskvækst. Gør den det, er der en Mulighed for, at disse „Ris“ har været de sidste Levninger af den Bronzealdereskov, hvori den i en tilsandtet Mose ved Helleris fundne mægtige Egestamme¹⁶ engang voksede. Den nærliggende Landsby Egebjerg synes efter Udtale og gammel Stavemaade at dømme at have Trænavnet Eg til Forled. Hvis man tør tro Provst Djørup (hvad man ikke altid tør), har der indtil „faa Aar“ før hans Bog udkom (1842) „paa Bakkerne i Egebjerg-Dalen paa Thyholm“ vokset „Egebuske“.

Paa Højdedragene ved Egebjerg findes en Del Gravhøje, saa mange, at man vist maa regne med gammel Bebyggelse. De øvrige Landsbynavne paa Thyholm synes at vidne i samme Retning. Saaledes findes 3 Navne endende paa —lev, altsaa sikkert stammende fra de første Aarhundreder efter Kristi Fødsel. Nogle Navne er rimeligvis endnu ældre, saaledes Sem, Lyngs, Styvel, Hindsels, og de to Kirkebyer Hvidbjerg og Søndbjerg maa vist ogsaa anses for at være gamle. Der kan da ikke have været Tale om nogen stor sammenhængende Skov i historisk Tid, snarest om en Egelund, muligvis en hellig Lund, hvad Navnene Helleris og Hellerø kunde tyde paa. Den Mulighed kunde vel tænkes, at en saadan

Lund kunde være plantet, men da ogsaa den nærliggende Ø Jegind, hvis Navn kan være afledt af Eg, har Stednavne, der indeholder Hentydninger til Skov, maa man vist gaa ud fra, at de omtalte Navne i denne Egn udgør en Gruppe, der paa en smuk Maade viser, hvad Stednavne kan fortælle om ældre Naturforhold.

Samtidig viser denne Gruppe ved Sammenligning med Stednavnene i det egentlige Thy denne Landsdels Fattigdom paa sproglige Minder om rigere Trævækst, idet der hverken forekommer saadanne Grupper, hvad der var at vente, hvis Skoven havde været almindelig i Thy paa den Tid, Stednavnene dannedes, heller ikke synes et eneste Landsbynavn at kunne tolkes sikkert i Retning af Skov. Et isoleret forekommende, mindre kendt Navn som Hesseldal (Vigsø Sogn), 1600 Hiszildall¹⁷), kan man, ogsaa paa Grund af, at Navnet ikke er overleveret i særlig gamle Kilder, og paa Grund af den Mulighed for uregelret Navneændring, der altid vil være, ikke bygge noget paa. Andre Gaardnavne som Abildgaard og Abildhave tyder nærmest i Retning af Plantninger. Imidlertid findes der endnu Tusinder af gamle Marknavne og Navne paa Enge, Damme, Høje og Dale, der ikke er undersøgt. Den Mulighed vil derfor endnu være til Stede, at der ogsaa i Thy kan findes lokale Grupper af Navne, der minder om Skov; men først naar Stednavneudvalgets Samlinger af saadanne Navne foreligger, vil det være muligt at sige noget herom. Det synes dog efter en Gennemgang af flere Hundrede Stednavne fra Udskiftningsdokumenter¹⁸) at dømme, som om der i hvert Fald for Nordthys Vedkommende ikke er meget Haab. Blandt

disse mange Navne er det kun lykkedes mig at finde nogle faa, der har Lydlighed med Trænavne, nemlig nogle Sammensætninger med Pil, en med Tjørn og to med Hyld, og disse Halvtræer er jo ikke engang egentlige Skovtræer. Noget Navn, der kunde have Lighed med Benævnelser paa Skov, har jeg ikke fundet.

Det synes da, bortset fra den thyholmske Gruppe, som om ethvert Forsøg paa ved Stednavnenes Hjælp at finde Steder i Thy, hvor der har vokset Skov, foreløbigt maa anses for ret haabløst.

Imidlertid er endnu en Hovedkilde tilbage, nemlig de overleverede skriftlige Efterretninger. Fra de Tider, da de fleste Landsbynavne dannedes, har man kun Runeindskrifterne, men de taler aldrig om Skov. I den følgende Tid bliver de skriftlige Kilder mere og mere talrige. Bedst bevarede er i Regelen forskellige Retsdokumenter som Skøder og andre Adkomstbreve, idet disse Papirer eller Pergamenter var Pantet paa den retmæssige Besiddelse af Datidens vigtigste Rigdom, Jordegodset. Det kunde derfor ventes, at der her vilde være noget at finde vedrørende en for Datiden især saa værdifuld Ting som Skove, hvis der fandtes saadanne. Der findes dog desværre ikke noget Dokument bevaret, som omtaler bestemte, navngivne eller stedbestede Skove, medens saadanne Høje, Heder, Moser og Kær nævnes flere Gange.

Ordet Skov findes dog i nogle Skøder, f. Eks. i det, hvormed Torkild Myg, hans Hustru og dennes Søster overdrager til Dronning Margrethe al den Rettighed, de kunde have i Vig og Sætrichs Gods i Thy¹⁹⁾ „meth allæ thettæ forscrefne gotzes tilligelsse,

agher oc æng, schowæ, fægang, alefang oc fiskevatn, Møller oc Møllestadhe, Damme oc damsband, ødhe oc bygdt, wat oc thyurt, rørende oc urørende; ænkte vndentaget e hwat thet hælst heder æller ær“.

Nu er det blot et Spørgsmaal, om disse velklingende Udtryk hentyder til virkelig forekommende Ejendomsværdier, eller de kun udgør en Formel, man brugte, for at den, der fik Ejendommen overdraget, kunde være sikker paa, at intet var undtaget, saa at der ikke senere kunde rejses Tvivl om, hvem der var Ejer af en eller anden Herlighed, der ikke var nævnt i Skødet. De mange Retstrætter om Ejendomme eller Dele deraf, hvorom der er bevaret Aktstykker, viser, at en saadan Forsigtighedsforanstaltning ikke var unyttig.

Den Omstændighed, at det sikkert er Kronens Skrivere, der har formet dette Skødes Ordlyd, tyder paa, at den sidste Forklaring er rigtig. De mange omstændelige Udtryk, der skal sikre Misforstaaelser, var dengang som nu typisk for den gode Kancellistil. Bedre Bidrag til Belysning af Spørgsmaalet kan man imidlertid faa ved at følge Godsets Historie op gennem Tiden.

Skødet er udstedt 1406. Godt hundrede Aar efter, ca. 1523²⁰), optoges en Fortegnelse over de Ejendomme, der hørte til Vigs Gods, og den Afgift, de skulde svare. I denne Fortegnelse nævnes hverken nogen bestemt Skov eller Møller. De sidste nævnedes ellers som Regel særskilt. Da der nu i Skødet ogsaa findes Udtrykket „Møller oc Møllestadhe“, kunde dette tyde paa, at dette Udtryk kun er en Formel, hvorved det atter vilde være muligt, at Udtrykket „schowæ“ ogsaa er det. Som Afgift for Gaarden

Vig nævnes i Fortegnelsen „8 Pd. Korn, ett pd. Smør, 2½ mk. gesterij, ett faar eller skoffvesvin“. Ved de øvrige Gaarde findes blandt Ydelserne „ett faar eller sviin“, ved en enkelt dog kun „ett faar“, og Summen af Godsets Ydelser er angivet til: „2½ lest, 1 pd. mynne ½ tne Smør, 9 marck 1 sk., gesterij oc 8 faar“.

Dette kunde tænkes at betyde, at Faarene, der altsaa kunde ydes i Stedet for Svin, har været den sædvanlige Ydelse. Dette Forhold vilde da tyde snarere paa Hede end paa Skov.

Om Betydningen af Udtrykket „Skovsvin“ har der været delte Meninger, men flere Forhold tyder paa, at det i hvert Fald ikke behøver at betyde, at der fandtes Skov, hvor Skovsvinene skulde ydes.

Arent Berntsen, der i sin Bog „Danmarckis oc Norges fructbar Herlighed“ (1650—56) omhyggeligt gennemgaar alle de udviklede Landgildeydelse og deres Værdi omsat i Hartkorn, kender mange Udtryk for Landgildesvinene. Medens²¹) „1 Boel Galt eller 1 Skatte Galt“ sættes lig 3 Tdr. Hartkorn og „1 feet eller 1 Boel Svin“ lig 1 Td. Hartkorn, regnes „1 magert Svin, 1 Græs Svin, 1 Skouff eller brend Svin, 1 Sommersvin“ kun lig ½ Td. Htk. De sidste Udtryk betegner altsaa i Realiteten det samme, nemlig et magert Svin. Da Svinene nu i Almindelighed fededes om Efteraaret — hvor der fandtes Skov paa de Olden, der da faldt af Træerne —, maa Udtrykket Skovsvin betyde et magert Svin, der endnu ikke var drevet til Skovs, men skulde derhen efter Leveringen. Udtrykket Sommersvin eller Græssvin støtter denne Opfattelse.

Skovsvinene er vel da som den øvrige Landgilde blevet leveret ved Mikkelsdagstider, for saa at blive

drevet til den nærmeste af Kronens Skove, for Thys Vedkommende vel nærmest til Hald, eller for at blive fedet paa anden Maade, efter som det faldt belejligst. Saaledes blev jo ogsaa magre Stude (Græsøksne) leveret til Fedning.

Havde man ikke Brug for saa mange Svin, kunde Ydelsen sikkert erstattes med andet, et Faar som ovenfor, Korn eller Penge.

Udtrykket Skovsvin betyder da ikke, at der fandtes Skov paa Stedet, hvad der ogsaa tydeligt fremgaar af den Kendsgerning, at Skovsvin nævnes som Landgildeydelse paa Steder, hvor der bevisligt ikke fandtes Skov paa den Tid, Udtrykket anvendtes. Den store Matrikulering, der afsluttedes 1688, er som bekendt et meget omhyggeligt Arbejde, der omfattede Skyldsættelsen af al Agerjord, alle Enge og Skove samt alle Møller. Hver Bys Jord blev gennemgaaet paa Stedet, og hvor der fandtes Skove, skulde disse ansættes til særlig Skovskyld. Findes en saadan ikke omtalt, er der ingen Skov, og dette er Tilfældet for hele Thys Vedkommende²²). Ad anden Vej kan bevises, at der ingen Skove var 1630 (se nedenfor).

Imidlertid findes Afgiften „1 Skovsvin“ nævnt i mange Skøder efter denne Tid, f. Eks. 1685 (Kanstrup)²³), 1691 (Thorsted)²⁴), 1690 (Øster Vanned)²⁵), 1701 (Øster Vanned)²⁶).

Der vil derfor heller ikke være noget mærkeligt i, at man ikke senere i den førømtalte Gaard Vigs Historie kan finde noget som helst Spor af, at der har eksisteret en Skov paa Gaardens Jorder, som det nævnte Skovsvin kunde fødes paa. Man kan derfor vist gaa ud fra, at Udtrykket „schowæ“ i det nævnte Skøde kun er en Formel, der ikke i dette Tilfælde har Realiteter bag sig.

Naar man da i et Pantebrev paa en Gaard i Uglev finder lignende Udtryk anvendt²⁷), tør man heller ikke her — som Aagaard og Djørup — slutte, at Skov virkelig fandtes.

Paa samme Maade er det sikkert rigtigst ikke at tage et Udtryk, som findes i Forleningsbrevene²⁸), alt for bogstaveligt. Det paalægges i disse Breve Lensmanden, at han ikke maa forhugge Skoven til Upligt. Imidlertid er det vel usandsynligt, at de, der udfærdigede Lensbrevene, altid vidste Besked med, i hvilke af Danmarks mange smaa og store Len, der fandtes Skove. I Stedet for at undersøge dette Spørgsmaal var det nemmere at indføje denne Passus; skade kunde det jo aldrig, at den var der. I øvrigt indeholder Lensbrevene de samme Bestemmelser, ofte Ord for Ord enslydende, saa at det ses, at de samme Formler brugtes. Man tør da ikke med Sikkerhed gaa ud fra, at den førnævnte Vending er andet end en Formel, der indføjedes i Forleningsbreve for det Tilfælde, at der skulde findes Skov i Lenet, selv om man ikke vidste noget bestemt herom.

Af virkelig Værdi vilde det være, hvis der fandtes bevaret et Brev til en Lensmand heroppe, hvori der nævnedes en bestemt Skov, eller hvori der gaves Befaling til at lade udvise saa og saa mange Træer. Saadanne Breve udstedtes undertiden til andre Lensmænd, men der foreligger desværre ikke for vore Lens Vedkommende noget Sidestykke til dem.

Derimod findes der et Missive, udstedt 1632, 21. Februar²⁹), til Knud Gyldenstjerne, Befalingsmand paa Hald, som tyder paa, at der paa den Tid ikke længere fandtes Skov af Betydning. I Missivet anmodes Lensmanden om at indsende en Erklæring

om, hvorfor Ladebroerne ved Sallingsund Færgested ikke holdes vedlige, og der ikke holdes de nødvendige Folk, skønt der svares ialt henved 18 Læster Korn til Hald Slot af Bønderne til Vedligeholdelse af Broerne og af Færgen. En Del af Adelen i Thy og paa Mors har nemlig klaget over, at Broerne er øde, saa at Folk fra Thy og Mors, der skal til eller fra Landstinget eller Skovene *med hvad de er nødt til at hente der*, ikke uden Fare kan indskibes med Hest og Vogn.

Tydeligere endnu taler en Erklæring udstedt 1624, 20. April³⁰), af fire „gode Mænd“, hvoriblandt Erik Juel til Hundsbæk, der var Ejer af Nørtorp i Thy, i Anledning af det af Havet dannede Løb ved Harboøre. Et Par Digemestre fra Langenhorn var indkaldt for at gøre Beregning over, hvad der vilde udkræves af Arbejdskraft og Materiale til en Lukning af Løbet. Efter at denne Beregning var udført, indstiller de gode Mænd imidlertid, at der intet gøres. Det vilde være umuligt at fremskaffe Vogne nok, *heller ikke fandtes der i Egnen eller deromkring paa mange Miles Afstand nogen Skov eller Krat, som der kunde have nogen Hjælp af, samme Hul at tilstoppe.* Man mente iøvrigt, at Hullet vilde lukkes af sig selv, hvad der da ogsaa skete.

Da der nu sikkert førte Vej fra Thy over Tangen, maa den anførte Bemærkning om manglende Skov og Krat vel hentyde til Thy saavel som til Harsyssel, og da det førnævnte Missive af 1632 peger i samme Retning, maa man vel anse det for ret sikkert, at der paa denne Tid ikke var nogen Skov, der kunde forhugges, eller som Skovsvinene kunde fødes i.

De historiske Kilder synes altsaa ikke at kunne

yde noget Bidrag, der kan tages som Bevis for, at der fandtes Skov i Thy i historisk Tid.

Noget Begreb om, hvornaar Skoven er forsvundet, kunde maaske en Undersøgelse af den vilde Flora i Thy give. Hvor et Plantesamfund afløses af et andet, vil der altid være en Del Plantearter, der, skønt de naturligt kun hører hjemme i det forsvindende Plantesamfund, alligevel formaar en Tid lang at føre en hensygnende Tilværelse under de ændrede Forhold. De Arter, der kan vokse og formere sig i begge Plantesamfund, kan naturligvis ikke give nogen Oplysning om, hvorvidt en Vekslen har fundet Sted; men findes der endnu et større Antal af nogle for det første Plantesamfund særegne Plantearter paa en Egn, kan man gaa ud fra, at dette Samfund er forsvundet senere fra denne Egn end fra en Egn, hvor et mindre Antal af saadanne Arter findes. Man vil ogsaa kunne slutte, at hvor det nu herskende Plantesamfund er artsrigt, er det forholdsvis gammelt paa Stedet.

Jeg har kun haft Lejlighed til at gennemgaa Floraen i Nordthy, og selv om jeg nu i 25 Aar har foretaget Ekskursioner her, vil der dog stadig være Mulighed for, at en eller anden Planteart ikke er blevet opdaget, skønt den findes, dog næppe, hvis den er nogenlunde udbredt.

Ingen af de fundne Træarter tilhører specielt Skoven; Bævreasp, nogle Pilearter og en enkelt Enebær er fundet paa Heder, men de er alle fundet formeringsdygtige lige saa vel paa Heder som i Skove (Enebær dog vist sjældent i Skove), og tilhører derfor naturligt Hedens Plantesamfund. Af Buske og

Urter, der trives begge Steder, findes f. Eks. nogle faa ægte Blaabær. (Den Art, der ellers almindeligt kaldes Blaabær heroppe, er som bekendt Mosebølle). En Urt som Skovstjerne findes trods Navnet ogsaa paa Heder; kun to egentlige Skovurter er det lykkedes mig at finde, nemlig Skovsyre (*Oxalis acetosella* L.) og Ensidig Sommerkonval (*Pirola secunda* L.). Den første er fundet i en Plantning i Øster Vanned Hede, den sidste Nord for Planteskolen i Vanned Plantage. Begge Arter er dog sandsynligvis indslæbt.

Ved Vilsund findes der paa Skrænterne langs Fjorden en Del træagtige Plantearter. Egentlige Skovplanter er der dog ikke. De fleste Arter kan være bragt til Stedet af Fugle, som paa disse Skrænter har fundet gode Redepladser. Dog er der naturligvis en Mulighed for, at de har kunnet holde sig paa Stedet siden Skovene forsvandt, men da de her vokser under særegne Forhold, kan de dog ikke yde nogen Oplysning om, hvorvidt det er længe siden, dette er sket.

Egepurrer findes mig bekendt nu ikke i Thy. Som forhen omtalt beretter Provst Djørup, at der faa Aar før 1842 voksede Egebuske ved Egebjerg paa Thyholm; dette bekræfter paa den smukkeste Maade det Resultat, man ved Tydningen af Stednavnene paa denne Egn kommer til. Da Egepurrerne vel kun kan holde sig i Live en vis begrænset, om end temmelig lang Tid efter Skovenes Forsvinden, vil denne Forekomst rimeligvis sammen med Stednavnene sige, at her stod de sidste Rester af Fortidens Trævækst i Thy.

Thy er iøvrigt særdeles rig paa Plantearter, saaledes er Hederne for den botanisk interesserede en

Guldgrube. Dette tyder paa, at Hederne er forholdsvis gamle, et Forhold, der sammen med de mange Gravhøje paa de højtliggende Heder tyder paa, at disse ikke har været skovklædte i historisk Tid. Interessant vilde det være, om en Undersøgelse af Jordbunden under en saadan Hedehøj kunde vise, hvorledes Plantesamfundet var paa den Tid, Højen anlagdes, det kunde jo gøres ved en Gravning i Højfoden, saa at Højen ikke af den Grund behøvede at blive ødelagt. Jeg har imidlertid ikke ønsket at foretage en saadan Undersøgelse, før det ved Lejlighed kunde lykkes at faa den videnskabeligt kontrolleret. Højene er jo hellige og bør være fri for Amatørers Roderi.

Det samlede Resultat af de i denne Artikel samlede Oplysninger vil da være, at den Skov, der maa have eksisteret her i Thy i Bronzealdertørtiden, synes at være forsvundet før historisk Tid, maaske med Undtagelse af et Omraade paa Thyholm allerede i eller før Jernalderen, og at store Strækninger, især de mod Vest og Nord liggende lave Omraader, der bestaar af hævet Havbund og Stranddannelser, rimeligvis aldrig har baaret Skov.

Kilder og Høvisninger.

J. Brøndsted: Vort Folks Oldtidsliv og forhistoriske Minder.
Vilh. la Cour: Vort Folks Oprindelse og ældste Historie.
Gunnar Knudsen og Marius Kristensen: Danmarks gamle
Personnavne.

Endvidere nedennævnte Kilder:

1. Kong Valdemars Jordebog, Kongelevlisten.

2. Efter Trap: Danmark.
3. Ældste danske Arkivregistraturer, III, S. 47.
4. Kancelliets Brevbøger, 1593—96, S. 265.
5. Generalstabens Maalebordsblad, 1:20000.
6. Kancelliets Brevbøger, 1556—60, S. 32.
7. Matrikul 1664 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. (Landsarkivet).
8. Tingbog for Hassing Herred, 1666, Fredag d. 18. Maj.
9. Matrikul 1688 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. (Landsarkivet).
10. Efter Trap: Danmark.
11. Thiset og Vittrup: Nyt dansk Adelslexicon. Slægten Birkested.
12. Kronens Skøder, II, S. 165.
- 13—14—15. Efter Trap.
16. Danske Byer og Sogne, Thisted Amt. S. 346.
17. Efter Trap: Danmark.
18. Udskiftningsdokumenter fra Sjørrind, Sperind, Næstrup, Skaarup, Dollerup, Thorsted, Silstrup, Tilsted, Vang, Tvorup, Øster Vanned, Vig, Nors, Hinding og Vorning Byer.
19. Molbech og N. M. Petersen: Udvalg af danske Diplomer og Breve.
20. Nye danske Magasin, VI, S. 288 f.
21. Arent Berntsen: Danmarckis oc Norges fructbar Herlighed, II, S. 180.
22. Matrikul 1688 for Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. Landsarkivet).
23. Landstingets Skøde- og Panteprotokol, Nr. 23, fol. 74.
24. — — — Nr. 26, fol. 233.
25. — — — Nr. 26, fol. 12.
26. — — — Nr. 32, fol. 438.
27. Danske Magasin, VI, S. 76.
28. F. Eks. Danske Magasin, VI, S. 320.
29. Kancelliets Brevbøger, 1630—32, S. 702.
30. Danske Magasin, 3. Række, IV, S. 329 f.

Fra de gamle Kirkebøger for Vester Han Herred.

Ved N. SODBORG.

I DE HISTORISKE AARBØGER for Thisted Amt for 1935 og 36 har jeg givet nogle Uddrag af de gamle Kirkebøger for de fleste af Sognene i Vester Han Herred. Der mangler dog endnu Kettrup, Kollerup og Hjortdal, og der skal nu her fortælles lidt om Kirkebøgerne for disse Sogne.

Kettrup Sogns Kirkebøger gaar tilbage til 1682; den første gaar fra 1682—1723. Over Fortegnelsen over fødte og døbte staar paa Latin med store Bogstaver følgende:

Catalogus Baptizatore Parochio Kjettrupian, hvilket betyder: Fortegnelse over døbte fra Kjettrup Sogn.

Optegnelserne er gerne meget kortfattede, f. Eks. „Jørgen Lodvigs uægte Barn og Maren Jostdatters, kaldet Lodvig“, og derefter Faddernes Navne.

Som Regel bemærkes, om det er et ægtefødt eller uægtefødt Barn, f. Eks.:

„1699. Lørdagen d. 13. May. Forpagteren Jacob Balzersøns og Karen Laursdatters ægte Barn paa Aagaard, inddøbt for Svagheds Skyld og kaldet Balzer og indstillet for Menigheden d. 28. May.“

Med Hensyn til det offentlige Skriftemaal, da

findes der i Kettrup Kirkebøger mange Eksempler paa, at det har fundet Sted. Fra 1682—1723 har saaledes 57 Personer maattet frem til offentlig Skrifte i Kirken, mest for Forsyndelse mod det 6. Bud. F. Eks.: „1692 d. 26. Juni blef Karen Jensdatter Klunt i Øslef publ. absolveret, som havde forset sig imod det 6te Bud, hun udlagde Jens Truelsøn, Ladefoged paa Aagaard“. Ogsaa han maatte nogle Maaneder efter frem i Kirken og bekende.

Der findes endogsaa her et Eksempel paa, at en Kvinde har maattet staa Skrifte i to Kirker paa samme Dag:

„Anno 1702, 14. Maj, blef Kjersten Christensdr. i Manstrup, Bejstrup Sogn, hendes Løsagtigheds Synd begangen med Christen Poulsen i Huusby Anno 1701, da hun tjente ham, af mig (det er Præsten Laurits Hansen Schrøder) efter Loven publ. absolveret . . . for Menigheden, og at de vilde forlade hende Forargelse og med deres Bønner forhjælpe hende hos Gud til Naade og alvorlig Omvendelse og Gerning. — Samme Dag stod hun og Skrifte i Bejstrup Kirke, som hun der i Søgaard havde hjemme og fødte sit Barn.“

Som Barnefader fremkommer tidt ret mærkelige Angivelser, f. Eks. „en Kniplingskræmmer, navnet Lars“ eller „han var Synder fra“. Ofte er det Soldater, der maa holde for, f. Eks. 1704 blev en Karen Pedersdatter publice absolveret i Kettrup Kirke. „Og udlagde til Barnefader en Soldat, nafnlig Christen Sørensen, Hjortdals, under Hr. Captain Stauffenbergs Compagnie . . .“

At det i fordums Tid ikke altid har været heldigt for Sædeligheden at have en stor Herregaard i Sog-

net, kan tidt tydeligt læses ud fra de gamle Kirkebøgers Blade. Det ses ogsaa her af Kirkebøgerne for Kettrup Sogn, idet Herregaarden Aagaard ofte er nævnt i denne Forbindelse. Saaledes nævnes en Johan Sørensen Busch, „Svend paa Aagaard“ to Gange lige efter hinanden sammen med to forskellige Kvinder. Eller: „Anno 1751, 2den Onsdag i Fasten blev Maren Pedersdaatter, Peder Krags Datter i Kiettrup, pub. abslv. for Horeri begangen med Povel Christensøn, Ladefoged paa Aagaard“.

I Kirkebogen, der gaar fra 1724—72, og som ogsaa gælder for Gøttrup Sogn, har i Kettrup 44 og i Gøttrup 30 staaet offentlig Skrifte, og fra 1773—87 er nævnt 17.

Som allerede nævnt fra Gøttrup Kirkebøger er Præsten Laurits Hansen Schrøders Beretninger om Dødsfald særlig fyldige og tidt interessante, hvad der langtfra ellers er almindeligt. Her et Eksempel: „1691. Fredagen d. 27. Martii blev Niels Wennichsøn paa Aagaard begraffen og indsat i Begravelsen paa Kiettrup Kirche. Var fød paa Aagaard Ao. 1687 d. 9. Juli. Patr. (Fader) Wenniche Søfrensen, Forpagter, Matr. (Moder) Dorthe Nielsdatter Abildgaard. Han døde Fredagen d. 20. dito. Lefnedemaal 3 Aar 9 Maaneder 3 Dage.“

Ved en Kvindes Død nævner han saaledes ikke alene hendes Bryllupsdag, men at hun og hendes Mand havde levet „tilsammen i 24 Aar og 6 Uger“ og slutter saaledes: „ . . . siug paa 2 Aars Tid, men blot sengeliggende i 7 Uger. Imidlertid blev hun forligt med Gud, døde mel. Løverdag og Søndag om Natten d. 12. Martii. Lefnedemaal 58 Aar.“

Ved en 81 Aar gammel Enkemands Død skriver

han: „siug, svag og blind paa det 15. Aar; blev besøgt af sin Sjælesørger“.

I Kirkebogen for 1724—72 er Skriften under „Fødte og introducerede“ skrevet meget tæt, og for saa lettere at skelne mellem de forskellige Aar har Præsten 1760—71 tegnet en sort Ramme om hvert Aarstal, f. Eks. 1761

I Kirkebogen fra 1773—1804, som begynder med Levnedstegninger over Præsterne i Kettrup-Gøttrup siden Reformationen, er der ved hvert Aars Slutning anført, hvor mange der er født i Aarets Løb, f. Eks.: „1776: Summa 13 Børn, 6 Dreng, 7 Piger, deriblandt en uægte“. Eller mindre pænt: „1785: Summa 12 Børn, 8 Dr., 4 Piger, deraf 1 Horeunge“.

Den næste Kirkebog fra 1805—14 begynder ogsaa med Biografier af Sognepræsterne.

Om Præsten Clemens Funch Marcher, som var født i Norge og havde været Præst i Aggersborg, før han i 1799 kom til Kettrup, staar anført flg.: „Nogle Tvistigheder med daværende Sognepræst i Tømmerby-Lild, Herredsprovst Edvar Rørig Praëm, som fandt sig foranlediget til at klage over Hr. Marchers Embedsførelse, havde til Følge, at han d. 4. Maj 1804 blev entlediget med 200 Rdl. Pension. Han med Familie flyttede da efter Naadens Aarets Udløb til Vester Lunde i Lerup Sogn, hvor han havde kjøbt sig en Ejendoms Gaard, i hvilken han døde d. 11. April 1808“.

Men hvad der var Grunden til Afskedigelsen, staar der ikke noget om.

— — —

Kollerup Sogns første Kirkebog begynder 1641 og gaar til 1712; første Side smukt prentet.

Fortegnelse over fødte og døbte begynder dog først 1646. Her et Par Eksempler derfra:

„Anno 1668. Anne Rasmusdaatter, en fremmed Kvindfolk, kom til Rogaard (utydeligt) och fødte en Drengbarn, til hvilchen jeg blev kaldet d. 23. Martii at døbe for Barnets Skrøbeligheds Skyld; blev kaldet Frantz, og hun skyldte for Barnefader en Karl af Kiøbenhaffn . . .“. Eller: „1682. Christen Erichsøn og Inger Nielsdaatter i Pjersbæch deris Drengbarn, født d. 2. Januarii en stund før Solens Opgang og kaldet Niels.“

Denne Præst bruger tidt en Cirkel med en eller flere Prikker i som Tegn for Solen eller for forskellige Søndage efter Trinitatis. Ved Præstens Søns Fødsel lyder det saaledes: „Hr. Jens Bloch i Kollerup og Maren Jacobsdtr. deris Drengbarn, født 7. Januari paa St. Knuds Dags Aften Klokken over sex og om anden Dagen inddøbt af Hr. Laurits Schrøder (Præsten i Kettrup) og kaldet Jacob.“

Fortegnelsen over dem, der maatte udstaa Kirkens Disciplin, begynder 1670 og gælder ogsaa for Skræm, som da hørte sammen med Kollerup.

„1685. Karen Luridsdaatter, som boede udi Borup i Kollerup Sogn, blef som en gammel berygtet Hore og Tyf (Tyv) publice absolv. i Kollerup Kirke Dom. Luacimode(?) og maatte strax quittere Sognet.“

Her findes ogsaa et ret sjældent Tilfælde for offentlig Skrifte, nemlig for Skælden og Banden:

„1695. Povel Christensøn og hans Hustru Karen Graversdatter i Aldrup, deris offentlig Skjælden og Banden paa mange fornemme Folk |: hvorfor de til Hjemtinget blef dømte fra deris Ære og til Lands-tinget igjen hjulpet til Ære mod tilbørlig Erklæring og nøyagtig Afbigt ey paany straffet |: blev af

Prædikestolen depreceret (vistnok formanet) paa Skjærtorsdag, og siden ginge de til Skrifte og til Herrens Bord, og hand havde og icke været til Guds Bord over et halvt Aar fra 4. Marts 94.“

Ikke saa sjældent opstod Vanskeligheder ved at blive udlagt som Barnefader, især naar saa vedkommende med Ed nægtede at være det.

Saaledes beskyldte i 1711 en Kvinde i Kollerup, Johan Christensdtr. Spillemands, Simon Jørgensen i Vestergaard i Fjerritslev, som hun tjente hos, at være Fader til hendes Barn. Han lod hende straks stævne for Retten, og „efter 8 Dages Opsættelse af Herredsfogden til god Betænksomhed i Sagen gjorde han sin korporlig Ed for Retten i Præstens Nærværelse, at han ey var hendes Barnefader, hvorefter han tog Tingsvidne og siden Dom“. — Imidlertid stod Kvinden offentlig Skrifte, men „efter skarp og lang Formaning om Sandheds Bekjendelse at vedstaa for Guds Aasyn i Menighedens Paahør“, holdt hun dog fast paa, at hun „vidste af ingen anden Mand“. I det Hele var disse Barnefaderudlæggelser tidt af temmelig tvivlsom Beskaffenhed.

Til de illegitime Barnefødsler regnedes undertiden ogsaa det Tilfælde, at et Barn kom for tidligt efter Vielsen, eller mellem Trolovelsen og Vielsen; saa kunde Straffen, maaske særlig naar der var en skrap Hr. Pastor i Sognet, meget let blive til offentlig Skrifte. Saaledes var Smeden i Kollerup kommet galt af Sted, og Præstens Indførelse derom i Kirkebogen er ikke helt almindelig: „1670. Dmca. 6 p. Trin., tog Christen Lauridsøn og hans Hustru Anne Michelsdatter aabenbar Skrifte i Kollerup Kirke, fordi de havde lagt sig for tidlig til hinanden.“

Ovennævnte Udtryk bruger denne Præst endda flere Steder.

I Tiden fra 1670—1712 udstod 88 Personer offentlig Skrifte i Kollerup og Skræm Kirker, og fra 1713—64 ca. 85 og derefter kun 1 i 1775, og denne utiltalende Straf er derefter ebbet ud.

Vi gaar derefter over til Fortegnelsen over de „bortdøde“ for Kollerup Sogn; den begynder 1646, men det er som Regel kun ganske korte Meddelelser, der gives, f. Eks.: „1646. Niels Roed i Kollerup begrof Jeg d. 4. Febr., Ætatis (Alder) 78“, eller: „1647. Jens Schræders Barn i Andrup, som blef quald i en Dejnekær, begrof Jeg d. 27. Febr. Æt. 2 Aar“.

Ved Præsten Niels Andersen Aslovs Død staar saaledes: „Hr. Niels Andersen Aslovius, Sognepræst paa Stedet, døde d. 14. Novbr. 1679 om Aftenen Klokken halvgaaen ti. Æt. 69“. Han havde været Præst i Kollerup siden 1641.

Fra 1687 skal anføres et Dødsfald: „Niels Pedersøn Kiib af Nøraarup døde strax efter 5 Dage, hand med sin unge Hustru var fløt herhen til det øde Sted. Æt. 37“. Men hvad det er for et øde Sted, der hentydes til, er ikke let at vide.

De to næste Kirkebøger gaar fra 1712—71 og fra 1772—1814 og indeholder som Regel kun ret korte Meddelelser. F. Eks.: „1788. Sognepræsten Hr. Josias Holsts Stifdatter Jomfrue Anne Marie Elisabeth Dahl, død d. 20. April, jordet d. 29. dito, tæt sønden for Kirken lige for Vinduet i Choret. Gl. 27 Aar 5 Mdr. 15 Dage“.

I Kirkebogen fra 1772 findes til 1823 Fortegnelse over dem, som er blevet berattede. F. Eks.: „1774. Zonis Hustru i Ferritslev betjent d. 23. Januarie“.

Hjorddal ældste Kirkebog gaar fra 1694—1757. Fra 1708—12, mens Anders Nielsen Gjerding var Præst, er Skriften meget utydelig og vanskelig at læse.

Fra Fortegnelsen over døbte skal kun gengives flg.: „1717 d. 13. Juni blev døbt et Drengbarn, som ved Daaben fik det Navn Las . . .“, som Fadder nævnes en „Lass paa Sanden“.

I 1772 blev døbt et Pigebarn med det sjældne Navn Sire, et Navn, som dog i fordums Tid ikke skal have været saa sjældent paa Randersegnen.

Ligesom i de andre Sogne i Vester Han Herred spores ogsaa her den tidt ret store Skare af Tiggere, som i de Tider vandrede fra By til By og førte en kummerlig Tilværelse. Saaledes f. Eks. i 1728:

„Et Hittebarn, et Drengbarn, som blev fundet i Matts Lauritsens Lade i Hjortdals, kaldet ved Daaben Jephta. Barnet fandtes d. 17. Oktbr. Der blev gjort Bøn, at Moderen til Barnet maatte opdages, hvilket ogsaa skete d. 9. Novbr. Hun var et ungt Menneske af Hellevad Sogn i Vendsyssel, navnlig Boel Sørensdatte, som tillige med Barnet blev befordret til sit Hjem.“

„1751 d. 9. Maj, Dom. Cantate, blev et Drengbarn døbt med Nafn Hans. Moderen ved Nafn Sidsel Rasmus Datter var en fattig Kone, som gik om at tigge og kom til Peder Joensens her i Sognet at laane Hus, hvor hun gjorde Barsel. Hun foregav hendes Mand at skulle være i Vendsyssel og hedde Johan Diderichsen. Jens Høegs Kone paa Heden bar Barnet til Daaben.“

I Fortegnelsen over døde nævnes i 1694 en Laurids Christensen af Nørtorup, og Præsten anfører

som en Sjældenhed, at denne Mand havde tjent højfor-
fornemme Personer, nemlig Vogn Krag, Mandrup
Due og Jørgen Seefeld med flere . . .

Da Sognepræsten Claus Michelsen Zimmermann
døde i 1708, efter at han havde været Præst i Hjort-
dal siden 1693, gives der en hel Levnedstegning af
ham i Kirkebogen. Det samme er ogsaa Tilfældet
med den efterfølgende Præst Anders Nielsen Gjer-
ding. Om ham staar der, at han var født i Gjerding
Præstegaard, Hellum Herred, 1677, og at Faderen
var: „vellærde, hæderlige og høylærde Mand, Mag.
Niels Andersen, fordem Sognepræst til Gjerding og
Blenstrup Menigheder, Moderen gudelskende Ma-
trone Cathrine Johansdatter Brandt. Han døde 1712
d. 29. Febr. „efter at have levet i Verden i 35 Aar
og nogle Dage“.

Om denne Præst staar der i Wibergs Præste-
historie, at han var from, oprigtig og flittig i sit
Embede.

Den næste Præst, Jørgen Peter Lund, anfører
altid ved Dødsfald, hvor længe vedkommende havde
levet i Verden, f. Eks. ved sin Søns Død:

„Torsdagen d. 22. Septbr. døde Anders Jørgen-
sen, min Søn, og blev hæderlig begravet d. 27. ejus-
dem, da han i Verden havde levet 8 Uger og nogle
Timer“.

Fra Fortegnelsen over trolovede skal anføres et
enkelt Eksempel: „1799 d. 27. Jan. Den agtbare
Unge-Karl Nicolaj Johansen Plumb og Velbaarne
Jomfru Anne Helvig Marsvin blev trolovede“, men
nedenunder er tilføjet: „men blev ikke ægteviede,
fordi de som uforligelige Mennesker rømte bort, hver
paa sin Vej“.

Trolovelsen som kirkelig Handling afskaffedes først ved Forordning af 4. Jan. 1799.

I Hjortdal Kirkebøger nævnes kun tre, som har staaet offentlig Skrifte, en fra hvert af Aarene 1761, 63 og 1771.

Da Biskop Broder Brorson autoriserede den efterfølgende Kirkebog (fra 1757) for Hjortdal, tilføjer han: „Skrevet i Aalborg Bispereidence paa min elskelige Søns Hr. Ole Nicolaj Brorsons Ordinationsdag d. 2. Decembris 1757“, og han ønsker Guds Velsegnelse over ham og hans Menighed. Denne Søn var nemlig lige blevet kaldet til Præst for Hjortdal, hvor han virkede til 1759.

KAMPEN VED NABE

Efter P. MOLDRUPS Manuskript.

Ved Redaktionen.

I det Kongl. Bibliotek findes et Manuskript paa 280 Sider i Kvart, der har Titlen: Forsøg til en Beskrivelse over Westervig Closter, samlet og forfattet af Peder Moldrup 1760.

Forfatteren er Kammerherre Peder Moldrup¹⁾, der var Besidder af Stamhuset Vestervig fra 1771 til sin Død 1787. Han var Søn af Oberst Jens Moldrup og Sønnesøn af Assessor Peder Moldrup, Stamhusets Grundlægger, men mest kendt for Eftertiden som en stor Bondeplager.

Da Manuskriptet bærer Aaret 1760, er det altsaa forfattet inden P. Moldrup overtog Stamhuset.

Ganske naturligt indeholder Manuskriptet en Mængde Oplysninger om Stedets og Egnens Historie i Datiden, og det er da ogsaa flere Gange blevet benyttet som en kærkommen Kilde; men iøvrigt maa det helt igennem benyttes med Varsomhed, og i Særdeleshed naar det gælder Begivenheder om hvilke Moldrup har søgt Oplysninger gennem mundtlige Overleveringer.

I det følgende skal gengives det Afsnit (S. 124 flg.), der indeholder Beretningen om Kampen ved Nabe d. 3. Oktober 1657, og her knytter Interessen sig særlig til Beskrivelsen af Aggertangen og til Navnene paa de Mænd fra Egnen, der

---

¹⁾ Peder Moldrup var født 1735. Han var gift 1. Gang med en Kusine, Mette Marie Lucie Moldrup, der døde 1776. Hans 2. Hustru var Charlotte Amalie v. d. Lieth, der døde 1811.

faldt i Kampen, idet den Kirkebog, efter hvilken Moldrup har gengivet Navnene, ikke eksisterer mere. De bevarede Kirkebøger fra Vestervig og Agger begynder først 1697.

Beretningen om selve Kampen er tydelig præget af den mundtlige Overlevering, der i de 100 Aar, der da var hengaaede, siden Begivenhederne fandt Sted, og har faaet en sagnagtig Karakter. Iøvrigt var Egnen 3 Gange i Løbet af en Menneskealder hjemsogt af Fjender, saa Enkeltheder fra den ene Tid let kunde blive sammenblandede med Enkeltheder fra den anden, og dette er da ogsaa tydeligt Tilfældet.¹⁾

Kampen stod som nævnt ved den lille By Nabe, der laa paa Aggertangen tæt Syd for V. Agger; det sidste Hus i Byen forsvandt 1775, og Pladsen, hvor Byen har ligget, findes nu ude i Havet.

Iøvrigt citerer Moldrup hyppigt Holberg; Anm. til disse Citater og Moldrups øvrige Anm. er mrkt. M., de øvrige Anmærkninger skyldes Redaktionen.

Det vil vel ikke falde Læserne kjedsomt, at jeg noget udførligen ommelder, hvad sig her er tildraget den Tid, og behager da den gunstige Læsere, at erindre sig: At Svensken Aar 1657 havde trængt sig

---

1) De af Aarbogens Læsere, som har Interesse af at faa nøjere Indblik i den Tids Begivenheder, henvises til følgende Afhandlinger:

C. Klitgaard: Lidt om Krigen i Jylland 1657—58 i Jydske Samlinger 3. R. IV. B.

K. C. Rochstroh: Bemærkninger vedrørende enkelte Afsnit af Krigen 1657 i Historisk Tidsskrift 7. R. III. B.

Villads Christensen: De jydske Kirkebøgers Bidrag til Belysningen af Krigen i Jylland 1657—59 i Historisk Tidsskrift 6. R. V. B.

Iøvrigt vil man i disse Artikler finde Henvisninger til andre Afhandlinger.

ind i Jylland og havde belejret Frederichs Odde nu Fredericia¹⁾), men da Kongen i Sverrig fornam, at det vilde se temmelig langvarig ud for ham at indfange denne velbefæstede Stad, rejste Kongen bort og overlod sine Tropper under Wrangels Anførsel.²⁾

Efter Kongens Bortrejse satte Wrangel sig for at bruge Tiden og derfor skikkede nogle af sine Tropper langt ind i Jylland for at bemægtige sig Wendssysel, som skilles fra Resten af Jylland ved en smale Nakke, hvorpaa Bønderne havde oprejst en liden Skandse. Den erobrede de Svenske tilligemed de 2 andre, nemlig Sundby og Hals Skantz, omkommet

1) vide Holb. Danske Historie, III Tam pag. 248. M.

2) Paa Grundlag af de forannævnte Afhandlinger og Undersøgelser formede Begivenhederne sig i Korthed paa følgende Maade:

Den svenske Generalmajor Bötticher fik Ordre til at besætte Jylland og drog straks med en Styrke paa 700 Mand gennem de østjydske Byer til Aalborg. Her standsedes Fremrykningen. Kommandoen over Egnen Nord for Limfjorden var lagt i Hænderne paa Oberstløjtnant Niels Lykke til Elved, og han havde beordret alle Fartøjer over til Nordsiden af Limfjorden, ligesom Bønderne i Vendsyssel, Thy og Mors var under Vaaben og havde navnlig taget Stilling ved de forskellige Færgesteder. Bötticher fik saa Befaling til at forsøge at gaa Vest om Limfjorden. Han marcherede fra Viborg den 1. Oktober og naaede Haderup, hvor han slog Nattelejr. Dagen efter fik han Forstærkninger fra Aarhus og andre Byer, og med sin Trop, bestaaende af Ryttere og Dragoner (ridende Fodfolk), gik Turen over Holstebro videre Nord paa. Samtidig blev en Afdeling sendt mod Lemvig, hvor to Borgere for Betaling paatog sig at vise Fjenden Vej. Om Aftenen den 2. Oktober havde Böttichen hele sin Styrke samlet og fortsatte straks Marchen. Ved Harboøre

og adspredde de Bønder, som fandtes i Gevær og saaledes spillede Mester derpaa Stedet.

Saa vidt melder vores berømmelige Danske Historiker Herr Baron Holberg om denne Sag.

Men da nu den smale Nakke, hvorom Holberg melder Bønderne havde oprettet en Skantz ligger under Westervig og er kun en liden Danske Mil derfra, maa jeg give mig den Ære at melde den Efterretning man efter gamle endnu levende Folks Sagen ved om Svenskens Ankomst og Indfald heri Tyland og derfra igennem Hanherrederne ind i Wendsyssell.

---

mødte Svenskerne en dansk Patrouille, af hvilken 1 Mand blev skudt, 2 tagne til Fange, medens Resten undslap og allarmerede deres Landsmænd. Bønderne havde ved Nabe opført en Skanse, foran hvilken der var en vandtfyldt Grav, og hertil naaede Svenskerne $1\frac{1}{2}$ Time før Dag den 3. Oktober efter en uafbrudt March paa $12\frac{1}{2}$ Mil. Bötticher foretog straks et Angreb, som imidlertid blev afslaaet, hvorefter han vilde afvente Dagens Frembrud.

Efter Svenskernes Opgørelse var der 1500 Bønder til Forsvar for Skansen, men efter det første Angreb drog en Del bort, rimeligvis Vendelboerne, og tilbage blev Tyboerne sammen med 150 Ryttere, vel ca. 1000 Mand. Anførerne var Niels Lykke og Oberstløjtnant Ziegler samt Ritmester Jørgen Lykke fra Torp i Ræhr Sogn. Efter at have faaet Overblik over Situationen angreb Bötticher igen. Uden at miste en Mand kom Fjenden ind i Skansen og huggede ind paa Forsvarerne, der ikke evnede at gøre synderlig Modstand over for de erfarne og veludrustede svenske Soldater. Der faldt ca. 200 Bønder og 80 Ryttere, og alle Officererne blev tagne til Fange. De følgende Dage blev Tyboerne begravede hjemme paa deres egne Kirkegaarde, hvilket kan spores gennem de fra denne Tid opbevarede Kirkebøger. — Bötticher marcherede videre, og allerede d. 5. Oktober om Morgenen var han i Nr. Sundby. Red.

Der fortælles da: At Svensken i Efteraaret kom anrykkende sønder fra Ryssensten¹⁾ af og lejrede sig ved en By, kaldet Nabe, som ligger paa den smale Istmus eller Stykke Land, som er det eneste Sted, hvor Aalborg Stift er landfast med Riber-Stift og den øvrige søndre Del af Jylland; dette Stykke Land er kun $\frac{1}{4}$ mil bredt og somme Steder mindre, og har paa den østre Side Limfjorden og paa den vestre Side det store Wester Hav: strækkende sig altsaa sønder og nør i saadan smaling omtrent $1\frac{1}{2}$ mil i Længden.

Her paa den nordeste Ende er denne Istmus aller smalest og ikke over 800 skridt bredt i Øster og Wester. Paa dette Sted havde vore Bønder kastet en stoer og bred Grøft og ved den ledet Havet i Fjorden som ogsaa oprettet en Liden Skåndtze.

Dette hindrede Svenchen i sin Marchs, saa at han maatte opholde sig i sin Lejr i nogle Dage.

Vore Folk, som gærne vilde redde deres Liv og Gods, om det var muligt gjorde imidlertid al mulig Flid til Modværge. Men Ulykken var, at de havde ingen Anfører; og desuden bestod deres Geværh mest i Forke og Økser, dog havde de en Canon og en Tønde Krud. Men denne Herlighed varede ikke længe, thi det første Skud de gjorde af Canonen tændte med det samme Ild i deres Krudtønde, saa den fløj i Luftten og altsaa al deres Trøst med. Desimidlertid hændte det sig en Dag, at en af de Svenske Officerer red ud at recognoscere og kom temmelig nær denne vores Skantzze. Der var da en af Bønderne, som havde

---

¹⁾ Ryssensten er et Baroni og kan man paa en Hæde mellem Ramegaard og Ryssensten endnu se Tegn, hvor den svenche Leir har staaet. M.

en Bøsse, og han var saa lykkelig, at han skød Officeren fra Hesten. Da de Svenche blev dette var, havde de nær blevet rasende; tog derpaa nogle af Beboerne fat og med Pinsler fik dem til at bekjende, at det var muligt for Svenchen gennem Limfjorden at kunne vade østen om Skantzen til det faste Land, saasom der er ganske grundt, og naar det er Vestenvind ganske tørt. Aldrig havde Svenchen saa snart faaet dette at vide, førend de jo straks satte sig i fuld Marsch og maatte Beboerne gaa foran og efter dem fulgte Soldaterne med Gevæhret og Patron-tasken paa Hovedet, at det ej skulde blive vaadt, dette skete den 3. Oktober 1657. Saa snart de saa var kommen paa tørt Land, holdte de et ynkeligt Huus med at brænde og skænde, hvor de kom frem, og Marcherede den Dag omtrent $\frac{3}{4}$ mil og slog saa deres Lejr en $\frac{1}{2}$ Fjerdings Vej fra Westervig paa Gaardens Mark, som kaldes *Tobbel-Vang*. Hr. Irgens¹⁾ var den Tid i Kiøbenhavn og altsaa ingen uden en Forvalter her paa Gaarden, denne Mand var saa fornuftig, at da han hørte og saa Svenchen kom anrykkende, red han til Officererne og tilbød dem, om de ej vilde tage ind paa Gaarden om Natten, Bad derhos og tillige, om en *Salvegarde* maatte ham tilstaaes. Officeren indgik paa begge Dele, saa Gaarden derved blev frelst fra Udplyndring. Dagen efter brækkede Svenchen op og marcherede længer nør ind i Landet ad Aalborg og Wensyssel, vi blev da som vel var frie for disse fremmede Gæster, og til vores Lykke kom de ikke denne Vej tilbage, men om ad Wiborg.

Foruden denne Oplysning giver de gamle Kirke-

---

¹⁾ Om Irgens se Hist. Aarbog 1929 S 526.

bøger af Vestervig og Agger Sogne mig denne tilforladelige Efterretning, at Svenchen 1657 den 3. October havde dræbt 29 af Westerwig Sogn og 18 Mennesker af Agger Sogn, ialt 47, hvorimellem tvende Kvindepersoner, hvilket er noget særdeles og et Tegn paa de Svenches store Grusomhed.

Disse arme Mennesker bleve alle af begge Sogne begravne d. 6. Octbr. og vare deres Navne efterfølgende:

Af Westervig Sogn:

Af Westerbye: Peder Nielsen, Jens Pedersen, Peder Pedersen, Jens Smed, Christen Hansen. Tobel: Christen Skomager. Trankier: Christen Lauritzen. Ulsted: Christen Nielsen. Randrup: Thomas Pedersen, Lars Christensen. Mell Mølle: Jens Jensen. Doergaard: Christen Knudsen. Toppenbjerg: Niels Andersen. Wellegaard: Jens Pedersen. Tøgstrup: Søren Degn, Poul Skomager, Christen Svendsen, Christen Thøgersen, Jens Christensen, Hans Jensen, Thomas Christensen, Christen Thomassen, Christen Nielsen af Clostret, Jens Mouridsen. Schaarup: Lars Jensen. Oxenbøll: Lars Andersen. Spolum: Christen Thomassen. Oxenbüll. Christen Snedker. Rodenberg: Anna Michelsdatter.

Af Agger Sogn:

Aalum: Jens Christensen, Michel Jacobsen, Jens Nielsen, Christen Andersen, Jeppe Tomsen. Vester Agger: Søren Jensen, Niels Broemand, Lars Sørensen, Niels Madsen. Øster Agger: Peder Poulsen, Christen, Niels Broemands Søn, Lars Lauridsen, hans Søn Peder Lauridsen, Søren Thomsen, Niels Jensen, Peder Graussens Hustru, Michel Terkelsen. Nabe: Christen Madsen.

Gamle Folk vide ogsaa at fortælle, at Svenchen engang tilforn skal have været heri Tye Land, men saa som det var om Vintertide i Aaret 1644¹⁾, da Isen tjente dem til en Broe at marchere over Limfjorden, hastede Svenchen for at vinde Tiden, og derfor opholdt sig her kun kort, men hastede til Wensyssel.

Hvad de Svenches Opførsel ellers angaar, medens de vare her i Tye Land 1657 om Sommeren, da var man meget bedre fornøjet med dem, skønt de vare Fjender, end de bleve Aaret derefter 1658²⁾, da Polakkerne kom efter Svenchen for at jage ham ud³⁾. Men disse Polakker skal have øvet saa store Voldsomheder, at Indbyggerne ingenlunde kunde anse dem som Venner, thi de vare være end Svenchen.

---

1) conf. Holberg II Tome pag. 849 M.

2) conf. Holberg III Tome pag. 238 M.

3) Her foreligger ogsaa en Unøjagtighed, idet man fra anden Side ved, at Polakkerne ikke vare i Thy; derimod var der brandenborgske Tropper en kort Tid. Red.

HAVHESTEN

Fortalt af SØREN NIELSEN.

HAVHESTEN var en gammel Galease, der for over Hundrede Aar siden ejedes af en Købmand og Korngrosserer, der boede i Strandgade i Thisted. Den sejlede det meste af Tiden paa England og blev paa den Tid, der her er Tale om, ført af en ung Skipper, der stammede fra Kvols eller Mønsted. Som Dreng havde han nyttet Tiden til Fiskeri i Flyndersø; hans Navn var Søren Nielsen, og det var iøvrigt min Bedstefader. Han kom siden til at bo ved Vilsund, hvor han blev en Foregangsmand hvad Fiskeriet angik; han indførte saaledes Vaadragning efter Aal og var ogsaa den første, der anskaffede sig Flynder- og Sildevaad. Han boede i det sydligste af Fiskerlejts Huse, min Bedstemoders Barndomshjem. I sine senere Aar sejlede han med en lille Jagt særlig med Stykgods mellem Thisted, Skive, Aalborg og undertiden ogsaa København. Naar han laa i København havde han en lille brunmalet Træplade, hvorpaa der med gule Bogstaver var malet: S. Nielsen til Aalborg, Skive, Thisted. Var han derimod i Havn i en af disse Byer, vendte han den anden Side ud, og her stod: S. Nielsen til København. Dette Skilt er endnu i mit Eje.

Som bekendt var Thy indtil 1825 landfast med Ringkøbing Amt, og Færdselen med Stude til Holsten gik over Tangen. Da denne blev gennembrudt ved Aggerkanalen, standsede Færdselen over Land, og der dannede sig en Mulighed for, at her kunde blive en Gennemsejling. Det var paa den Tid, at „Havhesten“ havde sin stolteste Periode. Søren Nielsen laa 1827 i Thisted Havn og ladede Havre til England for Ejeren, han hed iøvrigt Heskjær. Da kom Skipperen paa den Idé, at han vilde sejle ud gennem Agger Kanal. Da dette

rygtedes i Byen, prøvede man paa at faa Købmanden til at forbyde Skipperen at udføre sit Forehavende, men han svarede: Skuden er min, og det er Havren ogsaa, og for mig maa han sejle, hvilken Vej han vil. Saa prøvede man paa at faa Mandskabet til at nægte at følge med, hvis ikke Sejladsen gennem Kanalen blev opgivet; men det var enigt om, at naar Skipperen turde, saa turde de ogsaa.

Da Skuden var ladet, sejlede den Syd paa gennem Fjorden og slap uden nogen Vanskelighed gennem Kanalen. 18 Dage efter var den atter i Thisted Havn efter at have været i Hull med Havren og faaet en Ladning Kul med hjem. Nu kan det hænde, at Piben fik en anden Lyd; der blev holdt Fest for baade Skipper og Mandskab og man soled sig i den Ære, det var for Byen, at en Thisted Skude havde aabnet den ny Sejlads til England, og „Havhesten“ havde vist sig sit Navn værdigt; dette skete altsaa 1827.

Da han blev ældre og omtrent 1860, solgte Søren Nielsen den før omtalte Jagt for nogle 100 Rdlr. og kastede sig over Fiskeriet; der hørte nok til Huset ved Vilsund nogle faa Tdr. Land, men Landbruget brød han sig ikke om. Som gammel Mand holdt han ofte af at dvæle ved Minderne om de mange Ture, han havde gjort med „Havhesten“.

Deligencen fra Thisted til Odde- sund og Overfarten.

Ved CHR. LARSEN.

NÆSTE AAR vil et nyt Tidsafsnit i Thys Trafik-
historie begynde med Broforbindelsen over
Oddsund. Forbindelsen med Ringkøbing Amt har
vekslet gennem Tiderne; snart har man kunnet gaa
tørskoet over Aggertangen ad Ribe Landevej og snart
har man maattet benytte Færge. Endnu lever enkelte,
der kan huske Deligencen fra Thisted til Oddsund
med den gamle Rofærge over Sundet, ja, der lever
endnu to Mænd højt oppe i Firserne, der i sin Tid
har gjort Tjeneste ved Postvæsenet her, nemlig Gdr.
Jens Møller og pensioneret Postbud Mikkelsen, begge
i Hørdum. Det meste af nærværende Artikel grunder
sig paa disse to Mænds Beretninger.

Efter at Limfjorden i 1825 havde faaet Forbin-
delse med Vesterhavet gennem en Kanal, var der i
40 Aar kummerlig Forbindelse heroppe fra til Fast-
landet. Kanalen skiftede flere Gange Leje, og ofte
var Vandet ikke dybere, end at Kreaturdrifterne
kunde vade over ved Lavvande. Ved Oddsund var
der en elendig Færgeforbindelse og en ligesaa daarlig
delvis privat Postforbindelse med Thisted. Men saa fik
den daværende Ejer af Koldby Kro, en af Thylands
stovtteste Skikkelser i forrige Aarhundrede, Johannes

Nyboe, Koncession paa at drive Postruten fra Thisted til Oddesund, og herved skabtes den hidtil bedste Rejse- og Postforbindelse fra Thy til det øvrige Land.

Det var ikke hver Mands Sag at overtage en saadan Postrute, især om Vinteren; thi da var der ofte samtidig tre Hold Heste, Postkørere og Vogne paa Landevejen, og til hver Vogn hørte yderligere et Par Skifteheste. Johannes Nyboe havde da ogsaa op imod en Snes Heste og drev en Del Heste og Kreaturhandel ved Siden af sit Landbrug og Krohold. Koldby Kro blev Midtpunktet i Ruten, den var den berømteste Kro i Thy den Gang. Nu er den forlængst nedlagt, men endnu staar den gamle Krobygning, der er opført efter Branden 1854.

En Tur med Deligencen forløb den Gang saaledes: Kl. 6½ kørte Postvognen fra Thisted med Post og Passagerer, den standsede ved Skjoldborg, hvor der var Brevsamlingssted, og i Koldby Kro, hvor Postkøreren drak Kaffe. Videre var der Holdested i Visby, Heltborg, Ydby, Flovlev og Odbygaard. I Ydby Kro fik Hestene Vand, og om Vinteren skiftede Deligencerne her; thi da var der som nævnt tre Vogne paa Farten til Stadighed.

I de første Aar var Postkøreren tillige Postfører, men efterhaanden som Antallet af Breve og Aviser tog til, maatte der tillige en Postfører med. Ikke sjældent kom det til Smaarivninger mellem Postkører og Postfører om, hvem der var mest ved Musikken. I Almindelighed havde Postføreren Overkommandoen, men i Snevejr var det Postkøreren, der havde Ansvarret og bestemte, om man skulde køre videre eller ikke, og ske kunde det, at en Postkører en Vinterdag kørte Hestene i en Snedrive til Ørene for at drille

Postføreren. Den sidste Postfører paa Ruten er for længst død, det var vistnok Postfører Terp i Thisted, derimod er som nævnt to Postkørere i Live, selv om det er 60 Aar siden, at de fungerede.

Farten var efter den Tids Forhold ikke ringe; thi Vognen, der gik fra Thisted Kl. 6 $\frac{1}{2}$, skulde normalt være i Oddeund ved Middagstid. Samtidig gik en anden Vogn fra Oddeund, der naaede Thisted ved 7-Tiden. Postkørerne overnattede saa henholdsvis i Oddeund og i Thisted. Deligencen standsede ikke og tog Folk op alle Steder. Den holdt kun ved de lov-befalede Holdepladser. Betalingen var betydelig større end Jernbanebilletterne er nu.

Var Trafiken overvældende, satte man to Vogne i Gang efter hinanden, da der kun maatte være fire Rejsende med hver Vogn. Postkøreren maatte sidde paa Bukken hos Kusken om Sommeren. Om Vinteren fik han dog Lov til at ty ind i Vognen; men det kunde ofte alligevel være drøje Ture.

Skete det, at der skulde et Hold Karle i Kongens Klæder, og Deligencen ikke slog til, saa kørte Nyboes Folk med en Høstvogn, hvor der kunde sidde en Snes Karle, men særlig bekvem var Turen saa ikke, thi Vejene var fulde af Slag og Huller.

Om Vinteren ombyttedes Deligencen ofte med en Kane. Jens Møller har saaledes engang i 30 paa hinanden følgende Dage kørt Postruten i Slæde.

Landevejstrafiken var meget ringe den Gang bortset fra, naar der var Markeder, for saa vrimlede det med Folk, Fæ og Køretøjer, og en saadan Aften var det ikke let for Deligencen at stride sig forbi de mange ofte alt andet end ædru vejfarende. Deligencen havde Lygter paa om Aftenen, det var enestaaende den Gang, og naar en Bondemand med sit

Forspand saa Uhyret med de lysende Øjne nærme sig, sprang han af Vognen og holdt ved Hovedet af de forskræmte Bæster ligesom Folk i Bilernes Barndom.

Landevejsbebyggelse var der den Gang næsten ikke uden for de egentlige Byer, saa det kunde i de mørke Aftener ofte være en ensom og uhyggelig Tur; men man ved dog fra den Tid ingen Eksempler paa Overfald paa Postvognen i Thy.

Kuskene var i røde Frakker, og Fru Tølbøll, Koustrup, der er født i Koldby Kro og Datter af Johannes Nyboe, fortæller om, hvor travlt man ofte havde med at sy nyt Liberi til Postmændene. Desuden blæste Postkøreren i et Horn, hvormed han forkyndte Vognens Ankomst til Holdepladserne.

Slemme var det ofte med Hestenes Sko, thi de gamle Smede forstod ikke ret at sko en Hest, ofte kunde Skoene falde af Dagen efter, at de var skoede; saa begyndte Smed Rasmussen i Koldby, der havde lært paa Beslagskole i København, at sko Heste, og han forstod sin Haandtering til Gavns. Desværre drak han mere end godt var, saa han snart maatte fortrække, og dernæst kom hans dygtige Svend Smed N. P. Nielsen, der endnu lever tæt ved de Halvfems, til at sko Deligencehestene. Han blev hurtigt en bekendt Smed og grundlagde gennem sine Lærlinge saa at sige den moderne Beslagkunst i Thy.

Naar Postkørerne holdt i „æ Sundkroer“ fra den ene Dags Middag til den næste, hjalp de ofte med Færgeoverfarten. Færgen var en Rofærge; den kunde tage et Spand Heste og en stor Vogn ad Gangen. Der fragtedes den Gang mange Tørv over fra Tørveegnene til Thy. Men ellers var det mest Kreatur- og Hestedrifter heroppe fra til Tyskland, der færgedes over. Færgen kunde rumme 3—4 Heste

eller 5—6 Kreaturer, men da Kvægdrifterne ofte bestod af over 100 Dyr, maatte Færgen sejle mange Gange, og Færgekarlene og Postkørerne tjente mange Penge. Naar det var daarligt Vejr, vilde Færgfolkene ikke sejle, men undertiden kunde gode Drikkepenge hjælpe. I 1874 den 6. Oktober gik det dog galt. Færgen væltede og en Mand og 5 Stude skal efter „Thisted Amts Avis“s Beretning være druknet.

Det skete ogsaa, at Ejerne af et stort Kobbelt Heste eller en Studedrift vilde spare Færgpengene og lod Dyrene svømme over under Bevogtning af Baade. Dyrene svømmede saa hurtigt, at Baadene knapt kunde følge dem. Hestene kunde svømme over, naar Færgen maatte ligge stille. En Gang var en Gaardmand fra Thyholm taget sønder paa med et Par Følhopper for at hente Tørv. Saa blev det Stormvejr, og Færgen kunde ikke gaa over, og de stakkels Følhopper pintes af Mælken, der flød af Yverne i stride Strømme. Manden slap saa Hestene løs, og de styrtede sig uforsagt i de oprørte Bølger, der ofte næsten skjulte dem, og svømmede til Oddesund Nord til deres Føl.

Postkørerne søgte at korte Ventetiden i Sundkroen ved Kortspil, ved at deltage i det som Regel lystige Liv eller ved at hjælpe Pigerne i Køkkenet, naar de da ikke var optagne af Hestenes Pasing. En Gang, da det havde været „Overkastvejrlig“, blev Johannes Nyboe utaalmodig over, at Postkøreren stadig ikke fandt Vejret tjenligt til at tage hjem i, og han sendte en anden Karl derned for at undersøge Forholdene. Denne fandt Postkøreren ivrigt optaget af at hjælpe Pigerne med at bage Klejner; men saa maatte Idyllen afbrydes.

Krofolkene var ikke ligestemte Sjæle. Krokonen,

der havde været Enke, var blevet gift med en øst-rigsk Underofficer, der var blevet betaget af Krokonen under Krigen og var blevet heroppe¹⁾). Men efter Giftermaalet gik Forelskelsen sig snart en Tur. Krokonen stod for Pengene; det var maaske ogsaa nødvendigt, men alligevel var Østrigeren gnaven, naar han fandt Lommepengene for knappe, og en Dag blev Postkørerne Vidne til, at han med en Brødkniv skar hendes Kjolelomme, der var fyldt med Dagens Indtægter, af, medens Krokonen sprang rundt i Stuen under Skrig og Hyl.

Kosten var lidt sløj i Kroen, saa Johannes Nyboe flere Gange truede med at flytte derfra med Folkene, der fik Kosten dernede; men de blev der dog.

Drikkevandet maatte man hente i Oddesund Syd eller langt oppe nord for Sundet, da Vandet i Nærheden af Oddesund Nord var Brakvand.

Da Planerne kom frem om en Jernbane i Thy og en stor Færge over Sundet, sagde Folk: „Hvad skal det dog blive til. Naar Folks Nysgerrighed er tilfredsstillet, vil Togene komme til at køre med tomme Vogne og Færgerne intet faa at bestille, for hvor skal de Rejsende ellers komme fra, eftersom der dog hidtil har været Plads nok paa Diligencen til de 3—4 Mennesker, der hver Dag har noget at rejse efter.“

Men Datidens Folk spaaede forkert; de forudsaa ikke den mægtige Stigning i Trafikken af baade Mennesker og Gods i den næste Menneskealder. Maaske kommende Slægtled vil se ned paa os med lignende Medlidenhed som vi paa det foregaaende Slægtled.

---

¹⁾ Han hed Kritschau. Se Thomas Møller: Minder fra 1864 i Harsyssels Aarbog 1931. Red.

Den nye Naturfredningslov

af 7. Maj 1937.

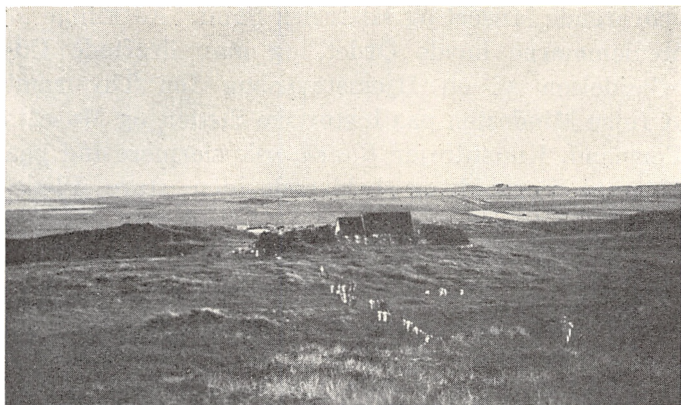
Ved cand. mag. N. HANSEN og Arkitekt J. FOGED.

Ikke alene for hele Samfundet, men ogsaa for mangen speciel Virksomhed vil den nylig vedtagne Naturfredningslov være af stor og indgribende Betydning. Dette gælder ikke mindst for det energiske Arbejde, vore historiske Samfund i den sidste Menneskealder har gjort for at værne om vore gamle historiske Minder. For Fremtiden er der sat en Stopper for den Vandalisme, man endog i de seneste Aar, ogsaa paa vor Egn, har kunnet være Vidne til, nemlig at tusindaarige Minder blev ødelagt, for at Resterne kunde blive omdannet til „moderne“ Gravsten. Den nye Naturfredningslov bestemmer nemlig, at alle jordfaste Fortidsminder, saasom Gravhøje, Gravpladser, Stendysser og Bavtastene, Voldsteder og lignende gamle Befæstningsanlæg samt Ruiner er fredet. Kun hvis Nationalmuseet finder, at et Mindesmærkes Værdi er saa forringet, at det har mistet sin Betydning saavel i arkæologisk som i landskabelig Henseende, kan det, efter forud at have hentet Tilslutning fra Fredningsnævnet, give Ejeren fuld Raadighedsret over det. Vil han saa sløjfe det, skal han alligevel tre Maaneder forud meddele Museet dette, for at det eventuelt kan foretage endnu en Undersøgelse.

Alle historisk interesserede vil høre om disse nye Lovbestemmelser med stor og oprigtig Glæde.

Udsigt fra Kirkesande med Lodbjerg Kirke.

Beretning om Historisk Samfunds Virksomhed.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes paa Hotel Phønix i Thisted d. 29. Juni, hvor Formanden, Sygehuslæge *Toft*, aflagde Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar. Han oplyste, at nu havde man Kommunerepræsentanter i saa godt som alle Sogne, og endvidere havde man i Forbindelse med Museet ladet foretage en Afskrift af det Mollerup'ske Manuskript, der indeholder mange topografiske Oplysninger om Thy og af hvilke Aarbogen bringer en Prøve. Afskriften er foretaget af Købmand Hundahl i Vestervig med Assistance af Formanden.

Redaktør *Lustrup* aflagde det i Aarbogen offentliggjorte Regnskab og omtalte forskellige Forhold

vedrørende Museet og Historisk Samf. Adskillige af Medlemmerne havde Ordet, og man drøftede Udarbejdelsen af en Hjemstavnsbog for Thy samt at rejse Mindesten paa historiske Steder, og Museets Formand, Kunstdrejer *Bunch*, gik nærmere ind paa Museets Forhold og beklagede den store Pladsmangel.

Til Bestyrelsen valgtes Lærer Thorstein Balle, Thorsted, i Stedet for Overretssagfører Billeskov Jansen, som er bortrejst, og hvem Formanden mindede for det store Arbejde, han havde gjort, og den Interesse, han havde vist baade for Museet og Historisk Samfund.

Endelig vedtog man sammen med Turistforeningen at foretage en fælles Sommerudflugt i Lighed med, hvad der havde været Tilfældet i de senere Aar, og denne fandt da Sted d. 22. Septbr.

I straalende Sensommervejrr kørte 3 store Omnibusser og en lang Række Privatbiler med ialt ca. 150 Deltagere, der forøgedes paa Turen gennem Thy, til Gjettrup ad Strandvejen til Vestervig, idet man paa Turen gjorde holdt for at nyde den storslaaede Udsigt over Nissum Bredning, hvis Omgivelser traadte klart og tydeligt frem. Efter at Kaffen var drukket paa Hotellet i Vestervig, samledes Deltagerne paa Højene Syd for Byen, og *Formanden* gav en topografisk og historisk Oversigt over Egnen. Særlig omtalte han de historiske Minder, der specielt knyttede sig til Vestervig- og Aggeregnen og dvælede særligt ved Kampen ved Nabe 3. Oktbr. 1657.

Derefter fortalte Viceinspektør *Hald* om Stedets Grundlægger, Sct. Thøger, og Minderne om ham og gav en lille Orientering vedrørende Kirken og den

Udflugtsdeltagerne samlede ved Vestervig Høje.

gamle Kirkegaard, som man aflagde et kort Besøg inden Turen gik videre til Agger. Der blev gjort Ophold ved den ødelagte Kystsikring ud for Flade Sø, og Bibliotekar *Grønkjær* gav en Oversigt over Aggertangens Histori.

Næste Stoppested var Lodbjerg Kirke, og fra den bagved liggende Kirkesandes Top, hvor der var en fortrinlig Udsigt over Eggen, fortalte *Hald* om Sandflugtens Ødelæggelser i Thy. Efter at have set Lodbjerg Kirke og dvælet lidt i de ejendommelige Omgivelser, gik Turen til Morup Mølle Kro, hvor Aftensmaden spistes, og derefter gik Turen hjemad. Alle var enige om, at Samarbejdet mellem disse to Foreninger burde opretholdes og plejes til gensidig Glæde og Udbytte.

Gamle Bolette Mari' fortæller.

Ved N. SODBORG.

Fhv. Gaardejer Lars Jakobsens Hustru i Vust, Bolette Marie Jakobsen, som i August i Aar rundede de 91 Aar, drager her nogle Træk frem fra sit lange Liv, særlig fra sin Barndom og Ungdom. Trods sin høje Alder er Bolette Mari', som hun altid er blevet kaldt, endnu aandsfrisk og Hukommelsen næsten usvækket. Hun er en ypperlig Fortæller, og det er en Fornøjelse at høre hende med Liv og Lune skildre Begivenheder, som hun har oplevet. Hendes Syn er derimod noget svækket, og for 9 Aar siden fik hun det ene Ben amputeret, saa hun nu er henvist til at tilbringe Dagene i sin Stol, men hun bærer det med Taalmod og er glad og taknemmelig. Om to Aar kan hun og hendes Mand, som er 89, fejre deres Krondiamantbryllup.

Vi lader hende nu selv fortælle:

A er født i Vust d. 20. Aug. 1846; min Far var Gaardmand og hed Kr. Pedersen, og min Mor hed Margrethe Jakobsdatter og var ogsaa fra Vust. A var Tvilling til en Broder, som døde, da han var 26 Aar gl.

A kan endnu huske lidt fra 1850, eller maaske var det først i 1851, da 3 Aars Krigen var endt og vundet. Der skulde da ogsaa her i Vust holdes en

Festlighed til Ære for de hjemvendte Krigere, og Gildet skulde holdes hos min Far, som var en Frihedsmænd; der var flere Karle her i Byen, som havde været med i Krigen. Folk skulde først samles i Kirken og saa bagefter hos os, og vi havde slagtet en stor Stud, som skulde fortæres ved den Lejlighed. A kan huske, a sad ved Vinduet, da Folk gik forbi hen til Kirken, og a kan især mindes Kvinderne, som gik pyntede til Kirken med store, smukke Sjaler over Skuldrene.

En Mand her i Byen, Thomas Justesen hed han, kunde lave Vers, og han havde i denne her Anledning digtet et Vers til hver Karl, som havde været med, og Pigerne havde nu travlt med at binde Kranse, som skulde sættes omkring hvert enkelt Vers og lægges paa Festbordet ved Karlens Plads. Et af Thomas Justesens Vers lød saaledes:

Soldater forædles ved Sejrens Glans,
 vor Hilsen vi Eders vil bringe.
 Af yndigste Roser vi fletter en Krans
 og om Eders Tindinger slynge . . . .

Ligesom mine Søkende maatte a tidlig hjælpe til i Hjemmet, og vi lærte at tage fat, men vi lærte ogsaa at lyde, og det var kun godt.

Vi havde 40—50 Faar ude i og ved Klitten, og dem skulde vi vogte, og ligeledes skulde vi passe Kreaturerne og ved Aftenstide genne dem sammen i Foldene, som var omgivet af Græstørvsdiger. A kan huske, at engang var en Ilder, som vel sagtens havde Unger, kommet efter os, og det kan nok være, at vi var ordentlig bange, og Far maatte sende Karlen ud for at hjælpe os fri for Dyret.

A kom til at gaa i Skole hos gamle Lærer Jespersen, og ham var a glad ved; vi maatte jo, som Skik var dengang, lære baade Bibelhistorie, Katekismus og Balles Lærebog paa Ramse. Vor Præst hed Kofoed, og han var noget hidsig af sig; engang fik en af Pigerne blandt Konfirmanderne nogle Rap, fordi hun ikke kunde svare paa, hvilken Dag der var Vorherres Dødsdag.

Da a var 8 Aar, fik vi Tyfus i mit Hjem, og min kære Far døde deraf. Kort forinden fødte Mor en lille Dreng, som kom til at hedde Jens Peter (den senere kendte Folketingsmand Jens Peter Nørhave). Da Mor var kommet op af Barselseng, gik hun ind til Far med den lille Dreng og sagde: „Her er saa vor lille Dreng“. Far strakte Armene ud imod ham og udbrød: „Aa, Gud velsigne dig, mi' bitte Dreng“; ikke længe efter døde han. A havde ogsaa Sygdommen, og der var 3 andre Gaarde i Byen, hvor der ogsaa var Tyfus; ingen kom i vort Hjem i den Tid.

Vi var 7 Søskende, 4 Drengene og 3 Piger. A har aldrig tjent andre end min gode Mor; hun var en kraftig og dygtig Kvinde, og vi hjalp hende under vor Opvækst saa godt, vi kunde, og nu, hun var bleven Enke, trængte hun jo ogsaa særlig til vor Hjælp. Vi gik ikke og hang med Hovedet i mit Hjem, særligt Humør var der over Jens Peter og Niels Kristian. Jens Peter kunde sommetider rejse sig op og holde en Tale, og saa lød hans Stemme ligesom en tandløs gammel Mand, som vi kendte. Aa, hvor vi morede os. — Der kom mange unge i vort Hjem, og vi sang meget og legede.

Da a vor 20 Aar gl., kom a paa Galtrup Højskole

paa Mors hos Poulsen Dahl; vi var ca. 40 Elever, særlig mange Vendelboer. A var glad ved at høre Poulsen Dahl, og det var en skøn Tid, a oplevede der.

Nogle Aar senere kom a igen paa Højskole; denne Gang paa Vester Skerninge (senere Ollerup) paa Fyn, hvor Forfatteren Anton Nielsen var Forstander. Det var ogsaa en stor Oplevelse for mig; det var saa hjemligt paa Skolen, og Anton Nielsen kunde fortælle, saa vi grebes deraf. Hvor var det herligt, naar vi en dejlig Sommerdag samledes i Højskolens Have, og Anton Nielsen fortalte, og vi sang vore herlige Fædrelandssange, som nu saa sjældent syn- ges.

Digteren Mads Hansen, som jo ogsaa virkede meget for Ungdommen gennem Skytte- og Sangforeninger, kom tidt paa Skolen og talte for os, og vi kom ogsaa tidt i hans Hjem, hans Kone var Jyde; a kan huske, de havde saadan en smuk Veranda med smaa Ruder ved deres Hjem; vi var altid glade ved at komme der. Ogsaa Pastor Brandt i Ollerup glædede os med sine Foredrag.

Der var foruden mig 3 Piger her fra Vester Han Herred paa Skolen, nemlig Ane Marie Gertsen (senere Friskolelærer Niels Gertsens Hustru, Klim), Ane Vestergaard fra Vestergaard i Klim og Niels Jakobsens Datter fra Holme. — A var i den Tid til en meget stor Grundlovsfest i Ryslinge og hørte Vilhelm Birkedal; det var vel nok en Oplevelse, og sikken en Masse Mennesker der var. En af Pigerne og saa mig var de eneste, der bar Hovedklæde. Ja, hvor var det en rig og herlig Tid, som a altid mindes med Glæde og Tak.

I Krigsaaret 1864 kan a huske, at vi havde saa

mange Soldater i mit Hjem, undertiden en hel Snes med Heste, men det var danske Soldater. En af dem, en Væver, blev forelsket i en Pige her, og Kærligheden var ægte nok, for da Krigen var forbi, blev de gift og kom til at bo i Gøttrup; han vævede ogsaa for os.

Da a var 28 Aar, blev a gift med Lars Jakobsen, og vi fik Gaarden her. Mine andre Søskende kom ogsaa hjemmefra; Jens Peter fik jo Datteren fra Nørhaven, Niels Kristian kom til Holme, og Peder til Flegum i Torslev; ogsaa mine to Søstre blev gift. Min Mor blev 91½ Aar gl.

Vi har haft 7 Børn, hvoraf 5 lever endnu og har det godt. Ja, baade min Mand og mig har haft det godt gennem vort lange Liv, og vi har saa meget at sige Gud Tak for.

Gamle Talemaader, Sejer og Vendinger fra Hillerslev Sogne.

Samlede af ANDERS OVERGAARD.

Di gammel Stud haa di styv Huen (men stekke sjællen).

Han slow po e Hamle, men mjent e Hæjst.

I mier vi snakke om e Dævl, i nærre æ haj ve vos.

De æ et skjøn aa væ fatte aa grem, bette aae Oller aa haa laant hjem.

De dæ go fræ e Nies aa i e Mund, de go et te Spell.

„Si, si“, saa haj bleend Mekkel, haj kun et si.

Haj haa Peng som skidt aa Klejer aa samm Slav.

De æ saa sej som Hundkyd.

„Jen aa æ Gaang“, saa e Dreng, han sku ha Fenker.

Han æ blend po den jen Yv, aa skit te aa si mæ den ajen.

Dæ æ Maad te al Ting, om de saa æ te aa gi Staakler Bræjvin.

Do ska et Spot; do ka tile nok blyv krebbel.

Han fostaar ett aa leg ed i Boen.

Vi fo snaa Ræen, e Fyvver lötter rødden.

Han lo dem kik igjommel e Hulawer.

Dæ æ alle saa hor en Kri, udden dæ æ nue, dæ go Ram fobi.

De æ hal Vand aa hal aa Kjell.

Dæ skal møj te nok, aa mie te fomøj.

De æ en trind Taal, naa baare den haj væt nøj længe.

Kys en Kaal udden Skro aa Skjæg, saa ka I lissaa godt kys en kalke Veg.

„De æ no de“, saa han e Sluni, aa saa sov han ijen.

De æ sej aa væ Buen; men de æ var aa væ Herremaj uen Peng.

Haj æ stærk, men de æ da mjest aa lött te.

De maangler baare, te gammel Kjællinger sku ha Oveskjæg, aa do sku ingen ha.

De æ et fu de, de æ saa raar, men de æ saa rele.

De æ et skjøn aa væ gyvt aa alle væ glaa.

Den Daa den Sorre, den Næt den Glee.

De æ den a vos, di aje kalle djes.

De æ en Bølønk aa hør en Lus host aa en Lop dør a Laangsygg.

Han æ elival den bæjst a di syv, næst ætte den, dæ drunt i e Fløddegryd.

Er e mæ, do haa kik po, helle de æ mi Smopeng.

De æ en skjøn Spel, men den æ et nem aa lær.

Sku di spør om ed, saa ka do sej, do fek ed et aa ved.

Dæ æ engen Teng, dæ æ saa slem te aa slaa Fejl som Beræninger.

Han æ et nysgjerre, men haj vel da ilival gja vedd Allteng.

Skit ruse sæ siel, fue dæ æ et aje dæ vel.

Sølle Folk komme alti sølle a Ste, men pæn Folk ka osse kom'ed.

Enten tæsk, helle osse aa e Laa'e.

Hold Kjæft aa sjøng mæ.

Hold di Kjæb, aa ed di Dawwer.

De va ham, dæ bett æ Haal a Mekkel Pinds Gris.

„De æ rakken fo gott“, saa han e Mand, han ædt e Sillinge mæ Hue aa Tærm.

Sus aa Dus gyr ø'e Hus.

„De go lig op“, saa han e Mand, han lo poo e Røg aa brækked sæ.

De æ engen Saag mæ di Plette, dæ ka vaskes aa.

De ska alti gyres te Løvn, de Fattefolk sejer.

De æ nøj, dæ æ gue te Julius.

De va i Antegue'drøvtidavs (i Forgaars Eftermiddag).

Han kan sej møj i manne Daw.

Ta'en mæ Ro, Pedersen, Smerten er ens.

(Efter en gammel Lærer i Hillerslev).

De slo val et, som de høger tel.

De ka do wæ, te æ blyver ed, saa haa do væt ed længst.

Hva komme de e Svin ve, hvans e Flæsk koste i Hamborre.

Han tested ham an.

Han gjov en pennek Hajel.

Nue praale aa haar et, aje klavve sæ aa skaar et.

Han æ levire' te Bjerre Slatter.

„De go villig“, saa e Mand, e Tyr va ætte ham.

De æ nøj Himmerigs Vejle aa kja Smør i, baare vi haa
Flødde nok.

Han laa dannis te'ed.

De æ fu ham som en Mejdassøvn.

Han faar mæ ham fra Villum aa te Tøger.

Lisse manne Dav, som e Lærke de sjønge fa Kjørmes,
lisse manne Ogger ska di ti baag etter.

„De æ et te aa beræn, hu møj de hjembaaged Rovbrø
de ka føl“, saae han Hov Dejn, han haj fot fo manne
Melmader laved te.

Maaes Mue reste hinne Skjøvter.

(Naar det sneer i Marts).

Ister i Ol, Fjet i Koel, aa Gammeløl i Kruss.

Om Volle vil, aa e Værk ka holl.

Dæ hva vi legge vo Tøe, ska vi osse ha vo Føe.

Bestyrelse.

Sygehuslæge *E. Toft*, Vestervig, Formand.
 Redaktør *J. J. Lustrup*, Thisted, Kasserer.
 Viceinspektør *P. L. Hald*, Thisted, Redaktør af Aarbogen.
 Cand. theol. & mag. *Niels Hansen*, Thisted.
 Kunstdrejer *C. K. Bunch*, Thisted.
 Lærer *N. Sodborg*, Vesløs.
 Lærer *T. Balle*, Thorsted.

Revisorer.

Bibliotekar *N. Grønkjær*, Thisted.
 Fotograf *L. H. Gram*, Thisted.

Repræsentanter.

Pastor *Thorlacius Ussing*, Fjerritslev. Statsplantør *Wit-trog*, Hjortdal. Friskolelærer *J. Rolighed*, Klim. Lærer *J. C. Jacobsen*, Øsløs. Lærer *Tranberg*, Tømmerby. Statsplantør *Krogh*, Tovsig. Mejeribestyrer *H. Vogensen*, Nors. Statsplantør *Nielsen*, Tved. Gdr. *Anders Overgaard*, Hillerslev. Sognefoged *Chr. Hundal Kloster*, Sennels. Overklitfoged *Rasmussen*, V. Vandet. Sognefoged *Otto Foget*, Tingstrup. Pens. Lærer *A. C. Jensen*, Thisted. Togfører *A. C. Svalgaard*, Thisted. Skræderm. *Th. Thomsen*, Sjørring. Lærer *Vestergaard*, Sundby. Gdr. *Niels Kløjgaard*, Stagstrup. Lærer *M. Brunsborg*, Snedsted. Pens. Lærer *Christensen*, Koldby. Læge *Lützh. Christensen*, Koldby. Bygmester *Chr. Jensen*, Hassing. Pastor *Wolf*, Visby. Gdr. *P. Westergaard*, Ullerup, Heltborg. Smedemester *H. Kjær*, Ydby. Lærer *M. Jensen*, Helligsø. Lærer *J. Grusgaard*, Hvidbjerg. Amdsraadsmedlem *A. Gadegaard*, Odbygaard. Gdr. *Chr. Gadegaard*, Søndbjerg. Sogneraadformand, Gdr. *Chr. Boesen*, Aas. Smedemester *N. Kanstrup*, Hundborg. Lærer *N. C. Bundgaard*, Ørum. Lærer *Hagbart Kierkegaard*, Agger.

Regnskabsoversigt for 1936.

Historisk Samfund.

INDTÆGT.

1. Kassebeholdning fra forr. Aar.....	171 84
2. Statstilskud	155 00
3. Thisted Amtsraad for 1936—37	200 00
4. Solgte Aarbøger	74 00
5. Medlemsbidrag (536 Medl.)	1590 00
6. Andre Indtægter	96 11
Ialt.....	2286 95

UDGIFT.

1. Aarbogen, Trykning og Indbinding.....	857 00
2. Klicheer og Giroblanketter	102 14
3. Honorarer for Bidrag til Aarbogen	334 75
4. Foredrag og Udflugt	50 00
5. Tilskud til Museet	500 00
6. Andre Udgifter (Porto, Kundgørelser m. v.)...	238 70
7. Kassebeholdning	204 36
Ialt.....	2286 95

Ovenstaaende Regnskab er gennemgaaet, og intet er fundet at bemærke.

Thisted, 12. Juni 1937.

N. GRØNKJÆR.

L. H. GRAM.

Medlemsfortegnelse for Historisk Samfund.

Paa Landet i Thy.

Gdr. Aksel Andersen, Sennels.	Gdr. Jens Dideriksen, Ydby.
Dyrlæge A. Andersen, Bedsted.	Læge Drost, Ydby.
Lærer A. N. Andersen, Hunstrup.	Lærer Eriksen, Dover.
Lærer N. Hove Andersen, Skyum.	Amtsraadsmedlem P. Eriksen, Sø-
Gdr. Chr. Andersen, Toppenbjerg, Vestervig.	vang.
Journalist Kr. Andersen, Hurup.	Uddeler E. Chr. Eriksen, Nors.
Gdr. A. Chr. Andersen, Boddum.	Folketingsm. V. Fibiger, Øland.
Direktør N. Bach, Vestervig.	Fhv. Folketingsm. Kr. Fuglsang, Hurup.
Gdr. Søren Bangsgaard, Hørdum.	Dommer A. Fugl, Vestervig.
Lærer Thorstein Balle, Thorsted.	Dommerfuldm., cand. jur. Fun-
Lærer V. Bangsgaard, Stagstrup.	ding, Vestervig.
Frk. Bendixen, Vestervig.	Lærer Frandsen, Faartoft.
N. P. Bendixen, Vestervig.	Landsretssagfører P. Federspiel, Lyngby, Bedsted.
Sognepræst V. Berg, Hillerslev.	Sognefoged Otto Foget, Tingstrup.
Gdr. Chr. Boesen, Aas.	Pastor Fledelius, Helligsø.
Gdr. Chr. Bredahl, Snedsted.	Manufakturh. Frederiksen, Hvid-
Cyklehdl. Bj. Brogaard, Vestervig.	bjerg.
Forpagter A. Bruun, Gl. Raastrup.	Amtsraadsmedlem A. Gadegaard, Odby.
Opsynsm. M. P. Boddum, Bedsted.	Gdr. Chr. Gadegaard, Søndbjerg.
Lærer M. J. Brunsborg, Snedsted.	Landstingsmand N. Gisselbæk, Vestervig.
Lærer N. C. Bundgaard, Ørum.	Sparekassedir. Gramstrup Ander-
Sognepræst Bækgaard, Hundborg.	sen, Vestervig.
Lærer A. Christensen, Harring.	Lærer J. Grusgaard, Hvidbjerg.
Lærerinde Frk. Christensen, Ting-	Lærer Gram, Holmgaard, Ydby.
strup.	Gdr. Jens Gravesen, Sundby.
Gdr. H. N. Christensen, Dover.	Læge H. Græsbøll, Nors.
Lærer Christensen, Faartoft.	Gdr. J. Poulsen Grud, Jegindø.
Pastor H. Carlsen, Hunstrup.	
Strandf. Chr. Christensen, Agger.	
Amtsprovst E. Dahl, Hurup.	
Lærer C. Dam, Flarup, Ydby.	

Gdr. Chr. Hammer, Tingstrup.
Købmand Chr. Hancke, Hurup.
Bygmester Jens Hansen, Hund-
borg.

Gdr. And. Harbo, Vorring.
Gdr. Ville Harkjær, Snedsted.
Lærer V. K. Henriksen, Ø. Vandet.
Provst N. Hjortsvang, Sjørring.
Sparekassedir. N. Hoelgaard,
Hvidbjerg.

Pastor H. Holst, Skjoldborg.
Førstelærer A. C. Hoppe, Barslev.
Gdr. Povl Hornstrup, Hørdum.
Gdr. Chr. Hornstrup, Kallerup.
Købm. J. K. Hundahl, Vestervig.
Uddeler Højbjerg, Styvel.

Skolebestyrer Hansen, Hvidbjerg.
Lærer Holm. Nr. Hvidbjerg.
Gdr. J. Hilligsøe, Ørum.

Propr. A. Th. Ifversen, Lyngholm.
Bankdir. Jakobsen, Hvidbjerg.
Pastor Nørsøll. Jensen, Søndbjerg.
Skovrider C. F. Jensen, Hurup.
Manufakturhdl. Viktor Jensen,
Vestervig.

Vejmand Fr. Jensen, Villerslev.
Driftsbestyrer Jensen, Bedsted.
Lærer M. Jensen, Helligsø.
Fhv. Amtsraadsmedlem J. P. Jen-
sen, Grurup.

Mejeribest. Sv. Jensen, Sundby.
Konsul Jepsen, Vestervig.
Dommer H. K. A. Jensen, Vester-
vig.

Bmd. Jens Chr. Jensen, Landbo-
lyst, Hundborg.

Lærer Johansen, Vestervig.
Apoteker Jørgensen, Vestervig.
Gdr. Kr. Josefsen, Ydby.
Kroejer Jessen, Morup Mølle.

Bygmester Chr. Jensen, Hassing.
Hmd. J. Chr. Jensen, Vestervang,
Hørdum.

Smed Niels Kanstrup, Hundborg.
Dyrlæge A. Kappel, Nors.

Landstingsm. Korsgaard, Tøttrup.
Lærer Kierkegaard, Agger.

Gdr. Niels Kløjgaard, Stagstrup.
Gdr. Chr. Knudsen, Bandholm,
Hurup.

Pens. Lærer M. Kirk, Astrup,
Hurup.

Tømrer N. Kobbersmed, Uglev.
Gdr. Niels Marth. Christensen,
Skjoldborg.

Vognm. S. K. Kristensen, Hurup.
Mejeribest. Kristiansen, Hurup.
Orgelfabr. Kristensen, Snedsted.
Sygehuslæge Kruckow, Hvidbjerg.
Gdr. Jens Kvejborg, Sundby.

Smedem. H. Kjær, Ydby.
Politimester C. P. Koefoed, Hurup.
Plantør Krogh, Tovsig.

Lærer Krejberg, Ginnerup.
Poul Knudsen, Søndergaard, Ydby.
Sogneraadsm. H. Kierkegaard,
Faartoft.

Sognefoged Chr. Hundahl Kloster,
Sennels.

Sognefoged Carl Knakkergaard,
Skyum.

Gdr. Edv. Klemmensen, Jestrup,
Lyngs.

Købm. N. Aas Larsen, Sjørring.
Lærerinde Frk. Larsen, Egebjerg,
Hvidbjerg.

Lærer Chr. Larsen, Hørdum.
Pastor emer. H. Laursen, Vester-
vig.

Gdr. Mar. Laursen, Ø. Vandet.

- Gdr. L. Lauritsen, Stenshøjgaard, Hvidbjerg.
- Fhv. Gdr. P. Leegaard, Bedsted.
- Propr. H. Lützhøft, Tandrup.
- Sygehuslæge Lützhøft Christensen, Koldby.
- Boghandler Hj. Lyngbæk, Hurup.
- Lyngs Folkebogsamling.
- Sagfører Lind, Hurup.
- Gdr. Niels Lykke, Svankjær.
- Møller L. Lauritsen, Morup Mølle.
- Tømrer L. Larsen, Sjørring.
- Lærer Madsen, Smerup, Hvidbjerg.
- Lærer Madsen, Søndbjerg, Uglev.
- Sognepræst Sv. Melbye, Bedsted.
- Søforpagter Madsen, Agger.
- Strandvagt. Madsen, Agger.
- Statsplantør V. R. Madsen, Hvidbjerg v. Aa.
- A. Chr. Mikkelsen, Stagstrup.
- Cirkusdir. Fru Miehe Pfänner, Ydby.
- Lærer Myrup, Tingstrup.
- Plantør Nielsen, Tved.
- Elektriker K. Nielsen, Uglev.
- Maltgører Joh. Nielsen, Snedsted.
- Smed Vald. Nielsen, Trankjær.
- Gdr. Andr. Nielsen, Skibstedg., Ydby.
- Lærer J. C. Nørbjerg, Gærup.
- Ungkarl E. Nielsen, Ydby.
- Mejeribestyrer N. C. Nielsen, Snedsted.
- Lærer Nielsen, Gettrup.
- Gdr. O. Olsen, Hellerød.
- Propr. A. Overgaard, Hindsels.
- Gdr. P. Overgaard, Nr. Knudsgaard.
- Købmand P. C. Olesen, Vestervig.
- Lærer Overgaard, Næstrup.
- Gdr. And. Overgaard, Hillerslev.
- Gdr. J. Sloth Odgaard, Nr. Ulle-rupgaard.
- Gdr. P. Overgaard, Skyum.
- Magnus Odgaard, Gravgaard, Hvidbjerg.
- Gdr. Jak. Odgaard, Hvidbjerg.
- Lærer Chr. Pedersen, Skinnerup.
- Pens. Lærer P. Pedersen, Malle.
- Sognef. Henr. Pedersen, Tilsted.
- Postbud Jørg. Pedersen, Ydby.
- Cand. pharm. Pedersen, Vestervig.
- Gdr. Dorf Pedersen, Ydby.
- Vejass. Pedersen, Morup Mølle.
- Lærer Pedersen, Elsted.
- Lærer Petersen, Kløv.
- Overklitfoged Rasmussen, Søholt.
- Gdr. Chr. Riis, Helleris.
- Gdr. Niels Riis, Hvidbjerg.
- Postkører J. Smed Ringgaard, Skyum.
- Gdrsk. Benthe Roesen, Tovsig.
- Gdr. J. Rask, Ll. Djernæs, Vang.
- Tømrerm. Poul Raaby, Hvidbjerg.
- Gdr. Niels Ringgaard, Stagstrup.
- Forstander Sandal, Aas.
- Sogneraadformand N. Schelle, Vestervig.
- Gdr. J. Skadholm, Skjoldborg.
- Fabrikant N. Schjødt, Hvidbjerg.
- Murermester P. Sloth, Hvidbjerg.
- Sparekassedir. N. Sloth, Hvidbjerg.
- N. N. Stensgaard, Hurup.
- N. Sindbjerg, Kallerup, Hvidbjerg.
- Gdr. Chr. Svanborg, Malle.
- Lærer Svenstrup, Tved.
- Gdr. Jens Søe, Boddum.
- Fhv. Amsraadsmedl. Laur. Søndergaard, Madsted.

Lærer P. C. Sørensen, Aarup.
 Lærer M. Sørensen, Tovsig.
 Propr. L. Sørensen, Vestervig.
 Vognm. N. Søndergaard, Hansted.
 Sygepl. Frk. Söchting, Vestervig.
 Mejeribest. Sørensen, Vestervig.
 Dyrnlæge Steffensen, Hvidbjerg.
 Propr. J. Sørensen, Irup.
 Hvidbjerg Sognebogsamling.
 Hotelejer Søndergaard, Sjørring.
 Skræderm. Th. Thomsen, Sjørring.
 Læge E. Toft, Vestervig.
 Gdr. P. Mikkelsen Tousgaard,
 Hillerslev.
 Thorsted Sognebibliotek.
 Dir. Ussing, Vestervig.

Gdr. Albert Westergaard, Ting-
 strup.
 Gdr. J. Westergaard, Diggaard,
 Nors.
 Gdr. P. Westergaard, Ullerup,
 Hurup.
 Lærer K. J. Westergaard, Sundby.
 Mejeribest. H. Vogensen, Nors.
 Pastor Wolf, Visby.
 Gdr. Jens Winther, Nørhaa.
 Lærer P. Yde, Tilsted.
 Gdr. And. Yde, Koldby.
 Sogneraadsformand J. Yde, Ydes-
 minde, Hundborg.
 Lærer Ægidius, V. Vandet.
 Gdr. J. Kr. Østergaard, Hundborg.
 Frk. Anna Østergaard, Handrup.

I V. Han Herred.

Stationsforst. Andersen, Vesløs.
 Arup Sognebogsamling.
 Lærer J. L. Andersen, Klim.
 O. Svenningsen Bach, Arup.
 Skomagere Bertelsen, Vesløs.
 Sagfører M. Boel, Fjerritslev.
 Propr. Jac. Bach, Selbjerggaard.
 Sogneraadsformand, Købmand J.
 C. Bolwig, Fjerritslev.
 Fhv. Amdraadsmedlem L. Chri-
 stensen, Vesløs.
 Sogneraadsformand, Propr. Chr.
 Dreyer, Aagaard.
 Dyrnlæge Dissing, Klim.
 Pastor Damgaard, Kærup.
 Lærer Fromholt, Kærup.
 Førstelærer Gaardbo, Fjerritslev.
 Dommer, Dr. jur. P. Gædeken,
 Fjerritslev.
 Dyrnlæge Gade, Vesløs.
 Købmand Hestbech, Tømmerby.
 Fisker Josef Hov, Øsløs.

Gdr. N. Møller Holm, Gisholm,
 Vust.
 Lærer J. C. Jacobsen, Øsløs.
 Lærerinde Jenny Jensen, Vesløs.
 Lærer Brix Jensen, Tømmerby.
 Apoteker A. Jerslev, Fjerritslev.
 Gdr. Jens Koldsgaard, Øsløs.
 Gdr. V. Koldkjær, Oddersbøl,
 Frøstrup.
 Bagermester L. Kjær, Klim.
 Pens. Stationsforstander Laursen,
 Østerild.
 Pens. Lærer Lorentzen, Skerping-
 gaard, Kettrup.
 Lærer Lyng, Lild.
 Musiker Lindstrøm, Fjerritslev.
 Sparekassedir. N. Madsens Enke,
 Klim Odde.
 Rentier Chr. Mortensen, Vesløs.
 Chr. Mortensen, Amtoft.
 Amdraadsmedlem J. Mølbæk,
 Ullerup, Thorup.

Opsynsm. N. Chr. Nielsen, Vust.
 Lærer N. Chr. Nielsen, Thorup.
 Sognepræst Madsbøll Nielsen,
 Thorup.
 Baneformand J. F. Pedersen,
 Tømmerby.
 Lærer Ths. Højbjerg Pedersen,
 Øsløs.
 Boghdl. Frk. Rendtorff, Fjerrits-
 lev.
 Friskolelærer J. Rolighed, Klim.
 Smedem. C. P. Rødbro, Fjerritslev.
 Læge Saaby, Tømmerby.
 Lærer N. Sodborg, Vesløs.

Lærer K. Sunesen, Arup.
 Uddeler Stentoft, Frøstrup.
 Apoteker Tornøe, Frøstrup.
 Hmd. A. Thomsen, Øsløs.
 Lærer Tranberg, Tømmerby.
 Pastor Thorlacius Ussing, Fjer-
 ritslev.
 Vesløs Sognebogsamling.
 Tømrer Frands Winther, Øsløs.
 Plantør Vittrog, Svinkløv.
 Sagf. N. Villumsen, Fjerritslev.
 Manufakturhdl. Østergaard, Frø-
 strup.

Thisted By.

Amtsfuldmægtig A. J. Andersen.
 Overretssagf. Dybdahl Andersen.
 Lærer A. F. Antonsen.
 Slagteridirektør Arentsen.
 Delikatesshdl. Edv. Agerholm.
 Slagterm. C. Agerholm.
 Automobilhdl. A. P. Andersen.
 Pens. Overpostbud Chr. Andersen.
 Handelsgartner V. Andersen.
 Kunstdrejer C. K. Bunch.
 Viceinspektør A. Bangsgaard.
 Konsul Ludv. C. O. Bendixen.
 Barberm. G. Behr.
 Urmager E. Bendixen.
 Biblioteket for Thisted By og Amt.
 Sagfører S. Bjerregaard.
 Mægler S. Bjerre.
 Direktør A. Bornerup.
 Revisor A. Brandt.
 Politimester E. Brix.
 Redaktør C. Brunsgaard.
 Fhv. Vicegeneralpostdir. Carsten-
 sen.
 Boghandler C. Christensen.

Overdyrlæge Vilh. Christensen.
 Boghandler N. Christensen.
 Installatør Bjerre Christensen.
 Tandtekniker Parmo Christensen.
 Købm. C. Fr. Christiansen.
 Tandlæge N. Vesterg. Christensen.
 Postmester Dohn.
 Gdr. Jeppe Dahl.
 Branddirektør A. Dolleris.
 Tandlæge F. Dybech.
 Depotbestyrer Chr. J. Elbrønd.
 Driftsbestyrer Erichsen.
 Overlæge G. Espersen.
 Arkitekt J. Foged.
 Lærer A. C. Frederiksen.
 Repræsentant J. Frostholm.
 Barberm. N. C. Falkenberg.
 Fotograf L. H. Gram.
 Bibliotekar N. Grønkjær.
 Dir. Glistrup.
 Viceinspektør P. L. Hald.
 Cand. mag. N. Hansen.
 Lærerinde Frk. J. Garnæs Hansen.
 Biblioteksass. Frk. Westh Hansen.

- Lærer Vagn Hansen.
 Købmand Haaning.
 Propr. J. Harkjær.
 Bankdir. H. J. Hartz.
 Tømmerhdl. M. Hedegaard.
 Guldsmed Henningsen.
 Politibetjent H. Hald.
 Pens. Postmester Holm.
 Grosserer Chr. Homann.
 Grosserer Chr. S. Hove.
 Dir. Rich. Hove.
 Overlærer Hundahl.
 Snedkerm. L. S. Hvass.
 Amtsforvalter E. Hvid.
 Slagteridir. R. Høyer.
 Amtmand Helper.
 Toldforvalter J. R. Jans.
 Bogtrykker Abildg. Jacobsen.
 Bankdirektør Wm. Jensen.
 Vognmand J. A. Jensen.
 Billedhugger Carl Jensen.
 Billedhugger Sanderh. Jensen.
 Murerm. Andr. Jensen.
 Lokomotivfører Rich. Jensen.
 Bogholder Chr. Jensen.
 Snedkerm. Poul Jensen.
 Fru Farvehdl. Chr. Jensen.
 Elektricitetsværksbest. H. Jensen.
 Manufakturhdl. Peter Jensen.
 Pens. Lærer A. C. Jensen.
 Redaktør Kjeld Jensen.
 Bogholder Laur. Jensen.
 Isenkræmmer Otto Jensen.
 Hotelvært E. Jespersen.
 Gartner V. Jespersen.
 Glarmester J. Chr. Johansen.
 Pens. Havnefoged A. Jørgensen.
 Lærer Mar. Jørgensen.
 Klasselotterikollektør L. Kamp.
 Kusk L. C. Kappel.
 Skoleraadssekretær K. Karner.
 Apoteker Kierulff.
 Tømmermester P. Kjellerup.
 Støbegodsforhdl. Aage V. Kjær.
 Enkefru Carl C. Kjær.
 Enkefru Brugsforeningsbestyrer
 V. Kristensen.
 Sparekassebog. Ravn Klausen.
 Slagtermester J. Kloster.
 Anders Kjærgaard.
 Konditor Krabbe.
 Tømmerm. Kr. Knudsen, Møllevej.
 Købmand S. Krogh Nielsen.
 Lærerinde Frk. Kappel.
 Købmand H. Langgaard.
 Landsretssagfører E. Larsen.
 Skoleinspektør A. Larsen.
 Agent Jens Larsen.
 Lagerforvalter C. Lundholt.
 Redaktør J. J. Lustrup.
 Urmager I. Lyhne.
 Lærebiblioteket V. Borgerskole.
 do. Ø. Borgerskole.
 Bankbogholder R. Madsen.
 Hotelejer Chr. Madsen.
 Dir. A. Mikkelsen.
 Ekviperingshdl. N. G. Mikkelsen.
 Redaktionssekr. Tage Mortensen.
 Grosserer P. Møller.
 Lærer S. Madsen.
 Bankassistent K. Mose.
 Godsekspektor C. Nielsen.
 Tandlæge N. Nielsen.
 Købmand N. P. Nielsen.
 Bankbogholder C. Nørgaard.
 Lærer Chr. Nørgaard.
 Kommunebogholder Chr. Nielsen.
 Isenkræmmer Alfr. Nielsen.
 Lærer Høegh Nielsen.
 Dir. N. C. M. Nielsen.
 Repræsentant R. Noes, Torp.
 Sognepræst S. Nyegaard.

Enkefru Dir. A. Ottesen.
 Frk. Marie Olsen.
 Apoteker Just Olesen.
 Tømrmester J. Poulsen.
 Biografejer G. Pors.
 Enkefru Købmand P. O. Poulsen.
 Hotelejer P. Poulsen.
 Sagfører Yde-Poulsen.
 Skotøjshdl. S. Poulsen.
 Dir. Kaj Petersen.
 Hotelvært R. Petersen.
 Typograf Henry Pedersen.
 Cigarhdl. Andr. N. Pedersen.
 Landsretssagfører J. Rasmussen.
 Forretningsfører R. Rasmussen.
 Kaptajn Rask.
 Realskolens Bibliotek.
 Banemester Ryge.
 Læge P. Schmitz.
 Fotograf A. Scharling.
 Skræderm. H. Selmer.
 Slagterm. N. Simonsen.
 Købmand Arne Smith.
 Forretningsfører E. Skovsgaard.
 Grosserer N. L. Spangberg.
 Konsul P. Sund.
 Togfører A. C. Svalgaard.

Politifuldmægtig P. Staunstrup.
 Grosserer C. Søndergaard.
 Landinspektør Smed Søndergaard.
 Manufakturhdl. Chr. Søndergaard.
 Amtsvevinspekt. Biering-Sørensen.
 Guldsmed K. Sørensen.
 Isenkræmmer Chr. Sørensen.
 Afholdsvært P. Silkeborg.
 Amtsfuldægtig E. Skaalum.
 Lærer Spanggaard.
 Fabrikant K. J. Støjberg.
 Tømmerhandler M. Sørensen.
 Tandlæge A. Sørensen.
 Træhandler Ibsen Sørensen.
 Pens. Lærer Sunesen.
 Brændselshdl. Jens Sørensen.
 Sparekassedir., Konsul Thomsen.
 Landsretssagfører N. Terkildsen.
 Dyrslæge L. Toft.
 Købmand Kaj Toft.
 Skomager Wilh. Topp.
 Stationsforstander E. Thomsen.
 Forretningsfører J. Ulriksen.
 Læge K. Westh.
 Læge Jac. Yde.
 Grosserer S. Zacho.
 Malermester H. P. Østerbye.

I det øvrige Land.

Aalborg Haandvf.s Bibliotek.
 Sygepl. Nina Aggerholm, Nykb. M.
 Fru Kapt. Aggerholm, Hellerup.
 Overretssagf. S. Andersen, Kbhv.
 Dir. M. Andersen, København.
 Grosserer Poul Bagger, Kbhvn.
 Postekspedient Balsby, Grindsted.
 Fabrikant, Konsul Carl Bendixsen,
 København.
 Biblioteket for Vejle By og Amt.

Inkassator Vald. Bjerregaard,
 København.
 Snedker Poul Borre, Havdrup.
 J. S. Bruse, Gentofte.
 Dir. V. Berg, København.
 Brovst Sognebibliotek.
 Ekspeditionssekretær Chr. P. Christensen, København.
 Lærer Poul Christensen, Aarhus.
 P. Røn Christensen, Charlottenlund.

- Mejeribest. Christiansen, Erslev.
 Cand. jur. Har. Christensen, København.
 Guldsmed Cortsen, Nykøbing M.
 Lærer J. Damsgaard, Aarhus.
 Det sønderjydske Landsbibliotek.
 Statistisk Departement.
 Det kgl. Bibliotek.
 Lærer M. Enggaard, Hinge.
 Folkebiblioteket, Nykøbing M.
 Lærerinde Frk. Marie Frøkjær, Brønderslev.
 Overpostassistent J. T. Frederiksen, Skagen.
 Dyrslæge A. Gadegaard, Viborg.
 Læge N. P. Gravesen, Kongerslev.
 Statskonsulent Hansen, Lyngby.
 Dommer V. Hansen, Lemvig.
 Postmester Hove, Lyngby.
 Snedker Joh. Hald, København.
 Postassistent Anna Hald, Aarhus.
 Lærer S. Imer, Tagmark, Manna.
 Overassistent Ewart Jensen Kbh.
 Overretssagfører Billeskov Jansen, København.
 Lærer J. Jensen, Frederikshavn.
 Stud. mag. Verner Jakobsen, Herning.
 Stiftamtmand Haugen-Johansen, København.
 Lagerforv. H. O. Jørgensen, Ringkøbing.
 Skolebestyrerinde, cand. mag. Marie Kaspersen, København.
 Lærer H. Kjeldtoft, Jerup.
 Entreprenør G. Kjær, Aarhus.
 Johs. Klitgaard, Lyngby.
 Lærer Jørg. Kold, Bredho, Tistrup.
 Lærer J. Krogh Kristensen, Vilsbjerg, Brønderslev.
- Lærer J. Kortsen, Realskolen i Skjærbæk.
 Landsarkivet i Viborg.
 do. i Odense.
 Landsarkivet for Sjælland.
 Dommer S. Larsen, Korsør.
 Professor S. P. Lundbye, Kbhvn.
 Dir. Johs. Ludvigsen, Gentofte.
 Valgmenighedspræst Lykke, Odder.
 Lærershøjskolen, København.
 Pens. Postmester C. P. Madsen, Skanderborg.
 Kapt. P. K. Mortensen, Kbhvn.
 Apoteker Marschall, Hornsyld.
 Fru Meldola, Snoghøj.
 Morslands hist. Museum, Erslev.
 Martin Møller, Kjærgaard, Bjert pr. Vinderup.
 Dir. K. Mygind, København.
 Skolekonsulent K. Toftdahl-Møller, Esbjerg.
 Pastor emer. A. M. Møller, Viborg.
 Fru L. Nielsen Dahl, Nr. Sundby.
 Nordjydske Landsbibliotek, Aalborg.
 Lærer Nyboe, Bispebjerg.
 Revisor And. Nielsen, København.
 Inspektør C. Neergaard, Kbhvn.
 Mejeribestyrer Overgaard, Højmark, Lem.
 Dyrslæge M. K. Olesen, Bøvlingbjerg.
 Pastor M. Odgaard, Tersløse, Dianalund.
 Ingeniør Aage Rafn, Aalborg.
 Rigsarkivet, København.
 Læge Roelsgaard, Vejle.
 Kgl. Translatør Rud. Skinhøj, Svendborg.

Statsbiblioteket, Aarhus.
 Købmand H. C. Søe, København.
 Part. Søndergaard, Hasseris.
 Lærerinde Elisabeth Sortfeldt,
 Ugilt, Lørslev.

Kunstmaler N. Termansen, Hillerød.
 Pastor Chr. Tolsgaard, Varde.
 Læge Thomsen, Vils.

Indmeldte gennem andre historiske Samfund.

Assistent A. Andersen (Redningsvæsenet), København.
 Redaktør Carl Behrens, Kbhvn.
 Centralbiblioteket, Odense.
 Dansk Folkemuseum, København.
 Sognepræst Aage Dahl, Horsens.
 Esbjerg Bibliotek.
 Viceskoleinspektør Friis Petersen, København.
 Godsejer Ingemann, Egebjerggaard, Kappendrup.
 Lærerinde Marie Jacobsen, Aarhus.
 Enkepastorinde Elisabeth Jensen, Hillerød.

Cementvarefabrikant Kabell, Hillerød.
 Postmester C. Klitgaard, Hjørring.
 Lærer Kjeldgaard, Kjellerup.
 Lærer Rørsig, Hallund, Brønderslev.
 Arkivar Seesten, Odense.
 Boghandler Poul Skadhauge, København.
 Lærer Chr. Søndergaard, Flade, Mors.
 Viborg Centralbibliotek.
 Grosserer Ludv. Worm, Gentofte.

Ialt 544 Medlemmer.
